

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Diplomová práce

Modřany v odboji a květnovém povstání

Karel Havránek

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Lubor Václavů

2008

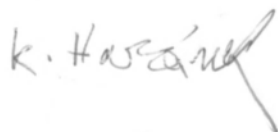
Věnováno panu Františku Kolmanovi

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že diplomovou práci jsem vypracoval sám, a to na základě shromážděných dostupných archivních materiálů a odborné literatury. Práce je mým původním dílem a jako autor nesu zodpovědnost za chyby v ní obsažené.

V Praze 25. 4. 2008

Podpis

Obsah

1	6
2	12
3	16
4	17
5	19
6	20
7	21
8	23
9	24
10	25
11	26
12	27
13	28
14	29
15	31
16	31
17	33
18	35
19	38
20	41
21	41
22	43
23	43
24	43
25	45
26	45
27	45
28	45
29	45
30	45
31	45
32	45
33	45
34	45
35	45
36	45
37	45
38	45
39	45
40	45
41	45
42	45
43	45
44	45
45	45
46	45
47	45
48	45

Za pomoc při tvorbě diplomové práce děkuji:

Vedoucímu diplomové práce PhDr. Luboru Václavů,
Mgr. Marii Průšové, PhDr. Ladislavu Köpplovi,
Vladimíru Rosolovi, Soně Fialové, Janu Kopalovi,
Michalu Vojíkovi, Petru Zemanovi
a rodině

Obsah

Úvod	6
1. Modřany v době okupace	12
1.1 Druhá republika	16
1.2 Vznik protektorátu Čechy a Morava	17
1.3 Modřany za okupace	19
1.4 Kolaborant Ernst Živnůstka	20
1.5 Čestný občan Himmler	21
1.6 Atentát na Heydricha	23
1.7 Modřanští Němci	24
1.8 Modřanští židé	25
1.9 Modřanská kronika	26
2. Český odboj	27
2.1 Politická ústředí (PÚ)	28
2.2 Obec sokolská v odboji (OSVO)	29
2.3 Petiční výbor „Věrní zůstaneme“ (PVVZ)	31
2.4 Komunistická strana Československa	31
2.5 Obrana národa (ON)	33
2.6 V odboj	35
2.7 Josef Škalda	38
2.8 Irena Bernášková	41
3. František Kolman v odboji 1939-1942	41
3.1 František Kolman	42
3.2 František Kolman za okupace	43
3.3 První zatýkání	45
3.4 Vydání Ernsta Živnůstky	48
3.5 Na gestapu	49
3.6 Úplatek pro Galluse	53
4. František Kolman v odboji 1942-1945	56
4.1 Ilegální národní výbor	57
4.2 Pplk. Zatřepálek	59
4.3 Vysílačka	60
4.4 Parašutisté	63
4.5 Podruhé na gestapu	66
4.6 Zatčení parašutistů	69
4.7 Osvobození	72
4.8 Vyloučení Františka Kolmana z Národního výboru	73

5.	Květnové boje v Modřanech	75
5.1	Počátek povstání	76
5.2	Wallenstein útočí	78
5.3	Modřany	81
5.4	5. květen 1945	82
5.5	6. květen 1945	90
5.6	Nečekaný spojenc	91
5.7	Ruská osvobozenecá armáda	92
5.8	Zbraslav	95
5.9	Boje v Modřanech	96
5.10	Vlasovci v Modřanech	98
5.11	7. květen 1945	99
5.12	7. květen v Modřanech	102
5.13	Internace modřanských mužů	104
5.14	9. květen 1945	107
5.15	Osvobození Modřan	108
5.16	10. květen 1945	110
5.17	Rekapitulace	111
	Závěr	112
	Prameny a literatura	117
	Obrazová příloha	120

Úvod

V létě roku 2006 jsem seděl na zahradě domu mého kamaráda Michala Vojíka ve vilové čtvrti starých Modřan. Ze zahrady je nádherný výhled na celou obec, na soutok Vltavy a Berounky u lahovického mostu a na rozsáhlé vinice pod vrchem Bellaria, odkud se otevírá panorama Radotína, Lahovic, Velké Chuchle a Zbraslavi. Náhle mne zaujal nápis nad vstupními dveřmi jeho domu: „*Tento dům postavil architekt František Kolman roku 1934.*“

Zeptal jsem se Michala, zda o architektu Kolmanovi něco neví, jejich dům je totiž postaven ve velmi zajímavém a na svou dobu jistě netypickém architektonickém stylu. Michal mi sdělil, že František Kolman byl známým modřanským stavitelem a architektem, který projektoval většinu domů v obci. Nakonec řekl větu, která mne velice zaujala, týkala se však nikoli architektury, ale historie. Jeho poznámka zněla asi takto „*Myslel jsem, že když se zajímáš o historii, budeš Kolmana znát, protože v Modřanech vedl za druhé světové války odbojovou skupinu a měl doma i vysílačku.*“

V Modřanech žiji od narození a o historii se zajímám, ale jméno František Kolman jsem opravdu slyšel poprvé. V obci se po něm nejmenuje žádná ulice, nikde nemá pamětní desku, neznal jsem jej z žádné publikace o odboji ani z regionálních tiskovin. Ve škole nám o místním rodáku Kolmanovi také nic nesdělili. Domníval jsem se proto, že se jedná o nějakou bezvýznamnou osobu, jejíž odbojová činnost začala roku 1939 u tajného poslechu zahraničního rozhlasu a skončila vyvěšením československé vlajky na počátku květnového povstání.

Po návštěvě archivu obecního úřadu městské části Praha 12 jsem si však svůj názor musel radikálně opravit. Postupným studiem dokumentů a rozhovory s archivářkou Mgr. Marií Průšovou se přede mnou postupně rýsoval obraz velké osobní statečnosti, obětavosti a v neposlední řadě i velké lidské tragédie člověka, ke kterému se krutě zachovali jak nacisté, tak komunisté. On přesto nepodlehł a až do své smrti statečně čelil nepříznivému osudu, nikdy se nevzdával a díky svému optimismu a neuvěřitelné životní síle byl příkladem jak pro své blízké, tak i pro ostatní

občany Modřan. V archivu jsem objevil osobnost vedoucího představitele modřanské odnože odbojových organizací *Družstvo v prvním sledu* a *Obrana národa* a předsedu revolučního národního výboru, pana Františka Kolmana.

Při podrobném studiu archivních materiálů a dokumentů z pozůstalosti Františka Kolmana, které mi poskytla Mgr. Průšová, jsem postupně začal objevovat mnoho dalších modřanských hrdinů, kteří ve vypjaté době nacistické okupace v sobě našli odhodlání a osobní statečnost čelit bezpráví a útlaku a kteří se v době květnového povstání dokázali se zbraní v ruce postavit přesile útočících esesmanů a pomoci tak těžce zkoušené Praze. Toto téma mne zaujalo natolik, že jsem se rozhodl je podrobně zpracovat v diplomové práci. Cílem práce bylo zmapovat statečné chování modřanských občanů v období protektorátu. Mým prvním úkolem bylo vylíčení odbojové činnosti architekta Františka Kolmana v letech 1939-1945. Toto období jsem pak rozdělil do dvou částí, kdy mezníkem bylo Kolmanovo věznění gestapem v květnu až červenci 1942.

Shromážďování materiálu k diplomové práci mne zaujalo. Důvodem byl můj zájem o historické období konce druhé světové války v českých zemích a také, že místa, o kterých píší, dobře znám a mám k nim citový vztah. S velkým zájmem jsem proto pročítal archivní materiály a studoval přiložené fotografie. Zjistil jsem například, že vila Františka Kolmana, v níž se odbojáři scházeli a v níž byla ukryta vysílačka, stojí nedaleko mého domu. Podařilo se mi také dohledat, že mnoho účastníků odboje a květnového povstání jsou předky mých spolužáků a přátel. Mým cílem bylo napsat o nich a připomenout tak hrdiny, na které naše obec bohužel zapomíná.

Modřanští odbojáři zahájili činnost již krátce po okupaci. Brzy se jim podařilo navázat kontakt s redakcí ilegálního časopisu *V boj*, který několik modřanských občanů do obce tajně přiváželo a skupina jej pomáhala kolportovat a později zde vyráběla jeho modřanskou mutaci. František Kolman veškerou činnost spojenou s časopisem koordinoval a financoval. Zároveň materiálně a finančně pomáhal rodinám zatčených kolegů a osobám, které potřebovaly ukrýt před gestapem.

Zvláštní pozornost ve své práci věnuji období 1. poloviny roku 1942, kdy radnici ovládl kolaborant Ernst Živnůstka. Ten ihned po svém příchodu

rozpoutal v Modřanech atmosféru strachu, neboť občané věděli, že Živnůstka je konfidentem bezpečnostní služby SD. Díky jeho udání z května 1942 pak na čas ustala i činnost Kolmanovy skupiny.

Od podzimu 1942 se píše nová kapitola odbojové skupiny. Ta se zaměřila na jiný typ ilegální činnosti. Jelikož spořilovské i vojenské vedení redakce časopisu *V boj* bylo gestapem zlikvidováno, rozhodl se Kolman navázat spolupráci se členem organizace *Obrana národa* pplk. Miloslavem Zatřepálkem. Od února 1944 v Modřanech začal pracovat ilegální národní výbor, který byl složený ze členů Kolmanovy odbojové skupiny. Ti jednohlasně zvolili Kolmana za svého předsedu. Pplk. Zatřepálek požádal v létě 1944 Kolmana o pomoc se sestavením vysílačky a s navázáním spojení s exilovou vládou v Londýně. Od ledna 1945 byli modřanští odbojáři rovněž v kontaktu se sovětskými zpravodajci, vysazenými v protektorátu štábem 2. ukrajinského frontu. Modřanští občané jim až do svého zatčení v březnu a dubnu 1945 dodávali zprávy a pomohli parašutisty napojit přes pplk. Zatřepálka na Obranu národa. V březnu 1945 zadrželo Františka Kolmana gestapo podruhé. K jeho velkému štěstí to bylo již před samým koncem války. Dne 5. května 1945 osvobodili Kolmana spolu s ostatními odbojáři z pankrácké věznice pražští povstalci.

Květnové povstání v Modřanech je další kapitolou, kterou jsem se pokusil zpracovat a podrobně vylíčit. V Modřanech trvalo květnové povstání o dva dny déle než v Praze. Vypuklo již 4. května a skončilo až příjezdem Rudé armády v ranních hodinách 10. května. Začátek povstání měl podobný průběh jako v hlavním městě tedy spontánní a chaotický bez jakékoliv vojenské přípravy a organizace. Povstalci, podobně jako jejich spolubojovníci v Praze, odzbrojili hned v prvních hodinách německou posádku a po chvíli již ovládali celou obec. Večer 5. května přišla alarmující zpráva o postupu jednotek SS, které byly ze cvičiště na Benešovsku povolány, aby potlačily povstání. Vojenské velení Modřan si uvědomovalo strategickou polohu obce. Dalo proto rozkaz ke stavbě barikád a k organizaci skupin bojovníků. Následující dny se nesly ve znamení těžkých bojů s esesmany skupiny Klein. Modřany by jejich náporu jistě neodolaly, kdyby 6. května večer nepřišla z Velké Chuchle pomoc v podobě 120 příslušníků 1. divize ROA generála

Andreje A. Vlasova. Modřanští bojovníci, posílení o vlasovce, na esesmany zaútočili a podařilo se jim obrátit překvapené Němce na ústup. V noci se však vlasovci museli vrátit zpět na druhý břeh a oslabení modřanští barikádníci tak druhého dne podlehli přesile a kapitulovali. Naštěstí se nenaplnily obavy, že rozlícení esesáci budou v obci vraždit. Němci sice nechali modřanské muže internovat v prostoru Pánkovy továrny v Komořanech, a poté je využili na odklizení barikád, nikoho z nich však nepopravili. Velký podíl na tom má i jeden z vojenských velitelů, modřanský rodák npor. Josef Bílek, kterému se u velitele SS podařilo dojednat slušné zacházení se zajatými povstalci.

Esesmani se z Modřan definitivně stáhli až 9. května večer, kdy jejich kolony ustoupily přes Zbraslav a Točnou na jihozápad k americkým liniím. Definitivní vysvobození Modřan přišlo v době, kdy se celý svět již dva dny radoval z konce druhé světové války v Evropě. První jednotky Rudé armády dorazily do obce 10. května.

Ve své diplomové práci se snažím ukázat květnové dny v Modřanech v kontextu celého Pražského povstání. Vedle bojů o modřanské barikády popisují i střety v hlavním městě a v obcích na jih od Prahy. Snažím se totiž ukázat význam Modřan jako důležité přístupové trasy, kterou povstalci dokázali po dva dny hrdinně bránit a ztížit tak Kleinovým esesmanům postup na Braník, Pankrác a dále do centra města. Pokouším se také vysvětlit, jakým způsobem se do obce dostali 6. května večer vojáci Vlasovovy armády a kdo vlastně rusky hovořící muži v německých uniformách byli. Snažím se poukázat i na fakt, že právě vojáci Buňačenkovy divize měli velký podíl na záchraně Prahy. Bez jejich pomoci by povstání nejspíše ztroskotalo pod náporom SS již 6. května.

Při zpracovávání diplomové práce jsem nejvíce čerpal z Modřanské kroniky, a to konkrétně ze 14. dílu, nazvaného Modřany v odboji a revoluci. Tento díl sepsal modřanský kronikář PhDr. Václav Vlček. Kronika má tu nespornou výhodu, že je v ní zachyceno mnoho svědectví přímých účastníků odboje a květnového povstání v Modřanech. Kvůli svému vzniku v 60. a 70. letech minulého století je ovšem pochopitelně tendenčně zaměřena. I tak ale bylo snahou kronikáře popsat co možná nejpravdivěji a nejsuggestivněji

období okupace Modřan a hrdinství jeho obyvatel. Informace o činnosti Františka Kolmana v Národním výboru po osvobození Modřan jsem čerpal z Modřanské kroniky, díl 15. Kronika mapuje období let 1945-1964. Obě kroniky jsou uloženy v archivu úřadu MČ Praha 12.

Velmi vítanou pomoc mi poskytla archivářka MČ Praha 12 mgr. Marie Průšová. Zapůjčila mi totiž celou pozůstalost Františka Kolmana, kterou ji po otcově smrti věnovala paní Helena Karafiátová - Kolmanová. František Kolman shromažďoval svůj osobní archiv průběžně od roku 1945. Najdeme v něm mnoho zajímavých svědectví, včetně vzpomínek Kolmanových spolubojovníků, zvláště pplk. Zatřepálka, s nímž se Kolman po válce dále přátelil.

Nejvíce jsem vycházel z těchto Kolmanových sepsaných vzpomínek: *Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, Poprvé na gestapu a Podruhé na gestapu*. Kolman je sepsal ještě v období 1945-1948 a jsou tedy nejautentičtější. V přílohách se pak nachází výpovědi jeho přátel a kolegů, spolu s protokoly z poválečných výslechů agentů pražského gestapa příslušníky státní bezpečnosti. Velmi mi pomohly i Kolmanovy zápisky z období, kdy byl předsedou modřanské pobočky Svazu osvobozených politických vězňů. Zvláště cenným dokumentem je Kolmanův dopis lidovému soudu v Hradci Králové z roku 1946, kde Kolman podrobně popisoval činnost konfidenta a kolaboranta Ernsta Živnůstky na modřanské radnici. Při práci mi velmi pomohl i obrazový materiál z Kolmanova archivu, vztahující se k období činnosti ilegálního národního výboru. Kolman shromáždil fotografie členů výboru spolu s fotografiemi sovětských parašutistů a rodin, které je ukřývaly. Fotografie opatřil důkladnými popisky. Tuto sbírku jsem se rozhodl zařadit do své diplomové práce jako přílohu.

Při bádání v Archivu Ministerstva vnitra jsem využil dvou fondů MV, a to 301-81-5 a 305-639-2 (archivy SNB). V prvním fondu jsem našel protokoly výslechů konfidenta Ernsta Živnůstky a ve druhém protokoly z výslechů velitele pražské služebny bezpečnostní služby Sicherheitsdienst SS-Obersturmbahnführera Walthera Jacobiho. Ten vypovídal o udáních

agenta SD Živnůstky z 11. května 1942 a o aférách z léta 1942, které stály Živnůstku místo tajemníka modřanské radnice.

Pracovníci archivu MV mi poskytli k nahlédnutí i fond VHA F 308, a to složku „*Přehled paravýsadek*“. Zde jsem našel výpovědi příslušníků zpravodajských skupin Rudé armády, vysazených na jihu Prahy: plk. Ivana P. Kuriloviče, npor. Štefana Šahura a por. Zenona Czecha. Výpovědi mapovaly jejich činnost v protektorátu až do zatčení gestapem v dubnu 1945. Za tento vstřícný krok musím poděkovat pracovníkům archivu MV ČR, badatelna Na Struze 3. Zvláštní dík patří mému spolužáku z Pedagogické fakulty UK Petru Zemanovi, který se mne ochotně ujal a pomohl mi s vyhledáváním potřebných dokumentů.

Vedle vydané edice ilegálního časopisu *V Boj* mi byl cenným pomocníkem i Internet, kde jsem našel mnoho informací o redakci ilegálního časopisu. V archivu Českého rozhlasu jsem objevil Pořad ČRo 6 Portréty, kde historik PhDr. Petr Koura hovoří o odbojové činnosti grafika Vojtěcha Preissiga a jeho dcery Ireny Bernáškové.

Z odborné literatury pro mne byla největším přínosem kniha Stanislava Kokošky: *Praha v květnu 1945*. Z ní jsem čerpal informace pro kapitolu „*Květnové povstání v Modřanech*“. Při zpracování tématu vlasovců mi velmi pomohla publikace Stanislava A. Auského: *Vojska generála Vlasova v Čechách*. Při získávání informací o životě v protektorátu a o struktuře řídicí úřadovny gestapa v Praze jsem čerpal z obsáhlé a kvalitní práce mladého historika Jana Borise Uhlíře: *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*.

V první části kapitoly věnované Modřanům za nacistické okupace se zmíním o době, která vzniku protektorátu Čechy a Morava předcházela. O období před mnichovskou krizí a o 2. republice. Modřanští občané prožívali krizovou dobu roku 1938 stejně jako obyvatelé celého národa, tedy s pocitem tísně a úzkosti. S napětím čekali, jak se bude na podzim 1938 vyvíjet tragédie demokratického Československa.

Modřan se pochopitelně již dotkla částečná mobilizace z 21. května 1938, která, jak popisuje modřanská kronika: „*Proběhla vzorně a všichni modřanští občané povolání se dostavili včas.*“¹ Život rodin povolanců nebyl jednoduchý. Rodinní příslušníci odvedených vojáků zůstali na určitou dobu bez hlavního živitele. Obecní rada v Modřanech proto rozhodla vypsát sbírku na pomoc postiženým rodinám a doporučila zaměstnavatelům, aby po dobu mobilizace byla povolaným zaměstnancům nadále vyplácena mzda. Výzvy uposlechly tyto modřanské firmy: RUPA (čokoládovny Rudolf Pachel), Modřanský cukrovar, firma Bratři Vinopalové, firma Srb a spol., firma Löschner, továrna Interpharma, Modřanská mlékárna, Schwarzenberská pila. Své povolané zaměstnance nadále vyplácel i modřanský architekt a stavitel František Kolman.

Po anšlusu Rakouska na jaře 1938 se i v Modřanech konala pravidelná cvičení záložníků v rámci branné výchovy. Cvičení modřanských mužů vedli pplk. Lexa a mjr. Poksa. Od 1. července 1938 byla v Modřanech zřízena 3 cvičná střediska pod vedením záložních důstojníků: kpt. ing. Boušky, kpt. Štádlera a npor. Pecha. Cvičilo se v sobotu odpoledne na cvičišti u modřanské sokolovny, na hřišti v Dolech, u továrny RUPA a na hřišti SK Modřany. Zájem mužů do 50 let byl podle kroniky velký² a někteří cvičili i v neděli dopoledne. Schůzky velitelů cvičení se konaly na místním úřadě. Později začal i výcvik protiletectvé obrany, které velel špkt. Poslušný. Tomu obecní rada věnovala 10 000 Kč na nákup pomůcek potřebných pro výcvik.

¹ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 7

návrh

Dalším projevem příprav na blížící se konflikt byl nákup plynových masek místním úřadem. Provádělo se kopání protiletectkých krytů u fabriky Interpharma a na Jiráskově náměstí. Od 24. září 1938 platilo v celé obci, stejně jako po celé republice, nařízení o povinném zatemnění oken. To kronikář ohodnotil: „*Jako naprosto dokonalé.*“³ V obci vykonávaly strážní činnost hlídky CPO.⁴ Dne 2. července 1938 navrhl 1. náměstek starosty Karel Šárka, aby všichni členové obecního zastupitelstva podepsali petici „*Věrní zůstaneme*“, kde se lidé hlásili k odkazu prezidenta Masaryka a zavazovali se hájit hranice Československa.

Dne 20. srpna 1938 byl obecní radou odsouhlasen návrh odeslat prezidentu dr. Edvardu Benešovi a vládě ČSR projev oddanosti spolu se slibem hájit nedotknutelnost hranic a demokratických svobod našeho národa. V závěru dopisu bylo také poděkování za energické a odhodlané opatření vlády z května 1938 na obranu Československé republiky. Dne 13. září 1938 se Modřanští přesvědčili, že krize je opravdu vážná a válku s Německem je možné očekávat každým dnem. V Ústí nad Labem byl při přestřelce s henleinovci zabit voják Antonín Pacák z Točné.⁵ Jeho pohřeb se stal velkou protiválečnou a protiněmeckou demonstrací občanů Modřan, Točné a okolí. Pohřeb byl vypraven se všemi vojenskými poctami. Rakev byla obsypána věnci a vystavena před pomníkem padlých z 1. světové války. Vojsko stálo čestnou stráž, zazněla salva a jako zástupce armády přijel z Prahy generál dr. Vobrátilék. Ten spolu se starostou Rudolfem Markem nad rakví pronesl smuteční řeč.

52

Ulice Modřan ožily opět 23. září 1938. Toho dne byla prezidentem Benešem vyhlášena úplná mobilizace. Na ulicích bylo od rána plno lidí. Odvedeným mužům za dopravní prostředek sloužili vedle automobilů a nákladních vozů i valníky, kočáry či káry, které přivázeli ochotní spoluobčané. Celou akci řídil starosta Rudolf Marek osobně, a že se jednalo o organizačně složitou operaci svědčí i ten fakt, že poslední branci odjeli až ve

² tamtéž

³ Modřanská kronika, 14. díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 7

⁴ CPO-civilní protiletectká obrana

⁵ Obec Točná – leží cca 2 km od Modřan, po voj. Antonínu Pacákovi si jmenuje náměstí v obci, Točná je součástí MČ Praha 12

je to
hodně?

2 hodiny ráno. Dvě hodiny poté do obce konečně dorazil posel s mobilizační vyhláškou.

V době ohrožení republiky věnovali modřanští občané a zde sídlící firmy značné peněžní částky na Fond obrany státu. Podle záznamů darovali obecní zaměstnanci 1 % svých platů. Zaměstnanci cukrovaru vybrali přes 6500 Kč, obecní zastupitelstvo pak 10 000 Kč, Občanská záložna 7500 Kč, bratři Vinopalové a jejich zaměstnanci věnovali 10 000 Kč, baráčníci 1000 Kč. Stejnou částkou, tedy 1000 Kč, přispěl i architekt František Kolman. Podle kroniky prý bylo velmi málo občanů Modřan, kteří na fond nepřispěli.⁶

Obec zažila i 3 vlny uprchlíků. První utečenci přicházeli do obce již v květnu 1938. Ze Sudet tehdy do bezpečného vnitrozemí prchaly převážně ženy a děti českých vojáků a státních zaměstnanců vyděšené řáděním fanatických henleinových ordnerů.⁷ Druhá a daleko silnější vlna utečenců přišla do Modřan v říjnu 1938, kdy z odstoupeného území Sudet utíkaly vysídlené české rodiny. Lidé přicházeli do Modřan bez majetku, pouze s kufry či koňskými povozy. Modřanští občané je ochotně ubytovali ve svých domech. Některé uprchlíky ubytovala obecní rada i v sokolovně, na faře a ve škole. Třetí a poslední vlnu zažily Modřany v dubnu 1939, kdy se do českých zemí, od 15. března 1939 obsazených německou armádou, vraceli lidé žijící na Slovensku a na Podkarpatské Rusi, kteří byli vysídleni Slováky a Maďary.

OKP
+FK

Dnes se nám musí jistě zdát nepochopitelným výnos, který vydal Okresní úřad Praha - venkov dne 6. října 1938. Výnos nařizoval všem místním úřadům, že do Prahy nesmí okresem Praha - venkov proniknout žádní uprchlíci z pohraničí, nemající v hlavním městě ubytování. Pro tento účel byly sestavovány hlídky, které na hranicích okresu zastavovaly a posílaly zpět uprchlické kolony. Výzvy okresního úřadu uposlechl i starosta Modřan Rudolf Marek. Ten dne 16. října 1938 vyzval všechny uprchlíky ubytované v obci a nemající zde trvalého bydliště k odchodu. O utečence, kteří na výzvu nereagovali a zůstali, se však místní úřad staral dále. Stravné, které radnice utečencům poskytovala, však nesmělo překročit 8 Kč na osobu

||
Kdo
to
byl?

⁶ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 9

⁷ ordneři- polovojeňská organizace sudetoněmecké strany SdP Konráda Henleina

za den. Na pomoci rodinám uprchlíků spolupracovali s radnicí i sokolové, baráčníci a správa škol. Finančně se na podpoře podílel i architekt František Kolman.

Dne 13. listopadu 1938 byla ve prospěch uprchlíků uspořádána veřejná sbírka. Vybráno bylo 1855 Kč. Lidé do sbírky věnovali i potraviny a šatstvo v ceně 11 830 Kč. Dne 22. listopadu 1938 zavedl místní úřad povinnou evidenci uprchlíků pomocí sčítacích archů. Později byly zavedeny kartotéční a přihlašovací listy. Povolení k pobytu pak vydával okresní úřad Praha - venkov tomu, kdo si opatřil povolení od místního úřadu svého nového bydliště. Obec Modřany sdělovala na okres dne 17. prosince 1938: „Všichni uprchlíci již bydlí v bytech a v Modřanech již není obsazena žádná hromadná ubytovna.“⁸ Podle modřanské kroniky se k pobytu v obci přihlásilo v září 1938 celkem 110 osob. Ke dni 25. listopadu 1938 pak úřad evidoval 237 osob, z toho 189 dospělých a 48 dětí. Pouze 3 lidé byli německé národnosti. Dne 25. února 1939 bylo v Modřanech již 269 osob, z toho 250 Čechů, 17 židů a 2 Němci. Děti bylo v obci celkem 44. Dne 25. května 1939 obec oznámila, že v Modřanech je 9 rodin židovských uprchlíků, což bylo celkem 22 osob. Úřad poslal seznam židů Židovské obci na Zbraslav.

O zdraví uprchlíků se v Modřanech po celou dobu staral k tomu určený lékař a jako výpomoc měl několik zdravotních sester, které vypomáhaly dobrovolně. Dne 15. ledna 1939 bylo při národní sbírce ve prospěch uprchlíků vybráno 30 031 Kč, 1615 kusů oděvů, 100 kg pšenice a 800 kg žita. V březnu 1939 byla pro utečence uspořádána sbírka nábytku a bytového zařízení, včetně kuchyňských potřeb a příkrývek. Úplné zastavení pomoci uprchlíkům proběhlo dne 14. května 1939 na příkaz německých orgánů.

1.1 Druhá republika

Modřanské podniky se v důsledku mnichovské krize a obsazení pohraničí dostaly do značných potíží, neboť ztratily možnost odbytu a přísun důležitých surovin. Největší nedostatek byl uhlí, neboť většina dolů zůstala v odtrženém pohraničí. Mezi nejvíce poškozené modřanské podniky patřily firma RUPA a továrna Bratři Vinopalové. Ta vyráběla součástky pro stíhací letouny a po Mnichovu musela v důsledku zrušených armádních objednávek výrobu snížit. Československá vláda na tuto problematiku situaci zareagovala 11. října 1938. Ten den vydala na podporu zaměstnanosti zákon „O zřizování pracovních táborů.“⁹ Zákon měl pomoci krachujícím podnikům a fabrikám. Lidé však znali pojem „pracovní tábory“ ze sousedního Německa, a proto k těmto institucím nikdy nenabyli důvěry. Do pracovních táborů pak nastupovali s krajními obavami a pouze pokud byli úřadem donuceni.

Dne 19. října 1938 vydal starosta Rudolf Marek nařízení: „V katastru obce Modřany má být zřízen pracovní tábor.“¹⁰ Ten nakonec nevznikl a pro účely nezaměstnaných byla obcí zabrána sokolovna v Hodkovičkách. Okres Praha - venkov v ní ubytovával 17 nezaměstnaných. Některým z nich se však ještě před příchodem do sokolovny podařilo úředníkům na okrese prokázat, že zaměstnání již mají a do „tábora“ v Modřanech tak nenastoupili. Náplní práce „čety“¹¹ z Hodkoviček byla oprava silnice spojující Modřany se Zbraslaví. Ta byla postavena již roku 1897 a byla ve velmi špatném stavu. Pracovní skupině se opravu nepodařilo dokončit, neboť tábory s příchodem nacistů zanikly a lidé schopní práce byli posíláni do říše.

Z politického života v Modřanech za 2. republiky je třeba zmínit velkou náborovou schůzi Národní strany práce. Ta vznikla 11. prosince 1938 a předsedou byl zvolen Antonín Hampl. Nábor do nové strany se konal dne 5. ledna 1939 v hostinci U Vošahlíků. Přihlásilo se celkem 200 modřanských občanů. Další velkou náborovou kampaň provedla v Modřanech Strana národní jednoty premiéra Rudolfa Berana. V únoru 1939 do ní vstoupilo 969

⁸ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 10

⁹ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 14

¹⁰ tamtéž

¹¹ tamtéž

modřanských občanů. Dne 23. března 1939 byl v protektorátu Čechy a Morava zrušen říšským protektorem Konstantinem von Neurath systém politických stran. Jako jediný představitel politického života bylo povoleno Národní souručenství, do něhož během roku 1939 vstoupila naprostá většina modřanských občanů.

1.2 Vznik protektorátu Čechy a Morava

V časných ranních hodinách dne 15. března 1939 byl do pracovny Adolfa Hitlera v říšském kancléřství uveden prezident dr. Emil Hácha. Ponurá atmosféra Hitlerovy kanceláře přesně symbolizovala atmosféru následujícího jednání. Hácha byl po celé ráno tlačěn přesilou nacistických pohlavářů k podpisu dohody o obsazení zbytku republiky. Jednání bylo vedeno takovým způsobem, že Hácha zkolaboval a oživit jej musel Hitlerův lékař dr. Morell. Prezident však vzdoroval i nadále a nátlaku podlehl až poté, co mu Hermann Göring¹² v osobním rozhovoru sdělil, že jeho bombardéry jsou připraveny srovnat Prahu se zemí. Unavený a bezmocný Hácha po této hrozbě kapituloval a podepsal.

Nervozita nacistických politiků a generálů wehrmachtu musela v tomto okamžiku dosahovat vrcholu, neboť jednání s prezidentem se nebezpečně protahovala a nacisté měli obavu, aby armáda nepřekročila hranice ČSR ještě před podpisem dohody. V napjaté evropské atmosféře by tento akt mohl být důvodem k vyhlášení války. Hitlerovi a Göringovi se podařilo Háchu přinutit k dohodě opravdu „za pět minut dvanáct“. Hodinu po podpisu začalo plánované obsazování republiky.

15. březen byl den, jenž si lidé, kteří jej prožili, budou pamatovat nadosmrti. Byla zima, foukal vítr a padal déšť se sněhem. Nad celým územím republiky vládla silná oblačnost, což znemožnilo letounům Luftwaffe odstartovat. Okupaci tedy prováděly pouze jednotky wehrmachtu pod vedením generálů Blaskowitze a von Lista. V 6.00 hodin překročily první oddíly české hranice. V éteru zněla výzva českému národu a vojsku, že jakýkoli odpor proti postupujícím jednotkám bude potlačen se vší brutalitou.

Civilní obyvatelstvo bylo žádáno, aby zachovalo klid a pořádek. Následující den přijel do Prahy Adolf Hitler, aby zde oficiálně zřídil protektorát Čechy a Morava. Prezidenta Háchu k tomuto aktu již nepotřeboval. Jeho vlak z Berlína nechal zdržet. Výnos vůdce a říšského kancléře o zřízení *Protektoratu Böhmen und Mähren* obsahoval 27 bodů. Na jejich základě se české země staly součástí Velkoněmecké říše. /pom

Pro uklidnění veřejného mínění byla Čechům garantovaná autonomie, ovšem pouze na papíře. Protektorátní vláda a státní prezident byli jen loutkami v rukou Němců. Hlavní slovo v protektorátu měl zástupce vůdce a říšského kancléře, tzv. říšský protektor. Tím byl 18. března 1939 jmenován bývalý německý ministr zahraničí Konstantin von Neurath, který přesně splňoval Hitlerovu představu o vládci v Čechách, jako o důvěryhodně vypadajícím ministrovi na penzi. Neurath měl v protektorátu funkci spíše reprezentativní. Moc výkonná byla přidělena bývalému vysokému funkcionáři Henleinovy Sudetoněmecké strany Karlu Hermannu Frankovi. Hitler jej jmenoval tajemníkem úřadu říšského protektora a vyšším vedoucím SS a policie. Frank proto dostal hodnost SS-Brigadenführera (generálmajor).

Gestapo spustilo ihned po svém příchodu do Čech tzv. *Aktion Gitter* (akce mříže). Agenti státní policie začali se zatýkáním nepohodlných a podezřelých osob ze všech sfér politického a kulturního života. Po zadržení byli tito lidé odsuzováni k mnohaletým trestům či posíláni na šibenici. Akce mříže se nevyhnula ani Modřanům. Dne 16. března 1939 bylo v obci zatčeno 12 členů ilegální KSČ. Komunisté byli odvezeni do vězení gestapa, ale pro nedostatek místa byli brzy propuštěni. Gestapo si je však zapsalo a všechny postupně v průběhu války pozatýkalo.

¹² Říšský maršál H. Göring, vrchní velitel Luftwaffe a zástupce A. Hitlera

1.3 Modřany za okupace

Obec Modřany byla jako součást politického okresu Praha - venkov o okupaci obeznámena oběžníkem okresního úřadu Zbraslav ze dne 15. března 1939. V oběžníku stálo: „*Dnes v 6 hodin ráno začne německé vojsko obsazovat české území. Pokud se nesetká s odporem, bude obsazení pouze přechodné. Pokud vojsko odpor zaznamená, bude to mít pro veřejnost kruté následky.*“¹³ Veřejné orgány obcí a četnické stanice byly upozorněny, aby vysvětlily občanům, že nemá smysl se postupujícím armádám stavět na odpor, a to ani slovem. První němečtí vojáci přijeli do Modřan ráno 16. března ze směru od Prahy. V obci se nesetkali s žádným odporem. Téhož dne proběhla na náměstí akce: Zimní pomoc nezaměstnaným.¹⁴ Němečtí vojáci zdarma vydávali polévku a potravinové poukázky. Modřanská kronika se o pomoci zmiňuje následovně: „*Akce proběhla zcela bez zájmu kolemjdoucích a i těch, kterým byla určena.*“¹⁵

V Modřanech proběhla na jaře 1939 náborová akce do Národního souručenství.¹⁶ Z celkového počtu 2968 oprávněných osob se jich přihlásilo 2942. Sekretariát NS byl založen v restauraci U Torníčků a bylo zavedeno oslovení „*bratře*“, „*sestro*“ a pozdrav: „*Vlasti zdar!*“ Organizace měla v protektorátu celkem 50 obvodů. V roce 1940 bylo v okrese Praha - venkov zřízeno 6 obvodů. Každý obvod byl řízen příslušným vedoucím. Místním vedoucím NS v Modřanech byl Vojtěch Relich. Po zatčení gestapem jej v roce 1942 vystřídal architekt Jan Štěpánek. Okresním vedoucím pro Prahu - venkov byl František Vintr, který měl v Modřanech vlastní slévačskou dílnu. Podle Modřanské kroniky byl Vintr kolaborant a přítel Němců. Podle záznamu upozorňoval Vintr dne 18. ledna 1939, tedy ještě za 2. republiky, starostu Rudolfa Marka, že ve všech místnostech obecního úřadu stále visí obrazy prezidenta dr. Edvarda Beneše a je třeba je sundat. Když byl na počátku roku 1942 do vedení místního úřadu dosazen konfident

¹³ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 17

¹⁴ tamtéž

¹⁵ tamtéž, str. 18

¹⁶ Jediná nacisty povolená polická organizace v protektorátu, v čele prezident E. Hácha

bezpečnostní služby SD¹⁷ Ernst Živnůstka, Vintř s ním udržoval velmi přátelské vztahy. Dne 7. srpna 1942 pak na zasedání obecní rady o své minulosti prohlásil: „*Ruským legionářem jsem se stal proti své vůli a proti svému přesvědčení. Já byl vždy přítelem Němců.*“¹⁸

V roce 1940 byl okresním úřadem do obecní rady dosazen modřanský Němec a vedoucí místní organizace NSDAP Joseph Opitz. Modřanské noviny zvané *Modřanský obzor* se od 1. srpna 1939 staly listem Národního souručenství v Modřanech. Ortsgruppe Königssal¹⁹ nařídil roku 1940 Gemeindeamtu Modrans vyzdobit všechny veřejné budovy a ulice velkým písmenem V (Victoria) na oslavu vítězných tažení německé armády Evropou. Přejmenovány byly i některé ulice a náměstí: Hlavní ulice na Victoria Strasse, Jiráskovo náměstí na Victoria Platz, Modřanský biograf na Kino Victoria. Od 20. února 1942 zažívaly Modřany vlnu teroru. Do obce totiž přišel kolaborant a konfident Ernst Živnůstka.

Halič
2

1.4 Kolaborant Ernst Živnůstka

Arnošt Bohumil Živnůstka, který si po obdržení německého občanství roku 1939 změnil křestní jméno na Ernst, byl velice rozporuplnou postavou. Za 1. světové války přeběhl v Haliči frontu a vstoupil do Československých legií v Rusku. Po návratu do vlasti v armádě zůstal a stal se důstojníkem z povolání v hodnosti štábního kapitána²⁰. Již za první republiky silně inklinoval k fašismu a sympatizoval s gen. Rudolfem Gajdou. Byl členem jeho strany Národní obec fašistická²¹ a ve 30. letech byl dokonce poslancem a tajemníkem poslaneckého klubu.

Po vzniku protektorátu se Živnůstka přihlásil o německé občanství a na pražské úřadovně bezpečnostní služby SD nabídl své služby jako konfident.²² Dne 20. února 1942 byl přidělen Okresním úřadem Praha -

¹⁷ SD-Sicherheitsdienst, výzvědná a bezpečnostní služba R. Heydricha, od roku 1939 součást hlavního říšského bezp. úřadu -RSHA

¹⁸ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 19

¹⁹ Okresní úřad Praha-venkov, Zbraslav

²⁰ Konfident Arnošt Živnůstka, spis SNB Praha 1946, archiv bezpečnostních složek MV CR, fond 301-81-5

²¹ česká politická strana, zal. 1927, po zřízení protektorátu rozpuštěna

²² Protokol z výslechu Waltera Jacobiho velitele pražské úřadovny SD, archiv bezpečnostních složek MV CR, fond 305-639-2, str. 1

venkov do Modřan jako tajemník místního úřadu. Podle instrukcí SD²³ měl v obci získat ke spolupráci několik místních lidí a odhalit s jejich pomocí modřanské odbojové organizace. SD měla informace, že v obci jsou sympatizanti prezidenta Beneše a jeho londýnské exilové vlády. Živnůstka, který byl pověřen jejich vypátráním, získal k placené spolupráci lesníka Karla Novotného a jeho syna Václava, který pracoval jako dělník v cukrovaru. Václav Novotný pak 11. května 1942 udal skupinu svých spolupracovníků z cukrovaru za četbu ilegálního Rudého práva. Noviny si od nich vypůjčil s výmluvou, že si je přečte až doma. Poté s nimi, jako s „předmětem doličným“, běžel za tajemníkem Živnůstkou. Konfident využil situace a udal na 50 modřanských občanů za podporu komunistické strany a četbu ilegálního Rudého práva. Mezi udanými byli starosta Rudolf Marek a stavitel František Kolman, přestože oba neměli s ilegálním tiskem nic společného. Živnůstka je však nahlásil gestapu jako „*zástupce místní inteligence*.“²⁴

1.5 Čestný občan Himmler

Živnůstka si za dobu svého působení v Modřanech počínal tak neomaleně, arogantně a hloupě, že byl brzy SD a gestapu podezřelý i on. Řídící úřadovna gestapa dostala koncem léta 1942 tajnou zprávu, ve které stálo, že tajemník obecního úřadu Modřany Ernst Živnůstka donáší pražské centrále SD na agenty z Petchkova paláce. Podle zprávy měli pracovníci státní policie navštěvovat studentky Ukrajinského gymnázia v Modřanech za účelem intimního styku. Za ten pak měli studentkám udělovat různé výhody a finanční dary. Živnůstka ve zprávě jmenoval zvláště pracovníka Ukrajinského referátu pražského gestapa komisaře Heideho.²⁵

Další Živnůstkovo počínání vyšetřoval až Úřad říšského protektora. Na stůl státního tajemníka Karla Hermanna Franka se v létě 1942 dostala žádost, která jemu i ostatním úředníkům Černínského paláce musela vyrazit

²³ Protokol z výslechu Waltera Jacobiho velitele pražské úřadovny SD, archiv bezpečnostních složek MV ČR, fond 305-639-2, str. 1

²⁴ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 20

dech. Zastupitelstvo Obecního úřadu Modřany v ní navrhovalo udělení čestného občanství Reichsführeru SS a veliteli německé policie Heinrichu Himmlerovi. Za tento akt pak místní úřad žádal propuštění osob zatčených dne 11. května 1942. K. H. Frank si nechal okamžitě zavolat velitele pražské úřadovny SD, SS-Obersturmbahnführera Walthera Jacobiho²⁶, aby celou věc vyšetřil. Jacobi pověřil vyšetřováním případu svého zástupce, SS-Sturmbahnführera dr. Schmidta. Ten při návštěvě modřanské radnice zjistil, že se nejspíše jedná o provokaci některého ze členů obecního zastupitelstva. Někdo z rady totiž tajně požádal modřanského občana Frankenbusche, aby jménem radnice napsal na Úřad říšského vedoucího SS do Berlína a státnímu tajemníku Frankovi do Černínského paláce žádost o udělení čestného občanství pro Reichsführera SS. Člen radnice měl podle dr. Schmidta snahu zdiskreditovat a odstranit tajemníka Ernsta Živnůstku za jeho arogantní, neomalené a hloupé chování. Jacobi začal celé záležitosti rozumět poté, co jej pražské gestapo informovalo o Živnůstkově nepodloženém nařčení inspektora Heideho z hanobení rasy a z korupce. Modřanští radní se podle Jacobiho chtěli tímto způsobem zbavit nebezpečného udavače a kolaboranta. Doufali proto, že žádost o udělení občanství druhému muži třetí říše malou českou obcí bude brána jako dobrý důvod k Živnůstkovu vyšetřování. Příklad vygradoval zvláště poté, co se šetřením dr. Schmidta ukázalo, že pisatel dopisů Frankenbush je poloviční žid. Jacobi svou hypotézu o spiknutí sdělil K. H. Frankovi a ten po telefonickém rozhovoru s Úřadem říšského vedoucího SS a po schůzce se šéfem pražského gestapa SS-Standartenführerem dr. Gerkem rozhodl o odstranění a zatčení Frankenbusche a Živnůstky za: „*Urážku říšského vedoucího SS.*“²⁷

Frankenbush byl poslán do koncentračního tábora a Živnůstka byl v tichosti zbaven funkce a zatčen gestapem. Byl sice brzy propuštěn, ale do Modřan se již nevrátil. Byl „uklizen“ na místní úřad do Holic ve východních

²⁵ Protokol z výslechu Waltera Jacobiho velitele pražské úřadovny SD, archiv bezpečnostních složek MV ČR, fond 305-639-2, str. 2

²⁶ SS- Obersturmbahnführer Walter Jacobi, v letech 1939-1945 velitel pražské služebny SD (SD- Leitabschnitt Prag), popraven r. 1947

²⁷ Protokol z výslechu Waltera Jacobiho velitele pražské služebny SD, archiv bezpečnostních složek MV ČR, fond 305-639-2, str. 3

Čechách. Zde se pak choval stejně barbarsky a neomaleně jako v Modřanech, proto jej po osvobození roku 1946 odsoudil lidový soud v Hradci Králové k trestu smrti.²⁸ Soudu pomohly i výpovědi modřanských občanů, které sepsal v podrobné zprávě František Kolman. Tomu se podařilo dohledat i počet osob, které v důsledku Živnůstkova udání zemřely během války v koncentračních táborech. Seznam se nachází ve 3. kapitole mé diplomové práce: František Kolman v odboji (1939-1942).

1.6 Atentát na Heydricha

Dne 27. května 1942 v 10.30 hodin²⁹ spáchali vojáci československé zahraniční armády ve Velké Británii rtm. Jan Kubiš a rtm. Jozef Gabčík atentát na Reinharda Heydricha. Podle kronikáře bylo tento den v obci rušno. Místní rozhlas vysílal každou hodinu zvláštní relaci, kde hlasatel vážným hlasem oznamoval: „*Na zastupujícího říšského protektora a generála policie SS-Obergruppenführera Reinharda Heydricha byl v Praze spáchán atentát.*“³⁰ Lidé, stresovaní udáváním tajemníka Živnůstky, se ještě více zděsili dalšího zatýkání a represálií. Ty na sebe nedaly dlouho čekat. Večer začalo v Modřanech, stejně jako na celém území protektorátu, platit stanné právo. Hlídky bezpečnostní služby SD, ochranné policie SchuPo a zbraní SS začaly v Modřanech provádět kontroly domů. Biograf i restaurace zůstaly zavřené a nároží zaplnily rudé vyhlášky s počty popravených, jejichž jména po celý den předčítal místní rozhlas. Aby bylo zastrašení dokonalé, byli zástupci obce vysláni dne 3. července 1942 do Lucerny na manifestační schůzi, kde museli přísahat věrnost říši, vůdci a odsoudit atentát, jako podlý čin „*Benešových vrahů.*“³¹

Obecní rada také odhlasovala odeslat prezidentu dr. Emilu Háchovi telegram v tomto znění: „*Prosíme Vás, pane presidente, abyste přijal náš nejupřímnější projev soustrasti nad tragickou smrtí pana zastupujícího říšského protektora SS-Obergruppenführera a generála policie Reinharda*

²⁸ Konfident Arnošt Živnůstka, spis SNB Praha 1946, archiv bezpečnostních složek MV ČR, fond 301-81-5

²⁹ Hamšík, Dušan: Bomba pro Heydricha, Praha 1963, str. 157

³⁰ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 20

³¹ tamtéž

Heydricha. Čin, jež byl příčinou jeho smrti odsuzujeme jako hanebný a podlý a vážné ohrozil poklidné soužití českého národa s Velkoněmeckou říší. Slibujeme Vám pane presidente, že se vždy budeme řídit Vašimi nařízeními a pokyny a pokyny Vámi jmenované vlády Protektorátu Čechy a Morava. Budeme plnit vždy Vaše příkazy, jakožto nejvyšší hlavy našeho národa.“³² Situace dospěla tak daleko, že rada navrhovala na důkaz loajality k říši přejmenovat náměstí Victoria Platz na Adolf Hitler Platz, Victoria Strasse na Heinrich Himmler Strasse a silnici na Prahu na Karl Hermann Frank Strasse. Tyto „nápady“ však nikdy neopustily brány radnice a zůstaly pouze na papíře.

pro
jeh

Po atentátu na Heydricha posílily okupační orgány počet Němců na radnici. Rada tak měla od léta 1942 tři německé členy. K Josephu Opitzovi přibyli dr. Karl Salzmann a Georg Genge. SS-Sturmbahnführer Genge byl dlouholetým členem NSDAP a SS a nositelem železného kříže z první světové války. V obci měl na starosti NSDAP, policii a bezpečnostní opatření. Dr. Salzmann měl na starosti vojenské záležitosti a protiletectkou ochranu. Opitz pak řídil veškerou úřední a politickou agendu. Genge chodil do úřadu vždy v uniformě důstojníka SS s připnutými řády a traduje se, že v den, kdy na radnici skončil tajemník Živnůstka, jej Genge osobně vyhodil ze dveří a při tom prý i nakopl.³³ Na místo Živnůstky nastoupil dne 31. srpna 1942 vládní komisař pro správu obce dr. Heinrich Riedel, jehož vystřídal roku 1943 dr. Josef Ševčík z Okresního úřadu Praha – venkov, který tuto funkci zastával až do května 1945.

1.7 Modřanští Němci

Vliv modřanských Němců na dění v obci zesílil ihned po okupaci. V Modřanech jich žilo celkem 70, včetně Čechů, kteří si zažádali o německé občanství po 15. březnu 1939. Dne 21. června 1939, v den letního slunovratu, byla v obci velká slavnost. Ulicemi procházel průvod německých

³² Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 21

³³ tamtéž

studentů a občanů, v počtu 1500 lidí, ke kterému se přidali i modřanští Němci. Se zpěvem národních písní prošel průvod až na vrch Baba nad obcí, kde byla zapálena hranice. Nad tou měl projev náměstek primátora SA-Standardenführer dr. Pfitzner. Po ukončení slavnosti se zpívala německá hymna a dr. Pfitzner shromáždění ukončil nacistickým pozdravem.

Za Květnového povstání pak byla většina Němců, kteří obec ještě neopustili, internována povstalci v místní chlapecké škole. Po obsazení obce jednotkami SS, dne 7. května 1945 pomohl jeden z internovaných Němců, fanatický nacist Schottek, modřanským mužům, které esesmani zajali. Informoval totiž velitele SS, že modřanští bojovníci zajali první den povstání přes 900 německých vojáků, k nimž se chovali slušně a podle mezinárodního práva. Proto by bylo podle Schottka od esesmanů korektní, kdyby se zachovali stejně. Esesmani všechny modřanské muže sice internovali ve dvoře Pánkovy továrny, nikoho z nich však nepopravili a v obci neprováděli ani masakry žen a dětí. Kronika též hovoří o německém radním Opitzovi, jako o „*lidském člověku*“³⁴ a pravém opaku udavače Živnůstky.

1.8 Modřanští židé

Osud další modřanské menšiny, židů, se začal dramatizovat již před nástupem nacismu. Modřanští židé, stejně jako židé v celém Československu, věděli, co se v Hitlerově Německu děje s jejich soukmenovci. S hrůzou slýchávali zprávy o útocích henleinovců na židy v pohraničí. První vlna bezpráví přišla na modřanské židy dne 10. května 1940, kdy každý státní zaměstnanec musel doložit, že je árijského původu. Podle oběžníku Okresního úřadu Praha - venkov z 19. srpna 1940 bylo židům s okamžitou platností zakázáno nakupovat v obchodech mezi 11. a 13. hodinou a mezi 15. a 17. hodinou. Zároveň bylo nařízeno všem majitelům obchodů, aby tuto vyhlášku vyvěsili na viditelné místo na výloze a to nejdříve německy a poté česky.

Dne 15. října 1941 vstoupilo i v Modřanech v platnost nařízení říšského protektora Reinharda Heydricha o povinném označení židů

Davidovou hvězdou. Pro árijské obyvatelstvo pak platil zákaz stýkat se s židy, pomáhat jim či se s nimi bavit na ulicích a ve veřejných prostorech.

O tom, kdy a jak probíhaly v Modřanech transporty židů do vyhlazovacích táborů, nejsou v kronice zprávy. Známa jsou však čísla. Podle soupisu židovského obyvatelstva bylo v Modřanech ke dni 15. května 1943 76 židů. Z toho 28 židů zde žilo již za první republiky a 48 jich přišlo z Německa po nástupu Hitlera a po záboru pohraničí. Podle výkazu ředitelství SNB ze 4. března 1946³⁵ se v 56. revíru (Modřany) nacházelo 7 židů. Znamená to tedy, že pokud se někteří přeživší židé do Modřan po válce již nevrátili, zemřelo v plynových komorách a věznicích gestapa na 69 občanů židovského původu.

1.9 Modřanská kronika

Bez zajímavosti není ani osud Modřanské kroniky za protektorátu. Nacisté likvidovali vše, co by Čechům připomínalo jejich historii a státnost. Proto i v Modřanech ničili všechny připomínky první republiky, busty prezidenta Masaryka a jiné znaky demokratické ČSR. V obci byly od podzimu 1939 přepisovány veškeré názvy ulic, obchodů a úřední desky. Úředníci všech modřanských úřadů museli doložit doklady o nežidovském původu.

Modřanská kronika, spolu s pamětní knihou obce, byla zabavena a odvezena do Zemského archívu v Praze, kde se nepoškozena dočkala konce války. Kronika je nyní k nahlédnutí v Archivu MČ Praha 12, který se nachází v budově odboru školství a kultury na Lhotce. O kroniku se v současné době stará archivářka místního úřadu Mgr. Marie Průšová.

³⁴ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 36

³⁵ Tamtéž, str. 32

V této kapitole chci v základních bodech přiblížit český protinacistický odboj v letech 1939-1942. Rok 1942 je totiž významným mezníkem v historii českých odbojových skupin, neboť převážná část organizací byla zlikvidována gestapem za 2. stanného práva po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.

Modřanští občané se ihned po vzniku protektorátu začali zapojovat do boje proti nacistům a navazovat spolupráci s odbojovými skupinami, které po okupaci vznikaly. Nejdůležitější kapitolou modřanského odboje v letech 1939-1942 byla spolupráce skupiny, sdružující se kolem architekta a stavitele Františka Kolmana. Tato skupina v období 1939-1942 těsně spolupracovala s odbojovou organizací „*Družstvo v prvním sledu*“, které se sdružovalo kolem bývalého legionáře Josefa Škaldy. Hlavní náplní „*Družstva*“ bylo vydávání ilegálního časopisu *V boj*. Modřanští odbojáři jej nejdříve pomáhali kolportovat a poté vydávali i jeho modřanskou mutaci. Ve vydávání a tisku jim pomáhaly i kontakty v nakladatelství Melantrich, kde několik občanů pracovalo a kde se také část Škaldova ilegálního časopisu tiskla.

Český odboj se začal formovat brzy po okupaci českých zemí a byl nejdéle trvajícím odbojem v Evropě. Na rozdíl od evropských odbojových organizací vznikal ještě v období míru a nemohl tedy navázat na žádné zbytky vojenského odporu. Nacistickému policejnímu aparátu se dařilo s českým odbojem úspěšně bojovat. Gestapu se podařilo na přelomu let 1939/1940 zlikvidovat první garnituru a po atentátu na Reinharda Heydricha v létě 1942 zcela rozbilo i garnituru druhou. Třetí odbojová garnitura se proto začala formovat jen velmi pomalu a s velkými obtížemi. Nacistům se s ní dařilo opět úspěšně bojovat a infiltrovat její struktury konfidenty a zrádci. Gestapu se nepodařilo poškodit až poslední, 4. odbojovou garnituru. Z jejích struktur se na konci druhé světové války vytvořil základ České národní rady.

Mezi nejdůležitější odbojové organizace patřily:

- Politické ústředí (PÚ)
- Obrana národa (ON)
- Petiční výbor „*Věrní zůstaneme*“ (PVVZ)
- Obec sokolská v odboji (OSVO)
- Družstvo v prvním sledu (V boj)
- Komunistická strana Československa (KSČ)

2.1 Politické ústředí (PÚ)

Odbojová skupina Politické ústředí se začala formovat již po mnichovské krizi roku 1938 kolem spolupracovníků prezidenta dr. Edvarda Beneše. S prezidentem se jeho kolegové a přátelé scházeli na poradách v Benešově vile v Sezimově Ústí. Edvarda Beneše v říjnu 1938 postupně navštívili: Prokop Drtina, Jaromír Smutný, Zdeněk Chytil, Jan Jína, Antonín Pešl a Jiří Sedmík. Beneš na setkáních nastínil své představy o tom, jak by měl vypadat odboj v českých zemích po případné německé okupaci. Odbojová činnost by podle prezidenta měla probíhat na stejných principech jako za první světové války. Část odboje by pracovala v zahraničním exilu a část by zůstala ve vlasti. Domácí odboj by pak měl o dění ve státě informovat odboj v zahraničí, který by opět zastupoval dr. Beneš. Ten měl z odbojovou činností již zkušenosti, neboť za první světové války v něm působil spolu s Tomášem G. Masarykem.

PÚ se mělo snažit sjednotit všechny prvorepublikové politické strany a rozvinout spolupráci, která by v případě porážky Německa opět zavedla demokratické principy předmnichovského typu. Se skupinou začal brzy spolupracovat i docent přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy Vladimír Krajina, který pro PÚ založil zpravodajskou skupinu. V čele PÚ stanul v létě 1939 bývalý kancléř Edvarda Beneše a Tomáše G. Masaryka Přemysl Šámal. Členy nejvyššího vedení pak byli: Ladislav Feierabend, Ladislav Rašín, Bohumil Laušman a Vladimír Klecanda. Stejně jako u většiny odbojových skupin první garnitury, nemělo gestapo ani zde velké problémy rozkrýt

konspirační síť. Skupiny 1. odbojové garnitury často doplácely na nezkušenost, nedůslednost a někdy až na trestuhodně naivní konspirační praktiky, které gestapo bez problémů rozkrývalo. První vlna však samozřejmě nemohla tušit, jakých „metod“ bude gestapo k potírání místní rezistence využívat. Gestapo tak ke konci roku 1939 zlikvidovalo skoro celé vedení PÚ. Části představitelů PÚ se podařilo emigrovat do Anglie a posílit tam londýnskou exilovou vládu dr. Beneše.

2.2 Obec sokolská v odboji (OSVO)

Organizace Obec sokolská v odboji vznikala již v prvních dnech okupace. Stejně jako KSČ, PVVZ či PÚ se i OSVO začala formovat od roku 1938. V den příchodu německé armády dne 15. března 1939 ráno spálili činovníci Obce sokolské pod vedením náčelníka Stanislava Bukovského většinu tajných materiálů o chystaných odbojových akcích, spolu s kartotékami příslušníků Sokola a jejich spolupracovníků, kteří se po okupaci měli na odboji podílet. Po celé republice pak jednotlivé sokolské župy organizovaly peněžní sbírky na pomoc uprchlíkům, pomáhaly ukrývat židy a provádět první drobné sabotážní akce.

S Obcí sokolskou udržoval styk i předseda protektorátní vlády gen. Alois Eliáš. V létě 1939 pak začala spolupráce sokolských představitelů s generálem Hugo Vojtou, vedoucím skupiny Obrana národa. Kontakt s ním navázal nový náčelník ČOS (České obce sokolské) Antonín Pechlát. Od konce roku 1939 se o aktivity sokolů začalo zajímat gestapo. Německé vedení protektorátu pak vážně uvažovalo o zrušení celé organizace. Němci nebrali na zřetel ani ten fakt, že několik vysokých představitelů ČOS zasedalo ve vedení výboru *Svazu pro spolupráci s Němci*.

Po vypuknutí druhé světové války dne 1. září 1939 provedlo gestapo preventivní zatýkací akci, tzv. „*Aktion Albrecht I*“, při níž byli zadrženi i někteří představitelé Sokola. Propuštění byli až poté, co podepsali prohlášení, v němž brali na vědomí, že jakékoli aktivity proti říši budou tvrdě trestány. Akce Albrecht I však nacistům k perzekuci sokolů nestačila a proto 7. října 1941 vydal nový říšský protektor Reinhard Heydrich rozkaz k „*Akci*

Sokol“. Po celém území protektorátu docházelo k systematickému zatýkání všech vedoucích představitelů Sokola. Gestapo zadrželo na 1500 členů a drtivou většinu odvezlo do koncentračního tábora v terezínské Malé pevnosti. Reinhard Heydrich také nechal zabavit většinu sokolského majetku ve výši 600 milionů korun.³⁶ Všechnen majetek pak předal *Nacionálněsocialistickému říšskému spolku pro tělesnou kulturu*.

Jednou z nejdramatičtějších kapitol sokolského odboje byla činnost skupiny *Jindra*, kterou vedli představitelé pražského Sokola prof. Ladislav Vaněk a Jan Zelenka. Ti se na počátku roku 1942 zcela náhodně dostali do kontaktu s parašutisty z Anglie. Rodiny zapojené do organizace *Jindra* (Vaňkovo krycí jméno) pak pomáhaly v první polovině roku 1942 ukrývat vojáky československé zahraniční armády ve Velké Británii, kteří byli do protektorátu vysazeni k plnění zpravodajských a sabotážních úkolů. Nejvíce pražští Sokolové vypomohli výsadku „*Antropoid*“, jež byl tvořen rtm. Janem Kubišem a rtm. Jozefem Gabčíkem. Tito vojáci spáchali s pomocí člena výsadku „*Silver A*“ rtm. Josefa Valčíka dne 27. května 1942 atentát Reinharda Heydricha. Gestapo, které vedlo vyšetřování atentátu, by se o statečných rodinách organizace *Jindra* nejspíše vůbec nedozvědělo, nebýt udání člena výsadku „*Out distance*“ rtm. Karla Čurdy. Zradou Čurdy pak nacisté zatklí nejen rodiny, které vojákům pomáhaly, ale gestapo se po brutálních výsleších dostalo na stopu i samotným parašutistům, které organizace ukryla v pravoslavném kostele Cyrila a Metoděje v Resslově ulici. Ukryté výsadkáře však nacisté živé nedostali, ti nerovném boji s oddílem SS buď padli, či spáchali sebevraždu.

Celkové ztráty České obce sokolské byly po válce sečteny. Vezněno bylo na 11 611 členů Sokola. Popraveno bylo 1212 osob. Na následky věznění zemřelo 2176 sokolů.³⁷

³⁶ Uhlíř, Jan B.: Praha ve stínu hákového kříže, Praha 2005, str. 67

³⁷ Uhlíř, Jan B.: Protektorát Čechy a Morava v obrazech, Praha 2007, str. 343

2.3 Petiční výbor „Věrní zůstaneme“ (PVVZ)

Název PVVZ vyšel z manifestu, který v květnu 1938 sepsali Josef Fischer a Ivan Sekanina. Manifest se vztahoval k provolání dr. Edvarda Beneše nad rakví Tomáše G. Masaryka, kde Beneš vyzýval občany k aktivní obraně státu proti německé agresii. Od 17. května 1938 organizoval petiční výbor, který pro tento účel vznikl, podpisovou akci pod názvem „Věrní zůstaneme“. Do září 1938 výbor nashromáždil přes jeden milion podpisů.³⁸ Vedení PVVZ se formovalo s mírným zpožděním až v létě 1939 a v jeho čele stáli: Josef Fischer, Václav Čížek, Josef Fukátko, Bohumír Truksa, Karel Bondy a Václav Žižka. Cílem PVVZ byl poválečný odsun většiny Němců z republiky a návrat svobody a demokracie, ovšem nikoli té prvorepublikové, v níž vládly politické strany. PVVZ chtěl větší podíl obyvatelstva na vládě. Hlavou poválečného Československa se měl opět stát dr. Edvard Beneš. Činnost PVVZ těžce oslabil příchod Reinharda Heydricha v září 1941. Gestapo uspořádalo na odbojáře zátah, při němž, kvůli fatální chybě jednoho ze členů, Jindřicha Krásky, agenti objevili celý archiv PVVZ se jmény i adresami členů. Zatčeno bylo prakticky celé vedení skupiny a zbytek, který unikl, byl těžce postížen za 2. stanného práva v létě 1942. Z trosek PVVZ založili na podzim 1942 Josef Grňa s Karlem Veselým- Štainerem odbojovou organizaci „R3“ (Rada tří).

2.4 Komunistická strana Československa (KSČ)

Komunistická strana působila v ilegality již od konce roku 1938, a to pod vedením Eduarda Urxe, neboť předseda strany Klement Gottwald emigroval s většinou ústředního výboru do Moskvy. Dalšími členy I. vedení KSČ byli: Emanuel Klíma, Oto Synek, Viktor Synek a Jan Zika. V únoru 1941 však bylo celé vedení kromě Ziky pozatýkáno gestapem. 2. ilegální vedení strany pak tvořil právě Jan Zika, spolu s Janem Pokorným, Janem Černým, Milošem Krásným a dalšími. Od léta 1941 přibyl i levicový novinář Julius Fučík. 2. ilegální vedení pracovalo od jara 1941 do léta 1942, kdy byla

činnost KSČ silně ovlivněna německým napadením Sovětského svazu a rozpadem paktu Molotov - Ribbentrop. Náhled na SSSR se v té době začal pomalu měnit a lidé, kteří měli Stalinovi za zlé, že se paktoval s Hitlerem, mu nyní přáli, aby útočící německé armády v Sovětském svazu zastavil a porazil. Všichni členové II. vedení byli pozatýkáni gestapem na jaře a v létě 1942. 3. ilegální vedení KSČ pak silně ovlivnil agent gestapa Jaroslav Fiala, který si postavení ve straně upevňoval pomocí udávání nepohodlných kolegů či jejich označováním za německé agenty. V tom mu gestapo vypomáhalo jejich kompromitováním.

Infiltrace gestapem v orgánech ilegální KSČ byla mezi lety 1942-1944 na tak vysoké úrovni, že na setkání tří funkcionářů české KSČ s moravskými kolegy v květnu 1943 byli všichni tři čeští komunisté placenými agenty.³⁹ 4. a poslední ilegální vedení KSČ vzniklo až po jisté odmlce na konci roku 1944 z podnětu Josefa Smrkovského. Členy 4. vedení byli: Jiří Hájek, Lumír Čivrný, Josef Knap, Václav David, František Šiška a Vladimír Koucký. Většina členů 4. vedení KSČ v čele s Josefem Smrkovským se také zapojila do činnosti ČNR⁴⁰ a do organizování Pražského povstání. Po válce byl Smrkovský kritizován Sověty za to, že se důrazněji nepostavil proti pomoci divize ROA⁴¹ bojující Praze. Jako mnoho představitelů ČNR byl i on odvolán ze všech funkcí a v 50. letech perzekvován. Velká chvíle Josefa Smrkovského přišla roku 1968, kdy opět stanul v nejvyšších pozicích KSČ a podílel se na „pražském jaru“. Jeho politické plány i nyní paradoxně zhatil příchod sovětské armády dne 21. srpna 1968.

³⁸ Tamtéž, str.343

³⁹ Uhlíř, Jan B.: Protektorát Čechy a Morava v obrazech, Praha 2007, str. 357

⁴⁰ ČNR- Česká národní rada

⁴¹ ROA- Ruská osvobozená armáda, tzv. vlasovci

2.5 Obrana národa (ON)

Obrana národa vznikla ihned po obsazení republiky 15. března 1939 a tvořili ji převážně příslušníci čs. armády. Obranu národa pomáhala formovat i tzv. *likvidační skupina*. Ta měla po rozpuštění armády zajistit jejím demobilizovaným důstojníkům a vojákům práci ve státním sektoru. Vojenské zpravodajství Obrany národa pak pomáhali vytvářet důstojníci II. oddělení Ministerstva národní obrany, kteří zde zůstali po odletu pplk. Františka Moravce a jeho kolegů do Velké Británie. Hierarchie ON byla odvozena z vojenských hodností v armádě a byla tedy jasnější a přehlednější než v jiných odbojových skupinách. I vůle bojovat byla v ON mnohem vyšší než v jiných organizacích, neboť nikdo se necítil tak zrazen a podveden jako právě vojáci, kteří toužili v době mnichovské krize nasadit pro republiku život. První vedení ON se zformovalo ihned v březnu 1939 a tvořili jej generálové Ingr, Bílý a Vojcechovský. Ti byli nazýváni „*Radou starších*“. Na vedení ON byl napojen i předseda protektorátní vlády gen. Alois Eliáš. Snahou organizace bylo celonárodní povstání, které by ON vedla.

Bezpochyby nejvýznamnější osobností Obrany národa byl pplk. Josef Mašín. Ten se jako jeden z mála důstojníků snažil 15. března 1939 aktivně postavit německé armádě. Jako velitel 1. dělostřeleckého pluku *Jana Žižky* v Ruzyni chtěl postupující Němce ostřelovat z děl a poté vyhodit do povětří ruzyňská kasárna. Akce by se mu podařila, nebýt zásahu vyšších důstojníků. Ti museli Mašina od plánu odradit dokonce s použitím násilí. Mašín, který měl silnou touhu s Němci bojovat se na podzim 1939 setkal se stejně smýšlejícími důstojníky, pplk. Josefem Balabánem a špkt. Václavem Morávkem. Tímto setkáním se začala psát jedna z nejnapínavějších a nejdramatičtějších kapitol ON a domácího odboje vůbec. Kapitola pod názvem „*Tři králové*“, neboť trojice odbojářů se pod své činy vždy podepisovala B+M+M.

Skupina Balabán - Mašín - Morávek měla spojení s Anglií a dodávala exilové vládě zprávy od agenta A-54, pracovníka Abwehru⁴² Paula Thümmela, který předával českému odboji informace výměnou za vysoký

honorář. Králové organizovali i sabotážní akce. Nejvýznamnějšími byly dva bombové útoky v Berlíně. Jeden výbuch nastražené nálože poškodil Göringovo ministerstvo letectví a druhý Anhaltské nádraží. Exploze zde měla zabít vůdce SS Himmlera, který měl podle plánu projíždět nádražím ve speciálním vlaku. Výbuch byl sice proveden podle plánu, ale díky zpoždění vlaku se atentát nezdařil.

Skupina dokázala velmi odvážně shánět zbraně. Pplk. Mašínovi, převlečenému do uniformy německého důstojníka se podařilo získat nákladní auto plné pušek a granátů ve vršovických kasárnách wehrmachtu. Pověstný byl i jejich smysl pro humor. Kpt. Morávek se vsadil s kolegy, že si nechá od komisaře gestapa SS-Obersturmführera (nadporučík) Oskara Fleischera, pověřeného zatčením *Tří králů*, zapálit v baru cigaretu. „Žert“ se mu vydařil a on o tom napsal Fleischerovu nadřízenému SS-Hauptsturmführeru (kapitán) Pannwitzovi. Ten si nechal Fleischera zavolat a řádně mu vynadal za neschopnost rozpoznat nejhledanějšího muže protektorátu. Rozzuřený gestapák poté vyběhl na ulici a pozatýkal několik vyděšených kolemjdoucích. Ty musel samozřejmě ihned propustit a když se vrátil zpět Petschkova paláce, nechávali si od něj škodolibí kolegové připalovat cigarety.

Štěstí začalo Tři krále opouštět v roce 1941. V průběhu roku byli zatčeni Balabán s Mašínem a gestapu unikal pouze kpt. Morávek. V tom mu výrazně pomáhalo i jeho střelecké umění. V československé armádě byl Morávek mistrem ve střelbě z revolveru a své „umění“ dokazoval gestapu i tak, že po zátazích na „pobožného pistolníka“⁴³ zůstávali velmi často mrtví a ranění agenti.

Na jaře 1942 opustilo štěstí i kapitána Morávka. Ten se dostal dne 21. března 1942 na Prašném mostě v Dejvicích do léčky gestapa. Při cestě na konspirativní schůzku Morávek upozoroval zatčení svého kolegy agenty gestapa. V domnění, že na gestapáky stačí sám, vyrazil kapitán příteli na pomoc. Agentů však bylo mnohem více než předpokládal, a proto se dal na

⁴² Abwehr- vojenská výzvědná služba, velitel admirál Wilhelm Canaris

⁴³ Pobožný pistolník byla přezdívka špkt. Morávka. Ten nosil v kapsách u saka bibli a 2 pistole. střílel totiž oběma rukama. Když se jej pplk. Mašín zeptal, v co Morávek věří, odpověděl mu: „V boha a své pistole.“ (Dostupné na internetové encyklopedii www.wikipedia.cz, heslo: Vaclav Moravek)

zběsilý ústup, při němž pálil z obou revolverů. Během chvíle vystřílel přes 50 ran a několik gestapáků zasáhl. Sám však byl také raněn, a když zjistil, že je obklíčen a nemá šanci uniknout, spáchal sebevraždu.⁴⁴

Další odbojovou činností Obrany národa byla i pomoc s vydáváním a kolportací časopisu *V boj*.

2.6 V boj

Odbojovou skupinou, jejíž činnost nyní zmiňuji, byla organizace „*Družstvo v prvním sledu*“, vydávající ilegální časopis *V boj*. Právě redakce ilegálního časopisu *V boj* ovlivnila podstatnou měrou činnost skupiny modřanského architekta Františka Kolmana. Dne 19. března 1939 pronesl prezident dr. Edvard Beneš na chicagské univerzitě projev, který přenášel i americký a britský rozhlas: „*Do posledního dechu budu pokračovat v boji za svobodu našeho národa a za jeho práva. Jsem si jist, že náš národ z tohoto zápasu, tak jako to dokázal předtím v historii, vyjde statečný a hrdý, jako byl po celou dřívější dobu, a že vždy bude na jeho straně sympatie, uznání a láska všech slušných lidí na celém světě. Pravda vítězí.*“⁴⁵

Projev prezidenta Beneše vyvolal po celém světě velký ohlas a brzy se dostal i do protektorátu, kde byl přepisován a kolportován. Vydat projev časopisecky se rozhodl legionář mjr. Josef Škalda.

2.7 Josef Škalda

Josef Škalda se narodil roku 1894 v Malých Petrovicích u Rychnova nad Kněžnou. Za první světové války narukoval do cizinecké legie a účastnil se s ní bojů ve Francii, Alžíru a Tunisu. Poté byl zařazen do 21. pluku „*Maršála Foche*“, z něhož se v průběhu války formovala československá legie ve Francii. S plukem se Škalda účastnil bojů na západní frontě, zejména se roku 1918 vyznamenal v bojích u Terronu. Po porážce Německa byl pluk rychle povolán z Francie do právě vznikající Československé republiky, aby

⁴⁴ Jiná teorie hovoří o tom, že těžce raněného Morávka zastřelil rozzuřený komisař Oskar Fleischer. Ten pak svou prchlivost a neschopnost zatknout Morávka živého zakryl před vedením gestapa jeho údajnou sebevraždou.

pomohl bránit její hranice. Pluk byl vyslán do bojů s Poláky na Těšínsko a poté i na Slovensko. Roku 1920 odešel Škalda do civilu jako major a hrdina čs. legií.

Ve 20. letech nastoupil k pražské policii do funkce inspektora. Na svou legionářskou historii však Škalda nezapomněl. Ve 20. letech se stal členem Svazu záložníků na Královských Vinohradech a byl zvolen za předsedu. Záložníci se scházeli i po okupaci republiky. Na schůzi dne 15. března 1939 se rozhodli, že nebudou nečinně přihlížet okupaci a aktivně se zapojí do odboje. Škalda proto kolem sebe začal shromažďovat své přátele vojáky, editory, tiskaře, novináře a grafiky a založil s nimi odbojovou skupinu. Její náplní byla výroba ilegálního protiněmeckého časopisu, který by povzbudil morálku českého obyvatelstva. Jako název skupiny vybral Škalda „*Družstvo v prvním sledu*“. Ve vojenských termínech to znamená jednotku postupující v čele útoku. Útočně Škalda, jemuž spolupracovníci dali krycí jméno „*Taťka*“, pojmenoval i časopis *V boj*. Název byl nápadem jeho přítele Josefa Sejkory. *V boj* se totiž jmenoval legionářský časopis, který vycházel za první světové války v Itálii, kde Sejkora bojoval.

Mezi prvními spolupracovníky Družstva byli: obchodník Josef Sejkora, nakladatel Otakar Vaněk, tiskaři Josef Krupička, František Pařízek a Jaroslav Straširipka, ředitel tiskárny Melantrich Jaroslav Šalda, legionář mjr. Jan Sadílek, spisovatelé Jan Týml a R. J. Vonka, redaktor František Ročen, malířka Milada Marešová a grafik Vojtěch Preissig s dcerou Irenou Bernáškovou.

Do záhlaví časopisu dali odbojáři heslo prezidenta Tomáše G. Masaryka „*Pravda vítězí*“. Na obálce prvního vydání se objevil státní znak, dvouocasý lev, který v drápech trhal německou svastiku. Obrázek nakreslil Vojtěch Preissig a jednalo se o kopii jeho plakátu z první světové války, kdy český lev trhal rakouskou orlici. Preissig totiž pracoval pro odboj již za dob Rakouska-Uherska a za svého pracovního pobytu ve Spojených státech se v Chicagu několikrát sešel s Tomášem G. Masarykem a Milanem R. Štefánkem, pro které kreslil protirakouské plakáty a letáky vyzývající Čechy a Slováky ke vstupu do legií.

⁴⁵Dostupné na internetové stránce www.vinohradv.cz, oddíl- aktuality, článek- V boj (10.5. 2000)

Druhé číslo *V boj* přineslo úryvky z tehdy populární knihy Sidneyho Morrela „*Viděl jsem ukřižování*“, pojednávající o zániku Československa v době mnichovské krize. *V boj* vycházel jako týdeník a v začátcích na měl pouze 500 výtisků, později však dosahoval až 5000 - 7000 exemplářů. Škaldovi se brzy podařilo pokrýt kolportéřskou sítí celé území protektorátu, přičemž skupina distributorů čítala přes 500 osob.⁴⁶

Od podzimu 1939 se skupině dařilo získávat informace ze zahraničí, a to díky tajné vysílačce. Na konci roku 1939 přišla i první rána, neboť gestapo zadrželo jednoho z kolportérů časopisu a jen díky dobrému konspiračnímu krytí se Němci nedostali až k samotné redakci. Před gestapem se Družstvo muselo mít opravdu na pozoru, neboť každé vydání *V boj* zasílali *Tři králové* do Petschkova paláce. Úředníci tajné státní policie byli těmito provokacemi rozzuřeni na nejvyšší míru a „olej do ohně“ přiléval i škt. Morávek. Ten psal velmi rád pracovníkům gestapa žertovné dopisy, zvláště pak komisaři Fleischerovi. Morávek mu často posílal i pohledy ze všech koutů protektorátu. Několik pohledů dostalo pražské gestapo i ze Slovenska a Jugoslávie, kam si kapitán jezdil pro výbušniny.

Škalda se také zapojil do další odbojové činnosti. Spolu s Milenou Jesenskou a Němcem Joachimem von Zedwitz organizoval ilegální přechody ohrožených vojáků a židů do zahraničí, nejčastěji přes Polsko do Francie. Ke skupině se brzy přidali i další osobnosti. Redaktor Ivan Herben, dr. Ladislav Rašín, dr. Prokop Drtina, spisovatel Jaroslav Werstadt a komunista Jan Zika. Na jubilejním čísle k výročí 28. října 1939 pracovali i Jan Drda a Josef Hora, ten pod pseudonymem Jan Vira. Gestapu se však podařilo kolem *Družstva v prvním sledu* utáhnout na podzim 1939 smyčku. Přes konfidenta Kotrbatého se agenti dostali až na stopu redakce.

Dne 10. listopadu 1939 měli odbojáři připraveno vydání 27. čísla a Škalda vedl poradu redakce v hotelu Zlatá Husa na Václavském náměstí. Gestapo se o schůzce dovědělo a obklíčilo hotel. Při odchodu gestapáci zatkli Škaldu a několik jeho spolupracovníků. Škalda ještě stačil na agenty vytáhnout zbraň, revolver však nevystřelil a gestapáci jej odzbrojili a

⁴⁶ Uhlíř, Jan B.: *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*, Praha 2007, str. 276

brutálně zmlátili. Na gestapu byl Škalda krutě vyslýchán a posléze odsouzen německým lidovým soudem k smrti za výrobu a distribuci ilegálních tiskovin a za pokus o vraždu úředníka pražské státní policie. Popraven byl dne 23. ledna 1942 ve věznici Berlin - Plötzensee.

2.8 Irena Bernášková

Jako zázrakem unikla 10. listopadu 1939 zatčení gestapa žena, která později převzala vydávání časopisu *V boj* a až do svého zatčení stačila vydat dalších 37 čísel. Jedná se o Irenu Bernáškovou, které rodina a přátelé neřekli jinak než Inka. Irena byla dcerou grafika, malíře a žáka Alfonse Muchy Vojtěcha Preissiga. Narodila se roku 1902 a většinu mládí prožila ve Spojených státech, kam její otec odešel za prací. Inka byla prostřední ze tří dcer. Ve škole v Chicagu se brzy naučila anglicky a dosahovala zde nadprůměrných výsledků. Již ve třinácti letech řídila sama auto a po otci zdědila grafické a malířské nadání. Ilustrovala povídky, které sama psala, a pomáhala otci s plakáty a letáky. Po první světové válce se Inka se sestrami vrátila do Čech, které zatím získaly svobodu a nezávislost. Vojtěch Preissig zůstal v USA, neboť v Československu se obor grafické kreslení teprve rozvíjel.

Inka se v Praze zamilovala do svého bratrance Eduarda Bernáška a ani příbuzenský vztah a otcův nesouhlas jí nezabránil vzít si jej za muže. Manželství se však ukázalo jako nešťastné, neboť Inka potratila a další dítě mít nemohla. Manžel pak chtěl z emancipované a samostatné Inky mít ženu v domácnosti. Manželce zakázal chodit do práce a dokonce i řídit automobil. Inčino zklamání a beznaděj se ještě prohloubily ve 30. letech. Spolu s otcem, který se zatím vrátil z USA, sledovali s obavami nástup nacismu a snahy Adolfa Hitlera o rozbití Československa.

Preissig proto psal varovné články do novin, kde burcoval lid proti Hitlerově politice, Inka mu články pomáhala stylizovat a sama, díky výborné angličtině, posílala zprávy o československé krizi do britského tisku.⁴⁷

⁴⁷ Pořad ČRo 6 Portréty, Téma-„Otec a dcera v odboji“, historik PhDr. Petr Koura z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR zde popisuje odbojovou činnost Ireny Bernáškové a Vojtěcha Preissiga

V době zářijové mobilizace roku 1938 nastoupila Inka jako dobrovolnice do zdravotní služby a otec jí začal postupně seznamovat se svými přáteli legionáři, pro něž za války vytvářel plakáty. Jim pak představoval Inku jako svoji pravou ruku a poradkyni. Preissig seznámil dceru i s mjr. Josefem Škaldou. Do jeho redakce po okupaci Preissig nastoupil jako malíř a grafik a Inka jako redaktorka, překladatelka a kolportérka pro oblast Spořilova.⁴⁸ Po zatčení Škaldovy skupiny se Inka nezalekla a sama převzala vydávání časopisu. V tom jí podporoval a vypomáhal jak otec, tak i řada bývalých a nových spolupracovníků. Vedle výroby časopisu pomáhala Irena Bernášková i osobám hledaným gestapem s přechody na Slovensko.

Vedle spořilovské verze *V boj* vycházela i další mutace ilegálního časopisu, tzv. „vojenský *V boj*“. Vydávali jej legionáři, jimž se zatýkání gestapa vyhnulo, spolu s odbojáři organizace Obrana národa. Ti chtěli, aby Inka „*spořilovský V boj*“ pozastavila, neboť se obávali, že by po případném zatčení nevydržela jako žena mučení a vyradila gestapu informace o odboji. Jak se ukázalo později, paní Inka toho na gestapu „vydržela“ mnohem více než mnoho důstojníků z Obrany národa. Její statečné chování pak zachránilo mnoha lidem život. Na gestapu dosáhla svým zapíráním dokonce toho, že jejího otce nacisté nepopravili, ale odsoudili „pouze“ na tři roky v koncentračním táboře. Vojtěch Preissig však roku 1944 zemřel v Dachau.

Inka žila již od jara 1940 v ilegalitě jako Vlasta Nováková. Zatčena byla 21. září 1940 v ulici Na Pořiči.⁴⁹ Ihned po zatčení se pokusila spáchat sebevraždu jedem, avšak neúspěšně. Ač byla žena, gestapo ji brutálně vyslýchalo a německý lidový soud v Berlíně jí odsoudil jako první českou ženu k trestu smrti. Její právník se ještě snažil trest zmírnit s odůvodněním, že se jedná o ženu, nacisté však tento fakt nevzali na vědomí a Inku popravili gilotinou dne 26. srpna 1942 ve věznicí Berlin - Plötzensee, tedy na stejném místě, kde byl popraven i mjr. Josef Škalda. Po zatčení paní Inky vydal několik čísel *V boj* ještě Vladimír Hruban s kolegy z Melantrichu. Ti však po nástupu Reinharda Heydricha na podzim 1941 vydávání zanechali. Na jaře

(Dostupné ke stažení na www.sporilov.info.cz či na <http://www.rozhlas.cz/archivv>)

⁴⁸ Preissigovi a Bernáškoví bydleli v rodinném domku na Spořilově

⁴⁹ Pořad ČRo 6 Portréty, Téma-„Otec a dcera v odboji“, historik PhDr. Petr Koura z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR zde popisuje odbojovou činnost Ireny Bernáškové a Vojtěch Preissiga

1941 postihlo zatýkání i redakci „vojenského V boj“. Ta stačila od listopadu 1939 vydat 44 čísel v označení H.⁵⁰ Gestapo zadrželo i šéfredaktora Karla Lukeše. Po něm časopis krátce vedli Ladislav Brázda, Vítězslav Dvořák a špkt. Josef Sojka ze skupiny Obrana národa.⁵¹

(Dostupné ke stažení na www.sporilov.info.cz či na <http://www.rozhlas.cz/archiv/>)

⁵⁰ Označení H- podle místa vydávání časopisu - Holešovice

⁵¹ Uhlíř, Jan B.: Protektorát Čechy a Morava v obrazech, Praha 2007, str. 276

(1939-1942)

V této kapitole se pokusím vylíčit život hrdiny modřanského odboje. Stavitele, projektanta a především dobrého a statečného člověka Františka Kolmana. František Kolman byl vůdčí osobností modřanské odbojové skupiny, která kolportovala a později i vydávala mutaci ilegálního časopisu *V boj*. Kolman také spolupracoval se členem organizace *Obrana národa* a hrdinou českého odboje pplk. gšt. Miloslavem Zatřepálkem, pro něhož nechal roku 1944 sestavit vysílačku. Na konci války pak Kolman podporoval ukrývající se sovětské výsadkáře ze štábu 2. ukrajinského frontu, kterým jeho skupina dodávala informace. Roku 1944 Kolman v Modřanech založil ilegální národní výbor a stal se i jeho předsedou. František Kolman také s pomocí své manželky podplatil v létě roku 1942 komisaře pražského gestapa SS-Obersturmführera Karla Galluse a zachránil tak život sobě a pěti dalším modřanským občanům. Za to se mu po válce jeden ze zachráněných mužů, funkcionář KSČ Karel Šárka, „odměnil“ vyhazovem z národního výboru a perzekucí Kolmanovy rodiny v 50. letech.

František Kolman se narodil v Modřanech. Celý svůj život zde bydlel, pracoval, pomáhal lidem v nouzi a bojoval s bezprávím. Toho se mu dostávalo jak za nacistické, tak i za komunistické diktatury více než dost. Obrovským zadostiučiněním pro pana Františka Kolmana bylo, že přežil dlouhá léta věznění a dožil se pádu komunismu a obnovy svobody a demokracie. Pan Kolman zemřel roku 1994 ve věku úctyhodných 91 let. Z vyprávění jeho sousedky a dlouholeté přítelkyně Mgr. Marie Průšové se dozvídám, že František Kolman byl až do konce svého hrdinského, avšak pohnutého, života velmi vitální člověk, hýřící optimismem a dobrou náladou. Nikdo by prý na něm nikdy nepoznal, kolika těžkými životními zkouškami musel projít a kolik bezpráví musel on i jeho rodina za nacismu a komunismu vytrpět.

Po důkladné studii Kolmanova životopisu, jeho vlastních poznámek, zápisků v Modřanské kronice a po vyslechnutí vyprávění Mgr. Průšové si

dovolím napsat, že František Kolman je největší osobností Modřan. Myslím si také, že naše obec by měla tomuto muži věnovat vzpomínku a uznání alespoň v podobě pamětní desky, či pojmenováním některé z ulic jeho jménem, neboť v jiných zemích by osobnost tohoto formátu jistě měla sochu na náměstí.

3.1 František Kolman

František Kolman se narodil roku 1903. Po absolvování obecné školy odešel do učení na zedníka. Zde však zjistil, že více než zedničina jej zajímá architektura a stavebnictví. Přihlásil se proto na stavební průmyslovou školu do Betlémské ulice, kterou ukončil s vyznamenáním. Již v této době se Kolman aktivně zajímal o architekturu. Absolvoval praxi u několika stavebních firem a sám ve volném čase chodil po Praze, navštěvoval památky a studoval jejich architekturu.

Podle vyprávění Mgr. Marie Průšové jej prý velmi uchvátila rohová stavba na rohu Bredovské (Politických vězňů) a Beethovenovi (Opletalova) ulice, kudy v letech 1920-1924 chodil na Wilsonovo nádraží. V této ulici se právě dostavoval palác pro bankéře a průmyslníka Julia Petschka. Kdyby František Kolman tušil, co bude v budoucnu tento dům⁵² symbolizovat a kolik bezpráví zde zažije i on, možná by tento „architektonický skvost“ tolik neobdivoval.

František Kolman byl osobností všestrannou. Vedle projektování činžovních domů, vilek a továren byl aktivně činný i v modřanském Sokole. Hrál divadlo v modřanském ochotnickém spolku Tyl. Prý velmi dobře a úspěšně. V Modřanech po něm zůstaly vedle vzpomínek pamětníků a přátel i nesmazatelné stopy v podobě architektonicky zajímavých staveb. Projektoval mimo jiné prodejnu Elektra v Modřanské ulici, restauraci Na Zastávce na Obchodním náměstí, Husovu knihovnu v Modřanské ulici, továrnu RUPA v modřanské průmyslové zóně, průčelí základní školy Tomáše G. Masaryka v Modřanské ulici či dům v ulici K Orionce č.p. 158 na vrchu Bellaria. Tuto

⁵² Petschkův palác- V letech 1939-1945 zde byla řídicí úřadovna gestapa pro protektorát Čechy a Morava

vilu velmi dobře znám, neboť právě ona mě přivedla k sepsání této diplomové práce.

3.2 František Kolman za okupace

Do života Františka Kolmana, stejně jako do života všech občanů Československa, zasáhla dne 15. března 1939 nacistická okupace. Kolman se rozhodl rychle. Nebude nečinně přihlížet a ihned se zapojí do boje proti německým okupantům. V březnu a dubnu 1939 kolem sebe shromáždil přátele a kolegy. Spolu pak připravovali různé letákové akce a poslouchali zahraniční rozhlas. Některé relace opisovali a poté je tajně šířili po obci. Opis prováděl Kolmanův soused, doktor filosofie varšavské a záhřebské univerzity a bývalý profesor češtiny na gymnáziu v Hlučíně František Karas. Zprávy raději zapisoval v polštině, aby jej neprozradilo, kdyby do nich nahlédla nepovolaná osoba či dokonce kolaborant.

František Kolman vypovídá: „*S mým sousedem, doktorem Františkem Karasem jsem v neustálém styku. Denně posloucháme francouzský a anglický rozhlas. Dr. Karas stenografuje důležité zprávy a paní Karasová je přepisuje na stroji. Zapisuje i různé události, které se dějí u nás v Čechách. Karas raději vše píše v polštině, aby jej neprozradilo, kdyby do listů nakoukla nepovolaná či nepohodlná osoba.*“⁵³ František Kolman pro účely poslechu koupil za své peníze kvalitní 51 ampérový přijímač. Mezi obyvateli Modřan pak spolu s dr. Karasem rozšiřovali tzv. *řetězové dopisy*, v nichž občany podněcovali, aby neztráceli víru a nadějí. Kolman se také snažil spojit s jinými odbojovými skupinami v Modřanech i v Praze.

V polovině května se mu podařilo navázat spojení s redakcí ilegálního časopisu *V boj*. Časopis do Modřan nosil Jaroslav Kotek, který pracoval v tiskárně Melantrich a měl přes kolegu Františka Pařízka spojení na vydavatele časopisu, legionáře Františka Škaldu. Kolman dostal prvních sedm výtisků od kolportérky Jany Kubálkové, pracovnice místního úřadu v Modřanech a přítelkyně Jaroslava Kotka. Škalda brzy Kotka a Pařízka pověřil, aby do Modřan *V boj* tajně dodávali a aby zde založili ilegální buňku.

Ta byla ustavena v dubnu 1939 v komořanském⁵⁴ bytě bývalého redaktora Ladislava Kunteho.

Členy Kunteho skupiny byli:

Ladislav Kunte, redaktor

Jana Kubálková, úřednice místního úřadu

Miroslav Boubelík, sazeč tiskárny Melantrich

Jiří Hykl, redaktor

Jaroslav Teplý

Sám Kunte přispíval do časopisu *V boj* články o prezidentu Masarykovi, neboť za první republiky byl přítelem prezidentů Tomáše G. Masaryka a dr. Edvarda Beneše. Kolman v této skupině sice ještě nepůsobil, ale všemožně ji podporoval, a to jak penězi, tak i nedostatkovým papírem. Kotek se proto rozhodl, že Kolmana zaangažuje do práce skupiny a v květnu 1939 se s ním tajně sešel v Kolmanově projekční kanceláři v Modřanech. Zde Kolmanovi oznámil, že v Modřanech vybuduje druhou ilegální skupinu kolem časopisu *V boj* a tu by měl Kolman vést. František Kolman s návrhem souhlasil a postupně přizval ke spolupráci:

Janu Kubálkovou, úřednici

MUDr. Stanislava Mimru, lékaře

Františka Janotu, stavitele a projektanta

Jaroslava Kotka, kolportéra a editora

Miroslava Boubelka, sazeče a tiskaře

PhDr. Františka Karase, učitele

Boubelík spolu s Kubálkovou a Kotkem se již angažovali v Kunteho skupině, a proto byli Kolmanovi vítanými pomocníky. Všichni členové Kolmanovy skupiny byli z Modřan, dobře se znali a mohli si důvěřovat.

⁵³ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str. 1

⁵⁴ Komořany- modřanská čtvrť

V srpnu 1939 se Kolman přes Františka Pařízka seznámil s branickou pobočkou organizace Obrana národa, vedenou škpt. Františkem Sojkou a npor. Jaroslavem Čapkem. Ti Kolmana požádali, zda by u něj nemohli ukrýt 10 československých těžkých kulometů a krátkovlnnou vysílačku. Kulometry byly totiž provizorně ukryty v záhonech jednoho skleníku v Braníku a hrozilo jim nebezpečí prozrazení.

Kolman okamžitě přislíbil pomoc. Ve sklepě domu č.p. 1058, který právě projektoval, vykopal v noci skrýš a nezanesl ji do projekčních plánů. Zbraně se sem však nikdy nedostaly, neboť škpt. Sojka neměl možnost, jak je do Modřan nepozorovaně převézt. František Kolman byl s branickými odbojáři ve spojení i nadále. Roku 1941 se mu podařilo zachránit škpt. Sojkovi život. Sojkova činnost v Braníku byla odhalena gestapem a František Kolman, který se o tom dověděl, obstaral Sojkovi přes svého přítele, projektanta Jana Zoulu, falešné dokumenty na jméno Josef Sládek. S těmi pak Sojka přešel do ilegality a skrýval se po celé republice. Úkryt mu v Modřanech často poskytovala i Kolmanova skupina.

3.3 První zatýkání

V listopadu 1939 dopadla na vedení časopisu *V boj* těžká rána. Státní policie na Václavském náměstí zadržela Josefa Škaldu a jeho nejbližší spolupracovníky. František Pařízek ze strachu před prozrazením přešel do ilegality a vzal s sebou i svého přítele z Melantrichu, sazeče Josefa Doležala. František Kolman je pomohl ukrýt u Ladislava Kunteho v Komořanech a v bytě Jany Kubálkové v Modřanech. Přes svého přítele, modřanského stavitele Františka Klimeše, jim poté zařídil ilegální přechod do Maďarska a úkryt v Budapešti u Klimešových příbuzných. Tam však oba muže zadržela maďarská policie a nechala je uvěznit. Pařízkovi se z vězení podařilo uprchnout a tajně přejít do Jugoslávie. Zde se pak napojil na místní odbojové skupiny, které mu pomohly dostat se na loď do Francie. Pařízek se zde roku 1940 zapojil do bojů s Němci, a to již jako člen cizinecké legie. Do Prahy se vrátil v květnu 1945 jako seržant francouzské armády.

Doležalovi se útěk nezdařil. Byl zadržen, předán gestapu a převezen do vězení v Drážďanech. Zde byl pak držen po celou válku. Přežil spojenecký nálet ze 14. února 1945 a šťastně se dočkal osvobození.

Gestapo se však dostalo modřanským odbojářům na stopu. Po krutých mučenicích promluvil Škaldův spolupracovník, redaktor Jaromír Vaněček. Dne 1. února 1940 byl v Modřanech proveden zátah. Na místní úřad si gestapo došlo pro Janu Kubálkovou a v komořanském bytě zatkl Ladislava Kunteho. Ani jeden však své modřanské spolupracovníky nevyzradil, a to ani při brutálních výsleších v Petschkově paláci. Kolman na únorové zatýkání vzpomíná takto: „Dne 1. února ráno jsme vytiskli další vydání modřanského *V boje*. Mělo 6 stránek a já si jej připravil na stole v kanceláři uschované pod haldou spisů a čekal až si pro něj přijde Jana Kubálková. Nepřišla po celý den. Až asi o 17 hodině přiběhl zcela udýchaný můj švagr Václav Svoboda z Cholupic. Šel dnes za Kubálkovou na úřad a zjistil, že týž den byla zadržena německou tajnou policií, Gestapem. Ihned sem celý náklad spálil a uklidil vše v očekávání brzkého zatčení. Jana Kubálková však nepromluvila. Po Modřanech se začalo též proslýchat, že si Gestapo přišlo i pro velitele komořanské odbočky *V boj* bratra Ladislava Kunteho.“⁵⁵

František Kolman zareagoval okamžitě. Podle bezpečnostních pravidel, které si se skupinou stanovili, varoval své spolupracovníky, aby zničili veškeré důkazy ilegální činnosti a odešli z bytů. Sám pak spálil celý náklad *V boj* a opustil Modřany. Když byl po týdnu manželkou informován, že Jana Kubálková ani redaktor Kunte nikoho neprozradili a gestapo již v Modřanech nezatýkalo, vrátil se a znovu obnovil ilegální činnost. Ihned po návratu začal vypomáhat rodině Jany Kubálkové. Když byla Kubálková roku 1941 propuštěna z pankrácké věznice s podlomeným zdravím, Kolman jí zaplatil veškerou zdravotní péči a u svého přítele, lékaře, jí vymohl potvrzení, aby těžce nemocná odbojářka nemusela na práci do říše. Kolmanovu skupinu zatýkání sice ochromilo, ale za čas odbojáři opět začali pracovat. Přes Miroslava Boubelíka, který pracoval v nakladatelství Melantrich a šťastně unikl zatčení Škaldovy, skupiny rozšířili od února 1940 svou činnost i na

⁵⁵ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str.2

kolportaci ilegálního Rudého práva, na přetisk různých ilegálních letáků, vlasteneckých článků a nedostatkových detektivních románů.

Ke skupině se na jaře 1940 přidal i špkt. Sojka. Ten Kolmana požádal, aby v Modřanech probíhal vedle kolportace i tisk tzv. „vojenského V boj“, tedy mutace Škaldova ilegálního časopisu *V boj*, který vydávala organizace Obrana národa. Kolman souhlasil a za vlastní peníze nakoupil balíky papíru, tiskařské potřeby a cyklostyl. Papír však nedlouho poté, na naléhání Sojky, který měl pocit, že jej sleduje gestapo, zničil v kotli. Když se ukázalo, že poplach byl falešný, Kolman papír koupil znovu. Spolu s Boubelíkem pak vedle „vojenského V boj“ tiskli i další mutaci časopisu *V boj*, tzv. „modřanský V boj“. Výtisky distribuovali po obci tím způsobem, že je v noci dávali do schránek či pod dveře.

František Kolman vzpomíná: „*Bratr Sojka, který žije v ilegalitě, je hlavním organizátorem později vydávaného časopisu tzv. vojenského V boje. Bratr Sojka mě prosí, že by potřeboval přenést tisk někam do bezpečí mimo Prahu a prosí mě, zda bych to nezařídil. Souhlasil sem, že tisk se bude provádět v mém bytě. Ihned sem se vydal s bratrem Boubelíkem nakupovat balíky papíru a cyklostyl. Bylo s tím mnoho potíží, neboť bylo potřeba mnoho balíků. Pražský V boj se vydával dokonce nákladem asi 5000 výtisků a to nejméně o 10 stránkách, to jest pro jedno vydání šlo asi 25 000 listů. Rychle sem vše sehnal, aby se mohlo začít tisknout.*“⁵⁶

7. března 1940 skupina vydala speciální šestistránkové číslo věnované výročí narození prezidenta Tomáše G. Masaryka. Články napsal dr. Karas. Další zvláštní vydání vzniklo 15. března 1940 a bylo věnované prvnímu výročí okupace. Podílel se na něm i špkt. Sojka. Od srpna 1940 přidali Kolman, Sojka a Boubelík k vydávání „modřanského V boje“ i tisk letáků, které množili cyklostylem. Letáky pak posílali místním Němcům a kolaborantům. V letáčích stálo, že Hitler válku prohraje a Češi pak zúčtují s fašisty a zrádci. Odbojáři vydali i varovný leták, kde informovali občany Modřan o udavači a kolaborantovi, místnímu obchodníku s papírem Bohuňovském.

⁵⁶ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str.4

Na počátku roku 1940 byli Kolman a Karas přes stavitele Zoulu varováni, že gestapo ví o jejich ilegálním poslechu Londýna a o rozšiřování zpráv mezi lidmi. Zoula tuto informaci dostal od svého příbuzného z Braníku. Kolman okamžitě ukryl přijímač a Karas zakopal veškeré své archivované záznamy. Ty se šťastně dočkaly konce války a nyní jsou v archivu rodiny dr. Františka Karase.⁵⁷ Kolman se také pojistil proti případné prohlídce gestapem. Ihned si koupil nové rádio, na kterém však cizina nešla naladit, aby gestapu nebylo podezřelé, že rodina žádný přijímač nevlastní. Na celou akci vzpomíná František Kolman takto: „*Stavitel Zoula byl přes svého příbuzného řezníka Marka z Braníku varován nějakým pracovníkem Gestapa, prý pomocníkem kata pankrácké sekyrárny jménem Nedvěd, že je na nás udání pro poslouchání nepřátelského rozhlasu a pro nepřátelství k Říši. Ihned sem vše uklidil a doktor Karas velmi dokonale schoval své záznamy. Ty jsou v rozsahu několika tisíce stran a jsou nyní uschovány a ku zapůjčení u bratra Karase.*“⁵⁸

3.4 Udání Ernsta Živnůstky

Nástup Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v září 1941 a 1. stanné právo zastavilo na čas činnost Kolmanovy skupiny. Ta se po vzájemné dohodě přestala scházet a poslouchat zahraniční relace. Boubelík i přes nesmírné nebezpečí však nadále z Melantrichu přinášel různé letáky a výtisky ilegálního Rudého práva. V únoru 1942 se již tak problematická situace modřanských odbojářů ještě zhoršila, neboť do čela místního úřadu byl jmenován kolaborant a agent SD Ernst Živnůstka.

Ten pak prostřednictvím svých konfidentů, otce a syna Novotných, udal Kolmana, část jeho skupiny a mnoho dalších lidí za kolportaci a četbu *ilegálního Rudého práva*. O rozšiřování komunistického tisku Živnůstku informoval Novotný mladší, ke kterému se Rudé právo náhodou dostalo, když o přestávce kolovalo mezi pracovníky cukrovaru. Novotný si je vypůjčil a okamžitě s ním šel na úřad za Živnůstkou. Ten se rozhodl, že se zbaví jak

⁵⁷ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str.5

⁵⁸ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str.5

kolportérů a čtenářů komunistického tisku, tak i nepohodlných členů obecní rady a místní inteligence. Živnůstka kontaktoval pražské SD a gestapo a byl tak důsledný, že vedle členů obecní rady udal i dalších 40 občanů Modřan, kteří neměli s odbojem ani s ilegálními novinami nic společného. Rudé právo Kolman sice kolportovat pomáhal, to však Živnůstka nevěděl a udal jej jako „*modřanského inteligenta*“, „*židomila*“⁵⁹ a jako protiněmecky smýšlejícího člena zastupitelstva.

Pro Františka Kolmana si gestapo přišlo 11. května 1942 brzy ráno do jeho domu v Lysinské ulici č.p. 680. Agenti mu důkladně prohledali byt, ale nenašli nic, co by se týkalo odbojové činnosti. Zatčen byl i informátor Novotný mladší. Gestapo jej zadrželo proto, aby ostatním nebyl podezřelý. Hodně lidí jej totiž vidělo, jak si Rudé právo půjčuje a vynáší z areálu cukrovaru. Všechny zadržené agenty naložili do automobilů a na korby nákladních vozů a odvezli do Petschkova paláce k výslechu. Štěstím skupiny bylo, že gestapo nezatklo jejího nejdůležitějšího člena, sazeče Boubelíka. Ten měl totiž u sebe jak cyklostyl, tak i výtisky *V boj* a řadu letáků.

3.5 Na gestapu

V budově řídicí úřadovny *Geheime Staatspolizei* pro území protektorátu Čechy a Morava v Bredovské ulici č. 20 dostal zadržené na starost pracovník protikomunistického referátu II- A1⁶⁰ (velitel Willi Leimer) kriminální komisař SS-Obersturmführer (nadporučík) Karl Gallus. Ten nechal celou skupinu po příjezdu poslat do nechvalně známé místnosti číslo 400 přezdívané „biograf“. Vězni zde museli nehnutě sedět v lavicích v řadě za sebou a koukat do zdi, právě jako v biografu. Jakýkoli pohyb a šeptání pak gestapáci trestali řevem a bitím. Zatímco modřanští muži propadali ve „čtyřstovce“ úzkosti, beznaději a strachu, Gallus si v kanceláři předčítal zprávu od vedení pražského Sicherheitsdienstu. Začínal vše chápat. Konfident Živnůstka totiž v Modřanech neodhalil žádné „*židobolševické doupě*“, chtěl se pouze zbavit konkurence a stát se neomezeným pánem

⁵⁹ Kolman, František: Poprvé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana, str. 1

⁶⁰ Macdonald C., Kaplan, J. Praha ve stínu hákového kříže, Praha 1995, str. 102

radnice. Gallus po důkladném zvážení situace a po konzultaci s kolegy ihned propustil několik osob, u kterých se jasně prokázalo, že s odbojovou činností nemají nic společného a Živnůstka je udal pouze „do počtu.“ Ostatní pak Gallus nechal převézt do vyšetřovací vazby na Pankráci.

Kolman vzpomíná na své zatčení takto: „Dne 11. 5. 1942 jsem byl spolu s řadou modřanských občanů zatčen pro podezření na prokomunistickou činnost. Bylo to na udání tajemníka z Modřan Ernesta Živnůstky. Po převozu do Pečkárny sedím v místnosti č. 400 vedle dvou mladíků. Dozvěděl jsem se pak od nich, že byla odhalena i tiskárna Rudého práva kdesi v Praze. Seděli jsme dlouho nehnuté na lavicích až asi do 5 hodin odpoledne. Mezitím tam přiváděli celou řadu mne neznámých mužů, kteří čekali na výsledcích. Během dne jsme byli fotografováni a byla sepsána naše nacionále. Já vyslýchán nebyl, vyslýcháni byli jen někteří z nás, to sice Karel Bartoš, Karel Strnad a pan Chmelíček. Ve vězení na Pankráci se seznamuji s npor. gšt. Janem Čermákem z vojenské skupiny Obrana národa. Ten mi prozradil při pobytu v cele, že jeho komplic utekl ze zatýkání z roku 1941 a že jej zná jeho sestra pí. Hofmanová z Přemyslovské ulice 25 na Vinohradech. Mám ji jít navštívit a podat zprávu že je v pořádku.“⁶¹

František Kolman sepsal dne 27. srpna 1946 seznam lidí, o kterých věděl, že s ním byli dne 11. května 1942 zatčeni. Na dokument pak připsal poznámky, jak dlouhou dobu byli muži vězněni, kde byli vězněni a zda věznění přežili. Seznam psal již jako předseda Svazu osvobozených politických vězňů a jednalo se o svědectví k soudnímu procesu s kolaborantem Živnůstkou, který probíhal u lidového soudu v Hradci Králové.

Seznam zatčených z 11. května 1942⁶²

Karel Strnad, 3 roky, koncentrační tábor
Bohumil Teršíp, 3 roky, koncentrační tábor
Karel Vraný, 3 roky, koncentrační tábor
Jan Kryštůfek, 3 roky, koncentrační tábor, zemřel
Jaroslav Malý, 3 roky, koncentrační tábor
Karel Bartoš, 3 roky, koncentrační tábor
Bohumil Malý, 3 roky, koncentrační tábor
Josef Malý, 3 roky, koncentrační tábor
Josef Strnad, 2 roky, Pankrác
Antonín Strnad, 3 roky, Pankrác
Josef Adamec, 1 rok, Pankrác, po propuštění zemřel
Josef Chmelíček, 6 týdnů, Pankrác, po propuštění zemřel
František Kolman, 6 týdnů, Pankrác
Vojtěch Relich, 6 týdnů, Pankrác
Rudolf Marek, 6 týdnů, Pankrác
František Dolejš, 6 týdnů, Pankrác
Josef Vlček, 6 týdnů, Pankrác
Karel Šárka, 6 týdnů, Pankrác

Do vazby s ostatními již nemusel udavač Karel Novotný. Svou „práci“ vykonal dobře a nyní se mohl vrátit do Modřan. Dozorci gestapa jej před modřanskými muži ve „čtyřstovce“ naoko zbili a poté jej tajně propustili z budovy Petschkova paláce.

Kolman ve svých vzpomínkách popisuje své setkání s novinářem Rudého práva Juliem Fučíkem. Všiml si jej ve „čtyřstovce“, kde Fučík stejně jako ostatní čekal na výsledcích. Byl zarostlý, celé tělo měl zmodralé od neustálého mlácení a gestapáci jej před Kolmanovými zraky několikrát zbili, když začal vysílením omdlévat na lavici. Kolman vypráví, že se s Fučíkem

⁶¹ Kolman, František: Poprvé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana,

⁶² Kolman, František: Zpráva o činnosti konfidenta Ernsta Živnůstky Modřanech, soukromý archiv F. Kolmana

setkal v „Pečkárně“⁶³ celkem sedmkrát a jednou se jim podařilo vyměnit si několik slov. Fučík popisoval, jak mu gestapáci každý den nosí noviny plné vítězných tažení wehrmachtu a snaží se mu dokázat, že válka je vyhraná a zapírání nemá smysl. Jednou jej prý vzali na Petřín a ukazovali mu nádhernou jarní Prahu, se slibem, že když promluví, může se vrátit domů. Kolman popisuje Fučíka jako velmi silnou a charismatickou osobnost, a to ještě v době, kdy kult kolem autora Reportáže psané na oprátce teprve vznikal.

Na Julia Fučíka vzpomíná Kolman roku 1946 takto: „*Vyprávěl mi, že žil přes dva roky v ilegalitě, skrýváje se pře Gestapem. Byl však nějakou náhodou vypátrán a zatčen. Jelikož jej považovali za jednoho z vedoucích komunistické podzemní organizace a on nic prozradit nechtěl, podrobili jej 17 hodin nepřetržitému bytí. Vystřídalo se na něm 5 gestapáků. Bili jej po celém těle holemi, pohrabáči, fackovali, kopali a to tak že pozbyl na vědomí. Maso na sedacích kostech a stehnech měl úplně od bytí rozdrcené na kaši. Když ani poté nic podstatného jim neprozradil, odvezli jej dolů do čekárny. Jednou v červenci sem ve čtyřstovce viděl i jeho manželku. Seděli spolu u stolu Hausarbeiterů u okna, on měl v ruce nějaký spis a ona psala na stroji, mluvili spolu šeptem.*“⁶⁴

Na Pankráci byl Kolman odveden do cely č. 67. Tu již obýval npor. Jan Čermák a por. Antonín Moulík. Čermák byl členem organizace Obrana národa a byl zatčen v listopadu 1941. Gestapo jej podrobilo krutému mučení, kdy mu kleštěmi vytrhali všechny nehty na rukou. Kolmanovo setkání s Čermákem pak významně ovlivnilo jeho další osudy.

Por. Moulík čekal na Pankráci na převoz do věznice Berlin-Plötzensee a oběma odbojářům popisoval své otřesné zážitky z pobytu v terezínské Malé pevnosti. Byl svědkem vypravování transportů do koncentračních táborů v Polsku, Německu a Rakousku. V jedné skupině prý poznal i písničkáře Karla Hašlera a divadelníka Emila Františka Buriana. Po několika dnech por. Moulík pochopil, že většina lidí z transportů je po smrti, neboť jejich osobní věci se vracely zpět a strážní SS je kradli a pálili.

⁶³ Kolman, František: Poprvé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana,

⁶⁴ Kolman, František: Poprvé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana,

Datum 27. května 1942 si František Kolman vybavuje velmi dobře. Z pankráckých ulic byl do věznice slyšet místní rozhlas s mimořádnou zprávou o atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. V cele prý bylo hrobové ticho, neboť muži se domnívali, že jako odplata za atentát budou popraveni. Po celém areálu pak pobíhali dozorcí, řvali a mlátili surověji než obvykle. Po celách se pak „*tichou poštou*“ rozšířila zpráva o chystaných popravách. Nikomu ze zatčených modřanských mužů se naštěstí nic nestalo. To Kolman zjistil ale až 14. července 1942 v Petschkově paláci, kdy ve „*čtyřstovce*“ po 2 měsících potkal většinu svých v sousedů a přátel.

3.6 Úplatek pro Galluse

František Kolman by zoufalství a beznadějí jistě nepropadal, kdyby tušil, jakých překvapivých spádů zvrátů jeho zatčení nabere. Ani ve snu by jej určitě nenapadlo, kdo tyto události zapříčiní, že to bude jeho žena Helena.

Helena Kolmanová se již celé dva měsíce snažila dostat svého muže z věznice gestapa. Spojila se proto se všemi manželovými známými a kolegy s prosbou, zda by jí muže nepomohli osvobodit. Měla štěstí, neboť majitel firmy Srb a spol. ing. František Srb ji odkázal na německého správce své fabriky ing Ernsta Mörla. Ten byl sice Němec a člen NSDAP, ale paní Kolmanové přislíbil pomoc a poslal ji za svým účetním, o němž věděl, že má na gestapu známého. Účetní pak paní Kolmanovou poslal za svým přítelem, tlumočnickem gestapa Berkou. Berka pracoval pro řídicí úřadovnu v Praze a někdy tlumočil i komisaři Gallusovi.

Paní Kolmanová se s Berkou sešla v jeho bytě v Nuslích. Zde jí tlumočnick oznámil, že s Gallusem by se „*za určitých podmínek*“ dalo jednat.⁶⁵ Navrhnul proto zprostředkování schůzky na gestapu za úplatek 350 000 Kč. Polovina by byla pro Berku a polovina pro Galluse. Helena Kolmanová si proto peníze vypůjčila v modřanské záložně a vydala se na gestapo. Zde byla

⁶⁵ Korupci na gestapu popisuje kniha Jana Kaplana a Calluma Macdonalda: Praha ve stínu hákového kříže, Praha 1995. Autoři se na str. 103 zmiňují o přijímání úplatků od politických vězňů úředníky pražského gestapa. Zmiňování jsou zde zvláště agenti Iser a Gallus, kteří za tuto činnost byli roku 1941 dokonce na čas zatčeni.

Berkou uvedena do kanceláře komisaře Galluse. Ten úplatek okamžitě přijal a ještě udělal pro Helenu Kolmanovou gesto. Spolu s ohromným Františkem Kolmanem propustil dne 16. července 1942 dalších 5 modřanských mužů. Zdůvodnil to tím, že by bylo jistě podezřelé, kdyby se domů vrátil pouze Kolman. Lidé by jej mohli mít za konfidenta.

Gallus dal paní Kolmanové dokonce na vybranou, koho má propustit. Ta mu vyjmenovala 5 osob, o nichž na jisto věděla, že jsou také zatčeni a drženi na gestapu. František Kolman popisuje své propuštění takto: *„Byl jsem odvezen z Pankráce na Pečkárnu, domnívaje se, že jde o výslech. Zatím se jednalo o návštěvu mojí manželky. Tlumočník Kallusův mne uvedl do pracovny komisaře Kalluse. Byl sem překvapen, když sem po otevření dveří uviděl moji manželku sedět u stolu nedaleko dveří. V pozadí za stolem seděl Kallus a vedle manželky si sedl tlumočník. Žádné vysvětlování, jen rychlé tiché oběti udivené manželky. Z jejích unavených, uplakaných očí a sinavého obličejů sem něco tušil, nevěděl však o co jde. Bylo od ní fantastické v době stanného práva proniknout do domu hrůzy mezi všechny ty lotry. Na hovor moc nebyl čas. Hladový jak vlk jsem viděl, jak má manželka vyndává z tašky sklenici tučného zavařeného masa, láhev piva, pečivo a nějaké další dobroty. Celou sklenici masa jsem zhltl, napil se a snědl kousek chleba. Další potraviny, co jsem nesnědl mi Kallus dovolil vzít s sebou do čtyřstovky a tam je dojít. Rozloučení s manželkou před zraky gestapáků bylo stručné a v mé hlavě vířily dohady, o co tu vlastně jde a co se to děje. Manželka byla velice opatrná a ani slůvkem nic nikomu nenaznačila.“⁶⁶*

Díky paní Kolmanové propustil Gallus ještě tyto muže:

Rudolfa Marka, bývalého starostu obce

Vojtěcha Relicha, vedoucího místní pobočky Národního souručenství

Josefa Vlčka

Františka Dolejše

Karla Šárku, člena ilegální KSČ v Modřanech

Korupce prý bujela zvláště v „protikorupčním“ oddělení II-H, vedeném komisařem Heinzem Pannwitzem. V roce 1942 zde po obviněních z korupce na židovském majetku spáchal jeden z úředníků sebevraždu

Gallus paní Kolmanové dokonce dovolil, aby svého muže krátce viděla. Návštěva trvala 10 minut a probíhala u komisaře v kanceláři, kam Kolmana přivezli z pankrácké věznice. Návštěvu pak Helena Kolmanová proplakala a František Kolman projedl, neboť Gallus Kolmanové dovolil, aby svému vyhládlému manželovi přinesla potraviny. Ihned po svém propuštění šel František Kolman na Václavské náměstí do Melantrichu. Tam s úlevou zjistil, že na kolegu Boubelíka gestapo nepřišlo a on přes nesmírné riziko pokračuje v ilegální činnosti. Kolman jej ale varoval, neboť na gestapu bylo drženo stále dost lidí, kteří by mohli zmínit časopis *V boj* a tiskárnu Melantrich.

Po rozhovoru s Boubelíkem se Kolman vydal do Přemyslovské ulice na Vinohradech. Šel navštívit sestru svého spoluvězně npor. Čermáka Annou Hofmanovou, kterou Čermák nechal tímto způsobem informovat, že žije. Touto návštěvou začala spolupráce Františka Kolmana s pplk. gšt. Miloslavem Zatrepálkem, jemuž byl Kolman roku 1944 Annou Hofmanovou představen. František Kolman od Hofmanů telefonoval domů, že byl konečně propuštěn a že brzy přijede autobusem do Modřan. U autobusu jej pak čekala manželka s dětmi a přátelé.

Pracovník Obecního úřadu v Modřanech JUDr. Jaroslav Kobrč vypověděl Františku Kolmanovi o nesmírném zděšení tajemníka Živnůstky, když se konfident dověděl o příjezdu pěti propuštěných mužů. Živnůstka prý pobíhal po radnici vzteky bez sebe a spílal na neschopnost a hloupost agentů gestapa. Několik kolegů prý Živnůstku uklidňovalo, že tajná policie jistě ví, co dělá, a komisař Gallus propustil nepřátele říše „jen na oko“, aby jejich neopatrností získal kontakty na další členy odboje.

Živnůstka neuvěřil a začal chápat, že jeho неотřesitelná pozice tajemníka a agenta bezpečnostní služby začíná nabývat trhlin. To však ještě netušil, že i o něj se v souvislosti s „urážkou“ říšského vedoucího SS Himmlera a komisaře Heideho také začíná zajímat gestapo.

⁶⁶ Kolman, František: Poprvé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana

(1942-1945)

Pro Františka Kolmana bylo uvěznění gestapem a podplacení komisaře Galluse jistě dramatickou životní zkušeností, ale ani na chvíli jej to neodradilo od další odbojové činnosti. Jistou vzpruhou a zadostiučiněním pro něj byl odchod nenáviděného Živnůstky z radnice v létě 1942. Po Modřanech se „šeptandou“ šířily zprávy, že si pro konfidenta na úřad přišlo gestapo a zatklo jej za jeho nepodložená udání z 11. května 1942. Lidé se také bavili informací, že odváděného Živnůstku „vykopli“ ze dveří úřadu německý radní, SS-Sturmbahnführer (major) Georg Genge.

Do čela úřadu byl v srpnu 1942 jmenován radní Joseph Opitz, který, ač Němec a člen NSDAP, se k lidem choval mnohem lidštěji a rozumněji než Čech Živnůstka. Kolman po celý podzim 1942 pracoval na navázání zpřetrhaných vztahů se svou odbojovou skupinou. K odbojové činnosti se na jeho žádost opět přidali: Miroslav Boubelík, dr. František Karas a Jana Kubálková. Skupina byla posílena i několika nových členů.

K Františku Kolmanovi se připojili:

- technik a radioamatér Václav Hodek
- bývalý sokolský cvičitel Václav Skála
- vedoucí dílen firmy Srb a spol. Karel Král
- úředník a bývalý sokolský činovník Václav Petr
- úředník ve výslužbě Ljubomír Seykora
- JUDr. Jaroslav Röschl, právník, bývalý starosta Sokola Smíchov
a vedoucí smíchovské pobočky organizace *Jindra*

Jejich prvním úkolem byla podpora rodin zatčených spoluobčanů, kteří se ještě nevrátili z pankrácké věznice či z koncentračních táborů. Odbojáři pro jejich příbuzné opatrovali potraviny a František Kolman pro ně doma na tajném šrotovníku vyráběl mouku, kterou pak roznášel potřebným

rodinám. Činnost měl posvěcenou i od místní četnické stanice, neboť si k němu pro mouku chodil její velitel, strážmistr Antonín Bublík.

4.1 Ilegální národní výbor

Rok 1943 znamenal pro Kolmanovu skupinu útlum. Byl zaviněn jak zpřetrháním kontaktů s vydavatelem časopisu *V boj*, tak opatrností všech členů skupiny po zatýkání v létě 1942. Dr. Karas však i nadále poslouchal zahraniční rozhlas a opisy ve formě letáků nechával kolovat po Modřanech. Lidé se tímto způsobem dovídali o porážkách Němců u Stalingradu, u Kurska a v Itálii.

František Kolman byl již od svého propuštění z gestapa ve styku se sestrou spoluvězně npor. Čermáka z Obrany národa, Annou Hoffmanovou. Jejich kontaktů hodlal využít na počátku roku 1944, kdy modřanští odbojáři zachytili výzvy londýnského a moskevského rozhlasu o zakládání ilegálních národních výborů v protektorátu. Po poradě se skupina rozhodla vytvořit ilegální národní výbor v Modřanech, a to ze stávajících členů. Jako předsedu pak jednohlasně zvolili Františka Kolmana. Ten se do výboru snažil přizvat i další členy modřanských ilegálních skupin. Pátral proto spolu s kolegy, zda v Modřanech nepracují ještě nějaké další odbojové organizace, o nichž dosud neměli zprávy. Poté, co se jim nepodařilo žádné skupiny vystopovat, rozhodl se Kolman navštívit Annu Hoffmanovou a požádat ji o kontakt na organizaci Obrana národa.

Kolman Hoffmanovou navštívil 5. března 1944⁶⁷ v jejím bytě na Vinohradech a měl štěstí, neboť u ní zrovna přebýval člověk, jehož Hoffmanová představila jako bratrova přítele, odbojáře Jana Nováka. Kolman jej proto informoval o vzniku ilegálního národního výboru a požádal jej, zda nemá zprávy o existenci dalších odbojových skupin v Modřanech. Novák o situaci v Modřanech nevěděl nic, proto Kolmana požádal o další schůzku, s odůvodněním, že se pokusí zjistit o modřanské rezistenci něco bližšího. Oba muži se u Hoffmanů sešli opět 5. dubna 1944 a Jan Novák na schůzce nabídl Kolmanovi pomoc s odbojovou činností a možnost spolupráce Obrany

národa s modřanským ilegálním národním výborem. Kolman souhlasil, informoval Nováka o dosavadním vývoji v obci a nabídl mu možnost ubytování u sebe doma či v bytech ostatních členů odboje. Novák nabídku přijal a oba muži se rozloučili. Při odchodu si Kolman všiml, že v předsíni bytu stáli dva neznámí, podezřele vyhlížející muži. V rychlosti proto byt opustil a v domnění, že je sledován, zamířil do Modřan oklikami.

Měl velké štěstí, „podezřelí“ muži totiž byli agenti gestapa, kteří přišli zatknout Annu Hoffmanovou. Kolman na událost vzpomíná takto: *„Dne 5. 4. 1944 jsem měl opět schůzku s Janem Novákem. Při rozhovoru po krátké době někdo zazvonil, loučím se s ním, odcházím, ale v předsíni stojí dva starší muži a proti nim paní Hoffmanová. Podal sem paní Hoffmanové ruku a oni muži byli zřejmě tolik překvapeni a já mohl odejít. Tuše nebezpečí přidávám do kroku oklikou směrem domů. A skutečně, bylo to gestapo. To jsem se dověděl až druhý den ráno, když mě volal telefonem z Prahy, z pasáže Buriána Jan Novák. Jel sem tam taxíkem, ráno sem měl totiž teplotu. Jan Novák mi řekl, že byl zatčen a že se mu podařilo z bytu pít. Hoffmanové utéci a že nevědí, kdo vlastně ve skutečnosti je. Tím skončila možnost ubytování Nováka u Hoffmanů, kde občas nalézal útulek. Domluvil jsem se s ním a nabídl mu pomoc a to, že se s ním budu nejméně dvakrát týdně v Praze scházet, přinášet mu potraviny a potravinové lístky.“⁶⁸*

Jan Novák, stejně jako František Kolman, naštěstí zatčen nebyl, a to díky fatální chybě úředníků gestapa. Ti jej na chvíli nechali bez dozoru a věnovali se prohlídce bytu. Novák proto v nestřeženém okamžiku byt opustil a poté, co u hlavních dveří zjistil, že gestapo nemá před domem hlídky, utekl do centra Prahy. V kapse měl přitom stále i svůj revolver, který gestapáci při osobní prohlídce, k jeho velkému štěstí, nenašli. Annu Hoffmanovou agenti zatkli a odvezli do Petschkova paláce. Pro nedostatek důkazů jí však po několika dnech propustili.⁶⁹

⁶⁷ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str.10

⁶⁸ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str.11

4.2 Pplk. Zatřepálek

Mužem, který se vydával za Jana Nováka byl ve skutečnosti hrdina českého odboje pplk. gšt. Miloslav Zatřepálek. Ten pracoval již od dubna 1939 ve skupině Obrana národa a byl blízkým spolupracovníkem generálů Homoly, Bílého a Nováka. V letech 1939-1941 pak spolupracoval i s legendárními „*Třemi králi*“.⁷⁰ Byl to právě škpt. Václav Morávek, který mu v září 1941 opatřil doklady na jméno Jan Novák, neboť o Zatřepálka se v létě 1941 začalo zajímat gestapo a on musel přejít do ilegality. Zatřepálek nějaký čas dokonce bydlel i v Modřanech, v rodině Jabůrkových, ale v listopadu 1941 se kvůli bezpečnosti rodiny raději přesunul zpět do Prahy. S Kolmanem ani s nikým z jeho skupiny se proto seznámit nestačil. V polovině března 1942 jej škpt. Morávek informoval o přistání parašutistů z Anglie a o jejich pobytu v Praze u organizace Jindra. Morávek chtěl výsadkáře se Zatřepálkem seznámit, ke kontaktu však nedošlo, neboť kapitán zemřel při přestřelce s gestapem na Prašném mostě.

V době Slovenského národního povstání byl Zatřepálek požádán prof. Dolejškem a akad. malířem Šourkem z ON o spojení s Londýnem, v té době již také spolupracoval se skupinou Františka Kolmana.⁷¹ Zatřepálek se jako Jan Novák vydával za úředníka, později za finančního poradce. S Kolmanem se scházel pravidelně jednou či dvakrát týdně v Praze, několikrát v měsíci pak přespával ve speciálním úkrytu v Kolmanově kanceláři. Jako domluva při případném vpádu gestapa sloužila návštěva finančního a daňového poradce Jana Nováka v Kolmanově stavební firmě a jeho pomoc při vedení Kolmanova účetnictví.

Zatřepálek přicházel ke Kolmanovi vždy vyčerpán a vyhládlý, proto se na něj celý ilegální národní výbor skládal. Odbojáři mu dodávali potravinové lístky, oblečení a další nutné vybavení, neboť Zatřepálek měl po ztrátě zázemí u Anny Hoffmanové problémy se sháněním základních životních potřeb. Jelikož většina jeho kontaktů v Obráně národa byla v létě 1942 gestapem zpřetrhána, požádal o pomoc s výrobou vysílačky Františka

⁶⁹ Výpověď pplk. Zatřepálka, soukromý archiv F. Kolmana

⁷⁰ Výpověď pplk. Zatřepálka, soukromý archiv F. Kolmana

Kolmana. Zatřepálek totiž věděl, že v Hodkovičkách⁷² žije odbojář a radiotelegrafista ing. Zdeněk Kavan, který by přístroj dokázal sestavit. Požádal proto Kolmana o zprostředkování schůzky. Kolman se obrátil o radu na technika Václav Hodka, který byl Kavanovým přítelem. Oba totiž byli před válkou amatérskými radiotelegrafisty. Hodek však Kolmanovi oznámil, že s Kavanem nebude spolupráce možná, neboť se o něj, díky sestavování vysílaček pro odboj, zajímá gestapo. Jako řešení problému se ale nabídnul Hodek sám.

4.3 Vysílačka

Hodek na schůzce Kolmanovi a Zatřepálkovi oznámil, že vysílačku by s pomocí kolegů a přátel byl schopen vyrobit i on. Zatřepálek souhlasil a Hodek se ihned pustil do práce. O pomoc s výrobou požádal dva své kolegy z firmy Srb a spol., Jaroslava Šenka a ing. Emila Heissicera. Dřevěnou skříňku na vysílačku dodal modřanský truhlář Václav Kračmar. Šenk Hodkovi obstaral měřicí přístroj, kondenzátor a další důležité součástky. Ty mu zbyly po kolegovi ing. Štibicovi, kterého jako židovského mišence odtransportovali nacisté roku 1942 do koncentračního tábora Terezín. Další součástky dodal František Kolman spolu s pplk. Zatřepálkem. Kolman je sehnal výměnou s modřanským obchodníkem Janem Kůrkou za pytel cukru a Zatřepálkovi se v Praze podařilo koupit za 25 000 Kč velmi důležitý krystal.

Hodek vyrobil ve velmi krátkém čase pětiwattovou vysílačku a krátkovlnný přijímač. Při první zkoušce však krystal praskl a Hodek proto nastavil délku vlny zablokováním ladícího kondenzátoru. Zatřepálek na vysílačku opravdu hodně spěchal, neboť do Londýna již poslal kurýrní cestou zprávu, že vysílání Obrany národa bude brzy obnoveno. Jako heslo zvolil pplk. Zatřepálek -ČAS DOBRÝ-.⁷³ Tím se měl Londýn odbojářům ve večerních hodinách ohlásit. Zatřepálek pověřil Kolmana a Hodka sledováním večerních relací. Muži se u vysílačky střídali celý měsíc a Kolman pak

⁷¹ tamtéž

⁷² Obec ležící mezi Braníkem a Modřany

⁷³ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str. 14

podplukovníka denně telefonicky informoval o aktuální situaci. Smluvené heslo však po celý měsíc nezaznělo.

Začátkem listopadu 1944 přijel Zatřepálek s radiotelegrafistou Obrany národa Janem Červem, který od Kolmana převzal vysílačku a odvezl ji do skladu firmy Kulík a spol. v Karlíně, odkud s přestávkami po celý podzim vysílal. Zatřepálek poté požádal Hodka o výrobu dalšího přístroje.

Hodek v krátkém čase sestavil i novou vysílačku o výkonu 10 W. Vysílání pak probíhalo střídavě z Modřan a z Výzkumného ústavu cukrovarnického ve Střešovicích, o což se postaral jeden z jeho pracovníků a člen ON doc. Tůma. Pro zmatení zaměřovacích stanic gestapa probíhalo vysílání z Modřan ze všech bytů členů ilegálního národního výboru. Nejvíce pak z domu a kanceláře Františka Kolmana. Hodek byl Zatřepálkem pověřen vyhledáním dalších vhodných míst pro vysílání a ostatní členové výboru měli v době vysílání hlídkovat v přilehlých ulicích. Hodek vybral několik dalších lokací, a to ve Slivenci a Velké Chuchli u svých přátel dr. Ludikara, Josefa Hrabáka a Františka Růžičky. Josef Hrabák pak ilegálnímu národnímu výboru v Modřanech pomáhal s navazováním kontaktů s dalšími ilegálními národními výbory v okrese Praha - venkov, neboť byl úředníkem finančního odboru okresního úřadu a měl kontakty na výbory v Chuchli, Lahovicích, Radotíně a na Zbraslavi. Hrabák Kolmanovi dokonce dodal mapu okresu s vyznačenými ilegálními národními výbory a staral se i o navazování kontaktů s nimi.

První zprávu z Londýna se Janu Červovi podařilo zachytit až 20. ledna 1945 ve 23.00 hodin. Ihned o to tom informoval Kolmana a Zatřepálka, kteří se zúčastnili dalšího vysílání dne 23. ledna 1945. Z Londýna došla ten den zpráva s označením -JAN NERUDA-, která byla určena právě pplk. Zatřepálkovi. Po odvysílání potvrzení příjmu přišla po chvíli depeše nadepsaná jako -ZVLÁŠTNÍ ZPRÁVA PRO KEJ-. KEJ byl vysílací znak pplk. Zatřepálka. Další zprávy pak Jan Červ přijal ve dnech: 1. února, 18. února, 19. února a 24. února 1945. Velmi důležité hlášení přišlo 24. února a mělo nadpis -SOUHLASÍME S ALFOU, ALE NE S Q2-, což podle Zatřepálka

znamenal nesouhlas Londýna s žádostí ON o provedení atentátu na státního tajemníka Karla Hermanna Franka.⁷⁴

Kolman se po celý leden a únor 1945 střídal u aparátu s Janem Červem, Václavem Hodkem, Ljubomírem Seykorou a drogistou Antonínem Klappkou, který se k odbojářům v zimě přidal. Podařilo se jim zaznamenat ještě dvě zprávy pro KEJ. Vysílání však bylo rušeno atmosférickými poruchami a muži tak zachytili depeše necelé, a proto se je pplk. Zatřepálkovi nepodařilo dekodovat. Vysílání trvalo vždy 30 minut, neboť Jan Červ dostal varovnou zprávu, že v Krči byl viděn zaměřovací vůz gestapa. František Kolman proto vytvořil pro vysílačku speciální skrýš ve zdi své pracovny v Lysinské ulici č. p. 680.⁷⁵

Do Londýna pak odbojáři posílali zprávy o vojenských transportech wehrmachtu a o vlcích se zbraněmi, které na východní frontu projížděly přes Radotín a Velkou Chuchli. Pro tyto účely navázal Miroslav Boubelík kontakty s úředníkem hlavního nádraží Ladislavem Heřmánkem, který mu seznamy vojenských transportů dodával. Ostatní členové výboru pak drželi střídavé hlídky na modřanském nábřeží a sledovali přes řeku vojenské vlaky. Počet a druh převáženého materiálu zaznamenávali a předávali pplk. Zatřepálkovi. Člen výboru Karel Král, pracující v továrně Srb a spol., zjišťoval přes své známé z dalších modřanských fabrik, kolik kusů a jaký typ vojenské techniky se v Modřanech vyrábí. Zvláštní zájem měl pplk. Zatřepálek na informacích o továrně bratří Vinopalů, kde se montovaly součástky pro bitevní letouny Junkers a Focke Wolf.

Zprávy o budování obranné zákopové linie na Českomoravské vrchovině dodával Zatřepálkovi Ljubomír Seykora, který měl napojení na gen. Bláhu, člena Obrany národa v Hradci Králové. Františku Kolmanovi se v zimě podařilo pro odboj získat něco, co překvapilo jak jeho samotného, tak i pplk. Zatřepálka. Podplukovník totiž Kolmana v lednu 1945 požádal o sehnání financí potřebných pro nákup součástek na stavbu nové vysílačky. Kolman, který většinu svých peněz již odboji věnoval a stále splácel půjčku

⁷⁴ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str. 15

⁷⁵ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str. 16

300 tisíc Kč⁷⁶, zkusil štěstí a obrátil se na své známé modřanské podnikatele a továrníky. Na začátku února 1945 navštívil i továrníka ing. Měříčku, který v Modřanech vedl továrnu SKOL (dnes Meopta Praha) a požádal jej o pomoc. Měříčka neváhal a nabídl ilegálnímu národnímu výboru dar 1 milion korun ve splátkách. První část, 50 000 Kč, pak Měříčka vybral z trezoru v kanceláři a předal je ihned překvapenému Kolmanovi.

Užaslý František Kolman skvělou zprávou okamžitě oznámil pplk. Zatrepálkovi a ten se rozhodl přizvat ing. Měříčku ke spolupráci. K té a ani k předání zbylých peněz bohužel nikdy nedošlo, neboť ing. Měříčku zadrželo 9. února 1945 gestapo za údajnou podporu komunistické ilegální skupiny „Vodička“.⁷⁷

4.4 Parašutisté

Další kapitola odbojové činnosti Františka Kolmana se začala psát 7. ledna 1945. Ten den za ním do kanceláře přišel Ljubomír Seykora s překvapující zprávou. Podařilo se mu navázat spojení se sovětskými výsadkáři, které do protektorátu z prostoru Čenstochová v Polsku vyslal štáb 2. ukrajinského frontu maršála Ivana S. Koněva. Vojáci zde měli provádět zpravodajskou činnost a připravovat půdu pro postupující Rudou armádu. Vysazení byli v noci ze 14. na 15. prosince 1944 v prostoru průhonické obory na jihu Prahy. Výsadek tvořili: velitel skupiny plk. Ivan Prokopjevič Kurilovič (krycí jméno Štefan Suliga) a npor. Štefan Šahur (krycí jméno Ján Kollár). Členkou skupiny byla ještě ppor. Ludmila Alexandrova Galská (krycí jméno Galika). Té se však nešťastnou náhodou otevřel padák ještě v letadle a proto nevyskočila. Plk. Kurilovič byl Rus, ale npor. Šahur byl z Podkarpatské Rusi, uměl dobře česky, a měl proto na starost navazování kontaktů s místním odbojem. Místo ppor. Galské pak obsluhoval i vysílačku.⁷⁸

⁷⁶ Peníze si Kolmanova manželka vypůjčila v modřanské záložně, aby s nimi v červenci 1942 uplatila tlumočnicka Berku a komisaře gestapa Galluse. Kolmanovi tyto peníze spláceli až do roku 1949. Nikdo z propuštěných odbojářů jim, podle F. Kolmana, se splátkami nepomohl. K. Šárka se dokonce pozastavil nad tím, kdy Kolman ty peníze vzal. Výpověď Jany Kubákové, Kolman, František: Podruhé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana, str. 30

⁷⁷ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str.15

⁷⁸ Šuligova skupina, Přehled paravýsadků, VHA F 308

Ihned po seskoku zakopali muži vysílačku a padáky v prostoru průhonické obory a vydali se na adresu přidělenou jim štábem frontu. Ta se nacházela v osadě Nechanice u vsi Jesenice, ležící cca 20 km jižně od Prahy. Muži se v terénu brzy zorientovali a díky pomoci několika vesničanů se druhý den v pořádku dostali na kontaktní adresu, do chalupy Františka Hluchého, jehož syn Josef pracoval jako konstruktér ve vysočanské továrně Aero a měl kontakty na odboj. S Josefem Hluchým se pak oba muži vrátili do Průhonic pro vysílačku, kterou ukryli v podlaze domku.

Úkolem skupiny bylo obstarávání zpráv o počtu a složení německých jednotek v protektorátu, o opevňovacích pracích na Vysočině a o továrnách v Praze a okolí, vyrábějících zbraně pro německou armádu. Za tímto účelem měli z místního obyvatelstva vytvořit zpravodajskou skupinu. Mezi jejich kontakty se měli brzy dostat i pplk. Miloslav Zatřepálek a František Kolman.

Ljubomír Seykora Kolmanovi 7. ledna oznámil, že jej doma v Komořanech navštívil jistý Vavřinec Korčíš se vzkazem od sovětských parašutistů. Ti zakládali na jihu Prahy odbojovou organizaci a rádi by spolupracovali i s modřanským ilegálním národním výborem. O jeho existenci se plk. Kurilovič dověděl od Josefa Olivy z Točné, za nímž jej poslal Josef Hluchý. Oliva byl členem ilegálního národního výboru na Točné a na modřanské kolegy měl kontakt přes svého známého Ljubomíra Seykoru. Kurilovič proto za Seykorou nejdříve poslal Vavřince Korčíše.

Korčíš pocházel ze Slovenska, ale jižní oblast Prahy dobře znal, neboť sem před válkou jezdil za příbuznými na Točnou. Do protektorátu byl Korčíš vyslán také štábem 2. ukrajinského frontu, a to již v zimě 1944. Na jihu Prahy měl připravit zázemí pro přílet skupiny Kurilovič – Šahur - Galská.⁷⁹ Podařilo se mu bezpečně přejít česko-polskou hranici a na falešné doklady dojet až do Prahy. Na Točné se pak ubytoval v rodině svého příbuzného Zdeňka Junka. Přes Junka a jeho přítele Olivu pak Korčíš zařídil ubytování výsadkářů. V lednu 1945 Korčíš zorganizoval přesun plk. Kuriloviče k Josefu Olivovi na Točnou. Kurilovič se totiž dověděl, že v Modřanech působí silná odbojová organizace a chtěl se s ní kontaktovat. Korčíš proto navštívil Seykoru a nabídl mu spolupráci s výsadkáři. Seykora souhlasil a bylo

domluveno, že až jej plk. Kurilovič navštíví, prokáže se heslem: „*Milada vás pozdravuje*“, na což Seykora odpoví „*Čekáme vás.*“⁸⁰

Kolman tuto novinu telefonoval pplk. Zatřepálkovi. Ten spolupráci s parašutisty ihned schválil a nechal Seykorovi vzkázat, aby s plk. Kurilovičem dojednal schůzku, na níž by se Zatřepálek s Kolmanem dostavil. K setkání došlo dne 20. února 1945 v domě Ljubomíra Seykory v Komořanech. Zatřepálek se s Kurilovičem domluvil na spolupráci s tím, že mu bude v Praze obstarávat požadované informace. Ty mu pak na Točnou budou dodávat František Kolman s Ljubomírem Seykorou. Kurilovič muže informoval i o druhém výsadku, který byl na štábu frontu připravován na březen, a žádal je, zda by bylo možné zajistit parašutistům ubytování. Kolman tuto zprávu večer oznámil na zasedání ilegálního národního výboru a prosil kolegy o pomoc výsadkářům.

Druhá skupina zpravodajců byla vysazena dne 26. března 1945 v prostoru Jílové u Prahy nedaleko hotelu René. Na výsadkáře již čekali plk. Kurilovič, npor. Šahur, Josef Hluchý a několik dalších odbojářů, kteří na louce za hotelem zapálili ohně. Těch si podle výpovědi Šahura všimlo několik lidí z hotelu, kteří se k místu seskoku přišli podívat. Šahur a Kurilovič jim proto se zbraněmi v ruce pohrozili, aby o tom co viděli raději pomlčeli, jinak by mohli být po válce popraveni za zradu. Lidé se skutečně zalekli a odešli zpět do hotelu. Chvilí na to vysadil sovětský letoun 2 parašutisty.

Jednalo se o příslušníky 2. polské divize, por. Zenona Czecha (krycí jméno Jura) a čet. Pavla Zuikievicze (krycí jméno Karlík).⁸¹ Ti byli do protektorátu vysláni štábem 2. ukrajinského frontu, aby posílili rozrůstající se skupinu plk. Kuriloviče. Oba hovořili dobře česky a přivázeli i dvě vysílačky. Kurilovič pro oba muže zařídil ubytování, a to i bez pomoci modřanského ilegálního národního výboru. Por. Czecha ukryl v domku rodiny Chladových v osadě Závist u Dolních Břežan a čet. Zuikievicze ubytoval v rodině plk. ing. Phillipa v obci Psáry u Prahy. Vysílačku pak nechal ukrýt ve stodole rodiny Chladových.

⁷⁹ Šuligova skupina, Přehled paravýsadek, VHA F 308

⁸⁰ Kolman, František: Přehled mé odbojové činnosti 1939-1945, soukromý archiv F. Kolmana, str.25

⁸¹ Czechova skupina, Přehled paravýsadek, VHA F 308

Parašutisté začali ihned provádět zpravodajskou činnost, ve které jim pomáhaly národní výbory z Točné a Modřan. Ač vysílání probíhalo nepravdělně a obě vysílačky pracovaly na samotách mimo větší aglomerace, brzy se podařilo jejich činnost zaměřit mobilním radiolokátorům gestapa. Zatýkáni, které následovalo, postihlo nejen parašutisty a rodiny, které je ukřývaly, zasažen byl i ilegální národní výbor v Modřanech. Jako první byl gestapem zatčen František Kolman.

4.5 Podruhé na gestapu

Podruhé si pro Františka Kolmana gestapo přišlo dne 22. března 1945 v 8.30 ráno do pracovny, kterou měl ve svém bytě v Lysinské ulici. č. p. 680. Kolman si právě připravoval plány a podklady na stavbu a nevšiml si, že na stole v kuchyni nechal ležet aktovku s depešemi pro pplk. Zatřepálka, s nímž se měl předchozího dne sejít na křižovatce U Anděla. Kvůli leteckému poplachu tam však dorazil až o dvě hodiny později a se Zatřepálkem se již nesetkal. V domnění, že se museli minout šel domů, odkud zavolaal Janu Červovi, zda neví kde se Jan Novák⁸² právě nachází. Červ o Novákovi nevěděl nic a proto Kolman aktovku ukryl do tajné skrýše ve zdi s tím, že zkusí k Andělu zajet druhý den.

S Janem Novákem by se však Kolman na Smíchově nesetkal ani tento den, pplk. Zatřepálek byl totiž dne 20. března 1945 na schůzce ve Vrchlického sadech zatčen gestapem. Snažil se sice uniknout, ale byl agenty postřelen a zmlácen. Na Zatřepálkovu stopu se gestapo dostalo nejspíše po zatčení doc. Tůmy, z jehož pracovny ve cukrovarnickém ústavu Zatřepálek a Červ občas vysílali.

Své zatčení Kolman popisuje takto: *„Ráno jsem neodešel na stavbu dříve jako obvykle, seděl jsem v kanceláři a čekal na telefonické zavolání Zatřepálka, jak bylo smloueno a obvyklé při jakékoli nepravdělnosti schůzky. Zmíněnou aktovku jsem náhodou nechal i s nebezpečným obsahem v kuchyni a byl sem přes chodbu ve své pracovně. Po mém dvoře přešel dělník Kocán, otevřel si dvířka na ulici a za sebou je již nezavřel. Čekání na telefonickou*

zprávu se protahovalo, bylo asi půl deváté, někdo zaklepal a vešel. Byl to muž menší postavy, vzhledu trochu židovského a zeptal se, jsem-li to já osobně. Předstíral, jakoby se chtěl představit a při podávání ruky mě vyzval, abych dal ruce nahoru, ihned mě prohledal, zda nemám zbraň. Za malý okamžik vstoupili další dva gestapáci a nařídili mi, že půjdu s nimi. Požádal j sem je, abych mohl říci manželce, že odcházím. Souhlasili!“⁸³

Kolman manželce oznámil, že odchází s „*těmito pány*“⁸⁴ pryč a ona ihned pochopila, co se přihodilo a co jsou neznámí muži zač. Věděla o aktovce v kuchyni a proto poslala dceru Helenu, aby ji tajně vzala, schovala pod oblečení a odnesla přes zahradu k sousedům. Odcházející Heleny si gestapáci opravdu nevšimli a ona tajnými vrátky v plotě proběhla do sousedního domu, kde duchapřítomní sousedé Součkovi obsah ihned spálili v kamnech.

Když Kolmana odváděli ulicí k vozu, procházel právě kolem dr. František Karas, který pracoval jako dělník ve Schwarzenberské pile a šel na ranní směnu. Ihned mu bylo jasné, co se stalo a běžel domů ukrýt všechny ilegální materiály a varovat ostatní členy. Agenti Kolmana odvezli do Petschkova paláce. Zde jej odvedli do kanceláře v 1. patře. Cestou na chodbě se potkali se skupinou, která právě přiváděla zbitého Václav Hodka. Toho agenti zadrželi v továrně Srb a spol., kde Hodek pracoval. V kanceláři Kolmana posadili ke stolu, na němž již stála vysílačka z jeho skrýše a aparát, kterým z Karlína vysílal Jan Červ. Kolman pochopil, že gestapo zadrželo i Červa, bylo proto silně pravděpodobné, že zatčen byl i pplk. Zatřepálek. To se Kolmanovi ihned potvrdilo, neboť do místnosti vešel gestapák a ukázal mu fotografii Zatřepálka, s otázkou, zda jej zná. Kolman odpověděl, že nikoli a muži jej odvedli do jiné kanceláře. Zde sedící úředník Kolmanovi nabídl spolupráci, kterou odbojář okamžitě odmítl, když jej odváděli do další místnosti začal protiletecký poplach. Všechny vězně proto agenti spěšně odváděli do sklepení, kde Kolman na lavici poznal zmláceného Jana Červa. Sedl si proto vedle něj, aby se domluvili na společných výpovědích. Dozorující agent si jich ale všiml, přiskočil a oba muže odtrhl. Kolmana poté

⁸² Kolman znal pplk. Zatřepálka stále pouze pod jeho krycím jménem

⁸³ Kolman, František: Podruhé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana, str. 3

předal esesmanům, kteří jej zmlátili. Po poplachu mu opět ukázali fotografii Zatřepálka, s tím že vědí, že jej Kolman zná. Ten proto vyprávěl domluvenou historku o daňovém poradci Novákovi, který jej v Modřanech navštěvoval. Gestapo však již ze záznamů vědělo o Kolmanově pobytu na cele se Zatřepálkovým kolegou z ON npor. Čermákem a dovtípilo se, že Kolman musí Zatřepálka znát. Agenti se jej proto zeptali na pobyt na Pankráci v létě 1942. Kolman tak musel potvrdit, že zná npor.Čermáka a tudíž i Zatřepálka. Za to si vysloužil další výprask. Do místnosti poté vstoupil gestapák s informací, že jede zatknout Kolmanovu manželku a zeptal se, kolik má Kolman dětí. Ten odpověděl, že čtyři. K jeho velkému překvapení gestapák odešel se slovy, že jí tedy zatím zatýkat nebude. Poté pro Kolmana opět začala muka. Gestapáci jej přivázali za ruce ke stropu, sundali mu boty a bili obušky do chodidel. Mučení trvalo asi 1,5 hodiny, po nichž Kolman upadl do mdlob. Probral se až ve voze, který jej transportoval do věznice na Pankrác.

Kolmana umístili do cely č. 247 v 1. patře.⁸⁵ Celu již 13 měsíců obýval odbojář Jan Maximovič z Kolína.⁸⁶ Ten začal zmučeného a zkrvaveného Kolmana ihned ošetřovat a na noc jej zabalil do mokrého prostěradla, které posloužilo jako obklad na podlitiny.

Otázkou zůstává, kdo Františka Kolmana a modřanské odbojáře udal. Mohl to být někdo ze skupiny pplk. Zatřepálka, ale mohl to být i Zatřepálek sám. Kolman ve svých vzpomínkách uvádí, že po válce vedli se Zatřepálkem na toto téma dlouhou diskusi a pplk. mu naznačil, že oznámení o nich mohl gestapu poskytnout doc. Tůma z cukrovarnického ústavu. Toho po krutých mučeniích gestapo popravilo dne 19. dubna 1945. Další možnost byla, že Zatřepálek byl při cestách na schůzky do Modřan sledován gestapem. Podle Kolmanových vzpomínek však bylo podivné, že gestapo 22. března nezadrželo celý modřanský ilegální národní výbor, ale pouze jeho, Červa a Hodka. Červ ani Hodek se totiž setkání výboru s pplk. Zatřepálkem v Modřanech neúčastnili.

Zatčení zbylých členů Kolmanovy skupiny proběhlo začátkem dubna 1945. Ne však na udání Kolmana, Zatřepálka, Červa a Hodka. Modřanské

⁸⁴ Kolman, František: Podruhé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana, str. 3

⁸⁵ Kolman, František: Podruhé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana, str. 5

odbojáře: dr. Františka Karase, Lubomíra Seykoru, jeho manželku Marii, Václava Skálu, Václava Petra, Miroslava Boubelka, Karla Krále a JUDr. Jaroslava Röschla gestapu udal parašutista plk. Ivan P. Kurilovič.

4.6 Zatčení parašutistů

Dne 3. dubna 1945 obklíčil přepadový oddíl SS osadu Nechanice a agenti gestapa ve složení: Leimer, Freilach, Abendschön, Hornischer, Nachtman, Neupärl, Anders, Thomas a Diabo⁸⁷ vnikli do domku Hluchých a zadrželi zde ukryté parašutisty Kuriloviče a Šahura. Ti právě odvysílali depeše na štáb frontu, a proto měli vysílačku stále na stole. Podle výpovědi komisaře pražského gestapa dr. Adolfa Hornischera objevil sovětskou vysílačku v Nechanicích Hauptman (kapitán) Ernst Kosch z odposlouchávací stanice *Funkmessestelle Prag*. Poslal proto nad Nechanice výzvědný letoun *Storch*, který vysílání potvrdil.⁸⁸ Zatčení zpravodajci byli razíi tak překvapeni, že se nebránili a ihned se vzali. Zadrženy byly i matka a dcera Františka Hluchého. Syn Josef byl v době zatýkání v zaměstnání v továrně Aero a gestapo jej zadrželo až večer, když nechalo před Nechanicemi zastavit autobus, v němž Hluchý cestoval domů. Otec František Hluchý zatčen nebyl, neboť v době vpádu gestapa byl na místní poště. Tam jej o razii informovali vyděšení spoluobčané, kteří viděli v zahradě jeho domku esesmany.

Hluchý ihned běžel za snoubencem své dcery a poslal jej na kole na Točnou, aby zde varoval Josefa Olivu. Na Točné totiž právě přebýval Olivův zeť Karel Cirýn z Lysé nad Labem. Ten spolupracoval se skupinou Kurilovič-Šahur a na Točnou přijel Olivovi předat tajné zprávy pro výsadkáře. Poté, co František Hluchý odeslal zeti na Točnou, odešel domů, kde se na půdě oběsil. Jeho příbuzný zatím stihl na Točné varovat Františka Olivu i Karla Cirýna. Ti okamžitě opustili dům a jeli se ukrýt do osady Závist k rodině Chladových. Tam se zdržoval i parašutista por. Zenon Czech, kterého zde ubytoval plk. Kurilovič. Gestapo se od zatčených (nejspíše od rodiny

⁸⁶ tamtéž

⁸⁷ Protokol výslechu agenta gestapa dr. Hornischera, V. oddělení StB, Praha, číslo jednací 68414/46, soukromý archiv F. Kolmana

Františka Hluchého z Nechanic) dovědělo o Olivových a poslalo na Točnou agenty vedené dr. Hornischerem.⁸⁹

Ti zde dne 4. dubna zadrželi Hanu Olivovou, manželku Františka Olivy, kterou prchající muž již nestačil o gestapu informovat. Gestapáci ženě slíbili, že se jí ani manželovi nic nestane, pokud jim prozradí úkryt dalších parašutistů a odbojářů. Hana Olivová od manžela věděla o pobytu por. Zenona Czecha u Chladových, a proto ji agenti naložili do vozu, aby jim dům na Závisti ukázala. Chladovi tušili nebezpečí a zatelefonovali do Modřan svému příteli, drogistovi Antonínu Klapkovi. Ten přislíbil pomoc a za chvíli na Závist dorazil svým nákladním vozem. Odbojářům nabídl odvoz ke svému příteli hajnému Průchovi na samotu Kocanda u Štěchovic.⁹⁰ Do úkrytu na korbě vozu však nastoupili pouze Hluchý a Cyrín. Por. Zenon Czech útěk odmítl se slovy, že zde má jako zpravodajec povinnosti a musí také varovat svého druha čet. Pavla Zuikievitze.

Za okamžik po odjezdu Klapky obklíčil samotu oddíl SS a agenti gestapa vnikli do domu. Tam se však nikdo nenacházel, gestapáci proto Haně Olivové pohrozili, ať okamžitě prozradí, kde se rodina může nacházet. Ta jim oznámila, že Chladovi mohou být ukryti ve stodole, vzdálené asi 100 metrů od domu. Gestapo stodolu obklíčilo a skutečně zde našlo manžele Františka a Janu Chladových a po jejich výslechu objevilo i skrýš Zenona Czecha v seníku. Agenti ihned začali prohledávat dům i stodolu. V úkrytu pod senem našli padák a vysílačku. Na popruhy padáku pak z trámu stodoly zavěsili Zenona Czecha a začali jej bít. Toho využil František Chlad a utekl gestapákům do stráně vrchu Závist. Agent gestapa Horst Schnabel, který si jej všiml, vytáhl zbraň a unikajícího Františka Chlada střelil do zad. Raněnému Chladovi se ještě podařilo odplazit do houští, tam jej však po chvíli objevili rozlícení esesmani a ztloukli pažbami pušek.

Při odvádění zatčených do vozu si gestapáci neodpustili jízlivost a poděkovali před zraky manželů Chladových a por. Czecha Haně Olivové za spolupráci a propustili ji domů. Za tento čin vyšetřovala Hanu Olivovou po

⁸⁸ Protokol výslechu agenta gestapa dr. Hornischera, V. oddělení StB, Praha, číslo jednací 68414/46, soukromý archiv F. Kolmana

⁸⁹ Protokol výslechu agenta gestapa dr. Hornischera, V. oddělení StB, Praha, číslo jednací 68414/46, soukromý archiv F. Kolmana

válce státní bezpečnost⁹¹, žena však byla zproštěna viny, a to zřejmě i díky intervenci Františka Kolmana a ostatních členů odboje. Ti totiž vděčili za svůj život sestře Hany Olivové Marii Vodičkové.⁹²

František Kolman hovoří o udání Hany Olivové takto: *„K případu prozrazení bytu parašutistů paní Olivovou připomínám, že je nelze kvalifikovat jako vědomé, stalo se to po jejím zatčení, ze strachu a zřejmě i pod nátlakem. Ze svého zatčení vím, že každý vyslýchaný nemá odolnost a pohotovost vzdorovat.“*⁹³ Tato Kolmanova slova o pochopení jednání lidí ve stresových situacích by se dala použít i v případě lidského selhání plk. Ivana Kuriloviče. Ten po svém zatčení podlehl výslechovým praktikám gestapa a začal vypovídat. Snažil se však uchránit rodiny Olivových a Chladových, přes něž by se tajná policie mohla dostat na stopu por. Czecha a čet. Zuikievitze. Proto gestapu oznámil, že spolupracoval pouze s odbojářem Ljubomírem Seykorou a jeho kolegy z ilegálního národního výboru v Modřanech: Kolmanem, Karasem, Králem, Petrem, Skálou a Röschem. Ti však již byli zatčeni v souvislosti s odbojovou skupinou Obrana národa a Kurilovič jim svou výpověď pouze přitížil. O spolupráci Kolmana a jeho kolegů se sovětskými výsadkáři totiž gestapo doposud nevědělo a nejspíše by na ni ani nepřišlo.

V polovině dubna byl Kolman v Petschkově paláci konfrontován s plk. Kurilovičem. Gestapu sice tvrdil, že jej nezná, agenti však již měli plukovníkovu výpověď o jeho setkání s modřanskými odbojáři v Seykorově bytě, a proto podrobili Kolmana dalšímu krutému mučení za křivou výpověď. Kolman si mohl dokonce vybrat nástroj, kterým ho gestapáci budou mučit. Vybral si gumový obušek. Agenti však prý nakonec stejně použili všech mučících nástrojů. Poté byl Kolman opět transportován na Pankrác. Zde mu velitel věznice oznámil, že on a jeho *„banda partyzánů“*⁹⁴ budou dne 20. dubna 1945 na oslavu „vůdcových narozenin“ popraveni.

⁹⁰ Kolman, František: Podruhé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana, str. 25

⁹¹ Obžaloba Hany Olivové, 23. ledna 1946, oddělení O.B.Z., Ministerstvo národní obrany, soukromý archiv F. Kolmana

⁹² O této události se zmiňují na následující straně

⁹³ Kolman, František: Podruhé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana, str. 27

⁹⁴ Kolman, František: Podruhé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana, str. 19

Proč se tak nakonec nestalo zjišťoval Kolman po osvobození. Svě závěry sepsal shrnul takto: „*Po revoluci jsem zjistil, že paní Vodičková, sestra paní Hany Chladové, podnikla intervenci u obhájce, který měl pověření k obhajobě před německými soudy, JUDr. Kopeckého, aby zasáhl ve prospěch zatčených. Ten pak intervenoval u nějakého německého soudce nebo prokurátora, který měl záležitost vazby a popravu v referátu. Byl již duben a jelikož si chtěl ten německý soudce udělat alibi, řekl proto, že kdyby dr. Kopecký někdy něco potřeboval, aby se na něj obrátil. Zde se naskytla příležitost. Na stole toho Němce byla skupina listin a návrhu naše případy. Šlo o příkaz likvidace parašutistů a jejich spolupracovníků, tam jsme byli my. Soudce dal tyto listiny dospodu, a tak se stalo, že na nás nedošlo.*“⁹⁵ Díky pomoci sestry se tak Haně Olivové podařilo, podle Františka Kolmana, částečně smýt vinu za udání rodiny Chladových a por. Zenona Czecha.

4.7 Osvobození

Díky pražskému povstání a dobytí pankrácké věznice povstalci dne 5. května byl Kolman spolu se všemi zatčenými odbojáři osvobozen. Zachráněni byli i plk. Kurilovič, npor. Šahur a por. Czech. Jediným výsadkářem, který se nedočkal konce války byl čet. Pavel Zuikievitz. Toho gestapo vypátralo ve stejný den jako plk. Kuriloviče a npor. Šahura. S pomocí radiolokační stanice kapitána Kosche jej gestapo objevilo v domku plk. ing. Phillipa v Psárech u Prahy. Zuikievitze agenti překvapili právě během vysílání, ten se jim sice snažil uniknout skokem z okna, když však zjistil, že dům je obklíčen esesmany, raději se zastřelil.

Ihned po osvobození Pankráce se odbojáři vydali do Modřan. Díky barikádám se však do obce dostali až 5. května v noci. Po příjezdu do Modřan musel místní lékař MUDr. Pohl ihned ošetřit Ljubomíra Seykoru a Václava Hodka, kteří stále trpěli velkými bolestmi po krutých mučeních na gestapu. Ostatní odbojáři se ihned zapojili do pomoci při obraně obce. František Kolman se stal jako předseda RVN jedním z velitelů obrany. Organizoval bojové skupiny a podepisoval rozkazy vojenských velitelů. Po

⁹⁵ Kolman, František: Podruhé na gestapu, soukromý archiv F. Kolmana, str. 19-20

dobytí obce jednotkami SS dne 7. května jej spolu s modřanskými muži SS internovala v Pánkově továrně. Kolman se podílel i na odklizení barikád 8. května, které měli modřanští muži na rozkaz velitele SS odstranit ze všech komunikací v obci.

Po příjezdu Rudé armády dne 10. května pak Kolman spolu s pplk. Lazarem, npor. Bílkem a starostou Rudolfem Markem vítal sovětské důstojníky. Druhý den na slavnostním zasedání Národního výboru Kolman navrhl přizvat jako nového člena NV předsedu místní organizace KSČ Karla Šárku. Poté následoval slavnostní oběd se sovětskými důstojníky. Druhý den Kolman hovořil na pohřbu padlých bojovníků z barikád. Další zasedání Národního výboru se však neslo v duchu dramatických změn.

4.8 Vyloučení Františka Kolmana z Národního výboru

Na 7. schůzi NV dne 17. května 1945 byl hlavním tématem návrh KSČ na rozšíření výboru o další členy komunistické stany. Komunisté pak požadovali odvolání Rudolfa Marka z NV, neboť dělal starostu obce i za německé okupace, a tudíž byl podle KSČ kolaborant. To však nebylo vše. Karel Šárka žádal i odvolání dr. Františka Karase. Tvrdil, že se na Karase objevily stížnosti na Schwarzenberské pile. Podle „*anonymu*“⁹⁶ odvezl Karas z pily 7 kubíků dřeva pro vlastní potřebu. Karel Šárka navrhoval zvolit místo Marka a Karase nové členy, přibrat do NV dalších 12 komunistů a provést novou volbu předsedy NV. Volby byly stanoveny na 27. května 1945. Den předtím se však konalo zvláštní zasedání NV, na němž Karel Šárka informoval členy o obviněních Františka Kolmana, která mu poslali neznámí lidé. Informovali zde Šárku o „*nečestném a nesprávném*“⁹⁷ jednání Františka Kolmana. Ten měl ihned po skončení války na svém pozemku nahromadit zabavený německý majetek a neodevzdat jej státu.

Druhý den se konaly volby předsedy Národního výboru. Zvolen byl Karel Šárka. Shromáždění totiž neschválilo návrh na opětovnou volbu Františka Kolmana, dokud se nepřešetří jeho obvinění. Nově zvolený

⁹⁶ Modřanská kronika, díl 15, 1945-1964, archiv MČ Praha 12, zasedání z 17.5.1945

⁹⁷ Modřanská kronika, díl 15, 1945-1964, archiv MČ Praha 12, zasedání z 26.5.1945

předseda Šárka se také ihned postaral o vyloučení Kolmana z Národního výboru s odůvodněním, že po vyšetření případu se Kolman může k práci v NV ihned vrátit. Kolman byl v červnu 1945 předvolán na bezpečnost, která také provedla prohlídku jeho domu. Za Kolmana se postavili všichni jeho přátelé a kolegové z odboje a podepsali prohlášení o poctivosti svého bývalého předsedy. Na žádost místopředsedy NV a bývalého kolportéra časopisu *V boj* Jaroslava Kotka byly na zasedání NV dne 30. července 1945 předneseny výsledky vyšetřování. Výboru bylo oznámeno, že František Kolman nikdy žádný německý majetek neukrýval a šlo tedy o nepodložené udání. Po přednesení vyšetřovacího spisu proto členové výboru: M. Boubelík, V. Kotek a V. Petr žádali předsedu Karla Šárku, aby splnil svůj slib a přijal Kolmana zpět do řad NV. Ten však oponoval tím, že podle pravidel výboru byl Kolman vyloučen hlasováním a jeho odchod je již nevratný.

František Kolman byl sice očištěn, ale do Národního výboru se nevrátil. I tak zůstal veřejně činný a roku 1946 v Modřanech založil odbočku Svazu osvobozených politických vězňů, kde se podílel i na sepsání svědectví občanů Modřan o činnosti konfidenta Ernsta Živnůstky.

5. kapitola Květnové boje v Modřanech

Než zahájím popis květnových bojů v Modřanech, zmíním se o tom, v jakých souvislostech se tyto střety odehrávaly. Modřany v té době nebyly součástí hlavního města,⁹⁸ ale díky své poloze a bezprostřední blízkosti Prahy hrály v květnovém povstání velmi důležitou úlohu. Přes Modřany totiž vedla jedna z tras jednotek SS, které na Prahu postupovaly ze cvičiště zbraní SS v prostoru Benešova a Neveklova. Velitel jednotek SS v protektorátu Čechy a Morava SS-Gruppenführer (generálporučík) hrabě Karl Friedrich von Pückler-Burghaus povolal 5. května 1945 své bojové skupiny, aby za podpory Luftwaffe a wehrmachtu potlačily se „*vší brutalitou*“ povstání. Hrabě Pückler v depeši zaslané dálkopisem na velitelství armádní skupiny Střed doslova žádal: „*Mnoho zápalných pum, celé hnízdo musí hořet.*“⁹⁹

V době květnového povstání se přesile vycvičených a vyzbrojených esesmanů postavili se zbraní v ruce i modřanští občané. Po dvou dnech bojů však podlehli přesile a byli nuceni kapitulovat. Tato událost ale nijak nesnižuje hrdinství a odhodlání obyvatel Modřan bojovat s okupanty. Modřanské barikády esesmany sice nezastavily, ale dostatečně je zpomalily a pomohly tak narušit plány Němců na dobytí Prahy a na potlačení povstání.

Praha byla na konci druhé světové války posledním z velkých evropských měst, která ještě v květnu 1945 držela německá vojska. Pražané však věřili v brzké vysvobození. V domnění totálního rozkladu německé armády a v euforii ze smrti Adolfa Hitlera odmítli obyvatelé Prahy vyčkat na příchod Spojenců a podobně jako občané Varšavy či Paříže povstali. Tím však narušili plány ustupujících svazků armádní skupiny *Mitte* (Střed), vedených fanatickým nacistou polním maršálem Ferdinandem Schörnerem.

Pro vojska skupiny armád Střed byla Praha důležitým dopravním uzlem při ústupu na západ. Vojákům wehrmachtu a zbraní SS tak Pražským povstáním vyvstalo reálné nebezpečí, že jejich cestu do amerického zajetí zpomalí barikády natolik, že budou dostiženi a zajati rychle postupující Rudou armádou.

⁹⁸ Modřany jsou součástí městské části Praha 4 od roku 1968, od roku 1994 jsou součástí MČ Praha 12

⁹⁹ Stróbing, Rudolf: *Poker o Prahu*, Olomouc 1997, str. 75

O Prahu byly ve dnech 5. až 9. května 1945 svedeny krvavé pouliční boje. Pražané ale nestáli na barikádách proti německým tankům a pěchotě sami. Na pomoc hlavnímu městu přispěchali po výzvách Českého rozhlasu i mimopražští obyvatelé a 6. května přijela městu na pomoc divize Ruské osvobozené armády generála Vlasova.

5.1 Počátek povstání

V Praze to začalo „vřít“ již 4. května 1945. Lidé po celém městě odstraňovali německé a dvojjazyčné nápisy, mizely německé firemní štíty, názvy ulic a cedule či znaky, které symbolizovaly německou moc v protektorátu. V oknech se začínaly objevovat první československé vlajky a ti statečnější si připínají trikolory. Na chodnicích se i přes zákaz policejního prezidenta začaly tvořit hloučky diskutujících občanů. Ti pak začali urážet a inzultovat procházející německé vojáky a důstojníky. V okrajových čtvrtích byla hlášena napadení a pokusy o odzbrojení okupantů. K večeru byla po celé Praze slyšet sporadická střelba.

„*Je sechs hodin.*“¹⁰⁰ V budově Českého rozhlasu na Schwerinově (Vinohradské) třídě se ve studiu Radiojournalu za sklem usmívá technik Oto Kukrál. Jeho kolega, hlasatel Zdeněk Mančal právě vtipně ohlásil přesný čas. Tato „věta“ způsobila bouři. Lidé u přijímačů zesilovali zvuk a nevěřicně poslouchali. Hlasatel Mančal právě porušil nařízení ředitele rozhlasu Thürmera o dvojjazyčném vysílání a od rána 5. května hlásil přesný čas pouze česky. Uplynulo 60 minut a lidé byli v euforii. Rádio hlásilo již pouze česky: „*Je sedm hodin!*“¹⁰¹ Vzrušenou atmosféru umocnilo v 11 hodin dopoledne mohutné vyzvánění zvonů Svatovítské katedrály. Lidé na ulicích se zastavovali a poslouchali, někteří plakali. Tento nádherný majestátný zvuk neslyšeli šest dlouhých let. Ulice se v průběhu dne neustále plnily. V davu byly vidět první československé vlajky a lidé zpívali českou hymnu. První povstalci společně s policisty pořádali v ulicích hon a lynč na německé vojáky. Pod tlakem

¹⁰⁰ Ströbinger, Rudolf: *Poker o Prahu*, Olomouc 1997, str. 69

¹⁰¹ Tamtéž, str. 69

okolností rezignoval primátor a policejní prezident. Kolem desáté hodiny byla slyšet prudká střelba z prostoru Hyberského (Masarykova) nádraží. Povstalci ostřelovali naproti stojící hotel Monopol, kde se nacházela silná posádka zbraní SS. Po jedenácté hodině se v bojiště proměnila i Schwerinova třída. Povstalci a policisté zde s esesmany sváděli těžké boje o rozhlas. Hlášení byli mrtví a ranění. Vysílání se však Němcům umlčet nepodařilo, a to ani v dalších dnech, kdy rozhlas bombardovala letadla Luftwaffe. O dramatu v Praze se v průběhu dne dověděla celá republika. Hlasatel Mančal v krátkých intervalech vyzýval českou policii, četnictvo, vládní vojsko a další bojovníky, aby přišli na pomoc rozhlasu a povstání.

V prvních hodinách povstání byl hlavním úkolem bojovníků získání zbraní a munice. Podařilo se to na mnoha místech Prahy a to zejména díky výrazné pomoci železničářů. Těm se podařilo vyrabovat několik vlaků s municí. Do rukou bojovníků se tak dostalo množství pušek, granátů, min, samopalů, kulometů a pancéřových pěstí. V průběhu dne byla dobytá pankrácká věznice a lazarety v Braníku, Michli a Hloubětíně. Padlo skladiště zbraní Volkssturmu ve vyšehradské sokolovně a skladiště pracovní organizace Todt na Jezerce. Povstalci úspěšně vzali ztečí sídlo NSDAP na Kampě, ubytovnu dělostřeleckého oddílu v Sušické ulici a kasárna SchuPo¹⁰² na Smíchově.

Sobota 5. května 1945 se pro Pražany vyvíjela více než dobře. Vládla bojovná nálada, lidé očekávali brzké osvobození Prahy a konec druhé světové války.

V 19.22 hodin byl však euforii konec. Český rozhlas vysílal zvláštní relaci, kde vyděšený hlasatel prosil Pražany, aby po celém městě ihned začali stavět barikády. Na Prahu totiž, podle nejnovějších zpráv, postupovaly německé jednotky s úkolem zlikvidovat povstání. Velké nebezpečí hrozilo zvláště od jihu, neboť od cvičiště zbraní SS v prostoru Benešov - Neveklov na Prahu vyjely obrněné kolony bojového svazku Wallenstein.

¹⁰² SchuPo- Schütz Polizei- německá pořádková policie

5.2 Wallenstein útočí

Waffen SS Gefechtsverband (bojový svazek) *Wallenstein*¹⁰³ nesl, díky svému vzniku v prostoru českých zemí, jméno frýdlantského vévody a císařského vojevůdce z dob třicetileté války Albrechta z Valdštejna (Albrecht von Wallenstein). Jednotka byla zformována v březnu a dubnu 1945 ze všech vojáků a frekventantů škol SS, kteří se právě nacházeli v prostoru *Waffen SS Truppenübungsplatz Böhmen und Mähren* (cvičiště zbraní SS v prostoru Benešova a Neveklova). SS-Brigadenführer (generálmajor) Alfred Karasch, velitel výcvikového prostoru, dostal rozkaz vytvořit bojovou formaci pro speciální úkol. V případě potřeby měla po vydání rozkazu „*Scharnhorst*“ brutálně potlačit povstání v prostoru protektorátu Čechy a Morava.

Wallenstein se ke 4. květnu 1945 skládal z těchto jednotek¹⁰⁴:

- tankový pluk *Schlamelcher* (učiliště SS *Junkerschule* Prosečnice)
- tankový pluk *Jörchel* (učiliště SS *Junkerschule* Týnec nad Sázavou)
- prapor stíhačů tanků *Brosow*
- oddíl samohybných děl *Sinn*
- oddíl útočných děl *von Allwörden*
- slovenský pluk pancéřových granátníků *Hlinka Garde*
- ženijní pluk *Klein* (ženijní škola SS *Pionierschule* 4 Hradištko¹⁰⁵)
- průzkumný oddíl *Körner*
- spojovací oddíl *Bäume*
- pěší prapor *Hauck*
- pěší prapor *Fiedler*
- polní doplňovací pluk *Einspänner*
- sanitní zdravotní oddíl *Lüchem*

¹⁰³ Kokoška, Stanislav: Praha v květnu 1945, Praha 2005, příloha 5
(Bojový svazek Wallenstein je také označován jako divize. Gordon Williamson pak Wallenstein označuje za 44. divizi pancéřových granátníků SS, 44. SS Panzergrenadier Division Wallenstein, Williamson, Gordon: SS, Praha 1996, str. 240)

¹⁰⁴ tamtéž, příloha 5

¹⁰⁵ Bojová skupina Klein je také někdy označována jako Kampfgruppe Hradischko, či Kampfgruppe Moldauthal

Bojový svazek Wallenstein, který je některými prameny označován za divizi však tabulkových stavů pravidelné divize nikdy nedosáhl. Celkový počet mužstva se na počátku května 1945 pohyboval okolo 8000 mužů.¹⁰⁶ Wallenstein měl pestré národnostní složení. Byli zde říšští, sudetští i protektorátní Němci, Rakušané, Chorvaté, Valoni, Rumuni, Ukrajinci a Slováci.¹⁰⁷ Díky postupu Spojenců ztratila většina příslušníků bojového svazku již dávno možnost návratu do svých domovů. O to byl ale Wallenstein nebezpečnější, jeho vojáci již neměli co ztratit.

Bojová pohotovost byla v prostoru Benešov - Neveklov vyhlášena 5. května ve 14.30 hodin.¹⁰⁸ SS-Brigadenführer Karasch nechal pro útok na Prahu vyčlenit cca 8000 mužů¹⁰⁹, které rozdělil do dvou bojových skupin.

Kampfgruppe (bojová skupina) Klein¹¹⁰ byla vedena velitelem ženijní školy v Hradištku¹¹¹ SS-Oberführerem (plukovník/generál) Emilem Kleinem. Kolona měla projet údolím Vltavy po ose Štěchovice – Zbraslav - Velká Chuchle – Smíchov - Malá Strana. Jejím cílem byl Platz der Wehrmacht (Vítězné náměstí) v Dejvicích. Zde měla pomoci bojujícím jednotkám wehrmachtu a zbraní SS v prostoru Dejvic, Bubenče a Hradčan. Pomoci s evakuací měla i státnímu tajemníku K. H. Frankovi, který sídlil v Černínském paláci na Hradčanech. Následně měla podporovat a krýt ústup vojska a civilistů po Velvarské (Evropská) a Bělohorské třídě na západ k americkým liniím.

Druhá bojová skupina, Kampfgruppe Jörchel byla vedena SS-Standartenführerem (plukovník) Wolfgangem Jörchelem, bývalým důstojníkem 23. holandské dobrovolnické divize tankových granátníků SS „*Nederland*“¹¹² a velitelem tankistického učiliště Junkerschule SS v Týnci nad Sázavou.¹¹³ Skupina měla navagónovat těžkou techniku v Benešově a postupovat na Prahu po železnici. Povstalci však před Prahou v prostoru Mirošovic trať přerušili a

¹⁰⁶ Kokoška, Stanislav: Praha v květnu 1945, str. 143

¹⁰⁷ Slováci disponovali v rámci Wallensteinu až třemi prapory Hlinkových gardistů pod vedením SS-Obersturmbannführera Waltera Démese, do bojů v Praze prý nezasáhly (dostupné na <http://forum.valka.cz>)

¹⁰⁸ Kokoška, Stanislav: Praha v květnu 1945 str. 142

¹⁰⁹ tamtéž, str. 143

¹¹⁰ Speciální bojové skupiny německé armády a zbraní SS za 2.sv. války většinou nesly jména svých velitelů

¹¹¹ Vesnice u Štěchovic, ležící nad Štěchovickou přehradou

¹¹² Williamson, Gordon: SS, Praha 1996, str. 245

¹¹³ Kokoška, Stanislav: Praha v květnu 1945, Praha 2005, str. 143

tanky s granátníky se musely vrátit zpět do Benešova, neboť pouze zde byly rampy pro vykládání obrněné techniky. Jörchel byl nucen postupovat po benešovské státní silnici. Jeho osa postupu vedla přes Psáry – Radlík – Irčany – Jesenici – Chodov – Kunratice – Krč a Pankrác. Po celé trase pak esesmani, rozlíceni zdrženými, které jim způsobovaly barikády, vytrhané koleje a záseky v lesích, vraždili místní obyvatelstvo.

Po dosažení hlavního města měla Kampfgruppe Jörchel tyto rozkazy: drtivým útokem ovládnout rozhlas, spojit se s místními posádkami SS a wehrmachtu. Navázat spojení s oddílem *Milowitz*¹¹⁴, tankovou skupinou *Reimann*¹¹⁵ a s elitním 4. plukem *Der Führer* 2. tankové divize zbraní SS *Das Reich*, jemuž velel SS-Obersturmbahnführer (podpukovník) Otto Weidinger. Pluk se k Praze přesunoval z Litoměřic přes Zdiby, Chabry, Kobylisy a Tróju.¹¹⁶ Zde jej holešovičtí bojovníci za cenu těžkých ztrát zadrželi na barikádách na Trojském mostě (most Barikádníků). Oddíly měly po navázání spojení potlačit povstání, vysvobodit SS-Gruppenführera Pücklera z obklíčení na velitelství zbraní SS v Právnické fakultě UK na Starém Městě a následně pomoci německým civilistům a raněným z nemocnic a lazaretních vlaků při odsunu na západ.

Při plánování postupu své bojové skupiny měl SS-Oberführer Emil Klein jasno. Při problémech na levém břehu Vltavy bylo možné řeku překročit po mostě na Zbraslavi a na Prahu postupovat po břehu pravém. Přes Braník, Podolí a Modřany.

¹¹⁴ Jednalo se o školní tankovou jednotku Panzerjäger Schule Milowitz z vojenského výcvikového prostoru Milovice (SS Truppenübungsplatz Milowitz) Dostupné na <http://forum.valka.cz>

¹¹⁵ Jednalo se o zbytky jednotky I. Flak Korps Generála dělostřelectva Richarda Reimanna sídlící v Českém Brodě, jednotka je také označována jako Kampfgruppe Reimann. Dostupné na <http://forum.valka.cz>

5.3 Modřany

Zatímco se v Praze strhávaly německé nápisy a lidé vášnivě diskutovali na ulicích, Modřany měly svůj první bojový křest již za sebou. V odpoledních hodinách dne 4. května 1945 modřanští povstalci v prostorách Ukrajinského gymnázia (dnešní základní škola TGM) odzbrojili a zajali německou posádku v počtu 15 vojáků.¹¹⁷ Ta zde střežila oddíl sovětských zajatců, který pracoval na rekonstrukci komořanské silnice a na Schwarzenberské pile. Sovětští vojáci se po akci ozbrojili puškami, karabinami a granáty a část z nich se přidala k modřanským povstalcům. Část pak odešla bojovat k partyzánům do brdských lesů. Modřanští bojovníci je totiž informovali, že v prostoru Mnišku pod Brdy má být partyzánský štáb, vedený důstojníky Rudé armády. První přestřelka na sebe nenechala dlouho čekat. Povstalci spolu se Sověty se v podvečer snažili zastavit německé nákladní auto, směřující na Zbraslav. Vůz však nezastavil a muži začali střílet. Podařilo se jim zasáhnout řidiče, ten v zatačce u cukrovaru ujel.

Václav Dlabal z Modřan, který byl mezi povstalci, o této akci podal v Modřanské kronice svědectví: *„Již ze 4. na 5. května jsme odzbrojili německou posádku v Ukrajinském gymnáziu a vyzbrojili jsme ruské zajatce. Po provedení této akce při společném postupu s oddíly zajatých Rusů, kteří se k povstání přidali došlo k přestřelce toho samého večera, den před všeobecným povstáním u cukrovaru s posádkou německého auta, které jelo směrem na Komořany. Řidiči se podařilo v prudké střelbě ujet.“*¹¹⁸

Pracovník Ukrajinského gymnázia Pavel Kriskiv, popsal do Modřanské kroniky svoji verzi osvobození sovětských zajatců: *„Dne 4. května 1945 byli Němci v gymnáziu odzbrojeni. Večer přišli dva Asiaté, Tirlajev a Mažanij a přinesli samopal a svazek ručních granátů. Netrvalo snad ani hodinu a přišli další Rusové, Ukrajinci a Asiaté v počtu 18 mužů a oznámili, že odzbrojení bylo provedeno. Byli dobře ozbrojeni a vybaveni i potravinami.“*¹¹⁹

¹¹⁶ Pluk totiž udělal na křižovatce u Přestavlky chybu. Místo, aby postupoval na Velvary a Dejvice, zabočil na Holešovice a musel si probojovávat cestu přes Trojský most, Kokoška, Stanislav: Praha v květnu 1945, Praha 2005, str. 153

¹¹⁷ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 78

¹¹⁸ tamtéž, str. 78

¹¹⁹ tamtéž, str. 78

5.4 5. květen 1945

Od časného rána bylo v Modřanech živo. Nejen, že se na ulicích vzrušeně diskutovalo o česko-německém „žertu“ hlasatele Zdeňka Mančala, ale hlavním tématem byl úspěšný zásah modřanských povstalců na Ukrajinském gymnáziu. Lidé povzbuzeni nečekaným vítězstvím se začali shromažďovat před obecnou školou (ZŠ Zetova) na Modřanském náměstí, kde se v té době nacházela německá posádka.¹²⁰

Rozvášněný dav před školou zklidnila až autorita bývalého starosty Rudolfa Marka. Ten chtěl předejít nedorozumění a případnému krveprolití, neboť se v oknech školy začali objevovat ozbrojení a nervózní Němci. Dav před školou rychle narůstal a Rudolf Marek se rozhodl. Jelikož hovořil výborně německy, požádal o schůzku s velitelem oddílu. Ten před školu přišel v doprovodu několika poddůstojníků. Marek mu vysvětlil, že na konci války by jakékoli krveprolití již nemělo smysl a jako představený obce se mu zaručil slovem, že pokud Němci složí zbraně, mohou bezpečně odejít. Němec se chvíli radil s kolegy a poté Markovi sdělil, že v posádce má převážně staré a unavené muže, kteří si přejí konec války a návrat domů a proto souhlasí s kapitulací.¹²¹ Důstojníci odešli dovnitř a za chvíli ze školy začali vycházet jejich vojáci. Ti pak odkládali za přítomnosti Rudolfa Marka a ostatních modřanských občanů před školou své zbraně. Marek měl ještě před samotným aktem kapitulace projev k davu. Informoval spoluobčany o dohodě a naléhal, aby nikdo neudělal nic nerozvážného a ukvapeného.

Ke starostovi se po chvíli před školou přidal i důstojník československé armády npor. Josef Bílek v uniformě, aby dojednal s Němci jejich odchod z Modřan. Důstojník wehrmachtu mu sdělil, že další část jednotky spolu se štábem se nachází v chlapecké škole na konci obce a i tam podle zpráv nebezpečně narůstal dav. Bílek s Markem se tam proto rychle přesunuli, aby předešli přestřelce. Místní velitel byl totiž zarputilejší, než jeho kolega z náměstí. Chtěl kapitulovat pouze před někým uniformovaným.

¹²⁰ Mohlo se jednat o 3. stavebně ženijní náhradní a výcvikový prapor, 44. dřevařský a zásobovací oddíl, nebo o 746. vozatajský oddíl. Tyto jednotky totiž podle knihy Stanislava Kokošky Praha v květnu 1945 měly k 10. dubnu 1945 být posádkou v Modřanech a patřit k pevnostnímu úseku C v obranném obvodu Praha

¹²¹ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 79

Lidé proto povolali četnického nadstrážmistra Sirotku v uniformě, kterému se podařilo dojednat kapitulaci ještě před příchodem Bílka a Marka.

Revoluce v obci nabrala rychlého spádu. Lidé všude brali situaci do vlastních rukou. Dav odzbrojil německou hlídku u Křečkovy cihelny, stráž *Werkschützu*¹²² v továrně bratří Vinopalů a u modřanské elektrárny *KOMO*. Všude se to zatím dařilo bez střelby. K poledni před sokolovnou zastavil nákladní vůz povstalců z Braníku. Ti žádali posily a zbraně pro Prahu. Na vůz bylo urychleně naskládáno 30 pušek, náboje, několik přileb a na korbu naskočilo i několik modřanských dobrovolníků. Po poledni se konečně vzdala i závodní stráž v cukrovaru, čímž povstalci získali dalších 6 pušek a několik karabin.

Podle zápisu Modřanské kroniky bylo dne 5. května povstalci ukořistěno¹²³:

1 lehký kulomet

126 pušek různých vzorů

31 pancéřových pěstí

36 min

280 ručních granátů

Kromě toho bylo získáno i další vojenské vybavení, které bylo urychleně posláno na pomoc bojující Praze. Němci měli další sklady na různých místech Modřan, hlavní skladiště se nacházelo na zahradě cukrovaru. Zde se během dopoledne shromáždil velký dav občanů a zaměstnanců cukrovaru, kteří žádali vydání klíčů od skladiště. Teprve když se dostavil uniformovaný npor. Bílek, stráž kapitulovala a klíče vydala. Bylo zde množství nejrůznější výzbroje a výstroje, zbraně však chyběly. Byly totiž odvezeny již 2. května 1945.

Vojenského velení se v Modřanech 5. května 1945 dopoledne ujal npor. Bílek. Za sídlo velitelství si zvolil obecnou dívčí školu a ihned se pustil do práce. Nejdříve bylo nutné zbavit se německých vojáků, kteří kapitulovali a

¹²² Závodní stráž v továrnách

¹²³ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 80

nestřežení čekali před obecnou školou. Modřanskému velitelství totiž chyběli jak strážníci, tak i potraviny pro zajaté Němce.

Proto bylo se souhlasem posádkového velitelství Praha eskortováno všech 920¹²⁴ mužů modřanské posádky do zajateckého tábora v Motole. Protože bylo známo, že v Modřanech je i několik míst, kde byly chystány destruktivní akce, byl ještě před odchodem předvolán velitel německé posádky a vyzván, aby přesně identifikoval tato místa. Npor. Bílkem byl důrazně upozorněn, že ručí svým životem, pokud dojde k jakýmkoli naplánovaným destrukcím. Velitel si nechal zavolat ženijního důstojníka, který nálože připravoval a ten na příslušných místech ukázal, kde byly nálože uloženy. Bylo to hlavně v elektrárně *KOMO* v Komořanech a v továrně Bratři Vinopalové v průmyslové zóně. Získanými výbušninami nechal Bílek okamžitě zaminovat nejdůležitější přístupy do obce.

Večer 5. května se do Modřan donesla jako blesk zpráva o postupu jednotek SS od Benešova a Štěchovic. Npor. Bílek začal okamžitě organizovat obranu. Nechal po celé obci stavět barikády a záseky a sestavoval bojové skupiny. Každé pak přidělil pušky a pancéřové pěsti. Ještě v noci vyslal průzkumné hlídky k Točné, Komořanům a Zbraslavi. Rozkazy vydával písemně a nechával si je podepisovat v zastoupení starostou Rudolfem Markem, neboť předseda revolučního národního výboru František Kolman se ještě nevrátil z dobyté pankrácké věznice. Národní výbor začal v Modřanech fungovat až od 6. května, ale žádný písemný záznam se bohužel nezachoval, neboť členové RNV vše raději zničili 7. května, kdy Modřany dobyly jednotky bojové skupiny Klein.

Obranu Modřan připravil npor. Bílek následovně:

1. četa byla umístěna v prostoru Komořan a měla kontrolovat křižovatku Točná- Zbraslav spolu s výpadovou silnicí na vrch Závist
2. četa obsadila Ukrajinské gymnázium a přívoz přes Vltavu do Lahovic a Velké Chuchle. Měla za úkol převézt všechny pramice a loďky na modřanskou stranu, aby je nemohli využít útočící esesmani
3. četa obsadila vrch Beránek, strategickou cestu na vrch Točná a na Cholupický kopec
4. četa zajistila Libušskou silnici v prostoru Obecních domů
5. četa měla kontrolovat Lhoteckou silnici v prostoru Píšovic
6. četa zajistila prostor Modřany- Zátiší- Tyršova čtvrť
7. četa bránila severní okraj Modřan na silnici Modřany- Hodkovičky

Úkolem všech těchto jednotek bylo postavit v přidělených prostorech zátarasy proti tankům a v případě útoku esesmanů držet pozice až do příchodu dalších posil. Aby místní Němci nemohli podávat zprávy jednotkám SS, byly v telefonní centrále přerušeny spoje do jejich bytů a většina Němců byla internována v měšťanské škole. Npor. Bílek pak zajistil jejich střežení a hlídat nechal i obecní poštu a radnici. Vojenské velení Modřan mělo telefonické spojení s posádkovým velitelstvím Velké Prahy, s velitelstvím Alex, se Štefánikovými kasárnami a se zpravodajskou ústřednou policejního revíru Praha-venkov na Zbraslavi.

5. května odpoledne se do budovy vojenského velitelství v obecné dívčí škole dostavil pplk. Josef Lazar, vyslaný vojenským velitelstvím z Prahy. Tomu npor. Bílek jako hodnostně vyššímu předal vrchní velení. Protože se situace přiosťřovala a bylo zřejmé, že brzy dojde k ozbrojenému střetnutí, vypravili se kolem 17. hodiny pplk. Lazar a npor. Bílek do budovy měšťanské školy, kde provedli reorganizaci obrany Modřan. Obrana byla zjednodušena na 2 velitelství.

¹²⁴ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 80

Okruh hlavního velitelství v obecné dívčí škole (velitel npor. Josef Bílek):

- modřanské nádraží a nábřeží
- čtvrť Komořany.

Okruh velitelství v měšťanské škole (velitel pplk. Josef Lazar):

- Cholupický vrch
- vrch Beránek
- vrch Baba I
- usedlost Doly
- usedlost Lysina
- usedlost Kamýk
- oblast lhotecké a libušské silnice
- Tyršova čtvrť
- čtvrť Zátiší
- ves Hodkovičky.

Dalším úkolem velitelství v měšťanské škole bylo:

- zajistit zajatce
- organizovat bojové skupiny pro hlavní velitelství
- stravování modřanských povstalců

Velitelem štábu modřanského vojenského velení byl jmenován por. Jiří Pazdera. Třetí pomocné velitelství bylo v modřanské sokolovně. Zde jsou jeho úkoly:

- organizování operačních záloh
- strážní služba
- výzvědná a spojovací služba

Velitelem byl ing. npor. Vladimír Palkoska. Stravování bojujících jednotek bylo organizováno od 6. května ve vojenské kuchyni v měšťanské škole podle pokynů uveřejněných v Českém rozhlase. Proviant, který kuchyně potřebovala, dostávala ze zásob závodní kuchyně firmy Srb a spol., kterou spravovala majitelka restaurace Na Zastávce paní Marie Konopiská a

ze zásob, které zde zanechala bývalá německá vojenská správa ve svém skladišti v Modřanech. Mimo stravování a cigaret bojovníci nedostávali žádné jiné náležitosti. Původně bylo v plánu zřídit ošetrovny na různých místech obce, aby lékařské ošetření bylo co nejbliže místům bojových střetnutí, ale nakonec se ukázala jako nejvýhodnější centralizace lékařské služby a lazaret byl zřízen 5. května odpoledne v budově Dětského domova. Vedoucím lékařem se stal mjr. zdravotní služby MUDr. Josef Pohl. Hospodářskou správu lazaretu pak vedl Vojtěch Janda, ředitel modřanské měšťanské školy.

Nálada občanů byla výborná a bojovná, celý den byly pořizovány seznamy mužů hlásících se k obraně obce a byly jim přidělovány zbraně. Muži se pak podle rozkazů velitelů Bílka a Lazara přesunovali do jednotlivých obranných úseků. Zbraní a střeliva však bylo stále málo. Na naléhavé výzvy rozhlasu byla většina ukořistěných zbraní ihned na začátku akce poslána na pomoc bojující Praze. Kromě pušek a nejrůznějších typů ručních granátů a pancéřových pěstí byl k dispozici jen jediný německý lehký kulomet.

Již 5. května došlo k bojovým akcím. Největší z nich proběhla v odpoledních hodinách na Zbraslavi u mostu (dnešní most Závodu míru). Přednosta modřanského nádraží Václav Nekovář zdržel poslední vlak do Braníku na modřanské zastávce, aby do něho mohly být složeny zbraně ukořistěné v měšťanské škole posílané na obranu Prahy. Pak na zastávku přistavil vagon s lokomotivou. Do toho urychleně nastoupilo na 30 modřanských dobrovolníků vedených škpt. Schmidtem a por. Jakubcem. Povstalci vyhověli volání zbraslavských bojovníků o pomoc. Modřanští však měli pouze několik pušek, pár nábojů a svazek ručních granátů.

Ihned po vystoupení z vlaku na zbraslavském nádraží zažili modřanští muži svůj první bojový křest. Podle zbraslavských hlídek se údolím od Dolních Břežan přesunovala k nádraží vozatajská rota wehrmachtu.¹²⁵ Muži zaujali kruhovou obranu mezi nádražím a vjezdem do Břežanského údolí, kde jim krytí poskytovala z jedné strany skála a z druhé prudký svah vrchu Závist. Zaskočení Němci se dostali do prudké palby a poté, co utrpěli ztráty, raději se vzdali. Bojovníci pak s jejich velitelem dojednali čestné podmínky.

Rota vydala veškeré zbraně a byla v doprovodu hlídky zbraslavských mužů poslána do zajateckého tábora v Motole. Bojovníkům se tak do rukou dostaly další pušky, několik samopalů, granáty a jiný vojenský materiál. Ten byl spravedlivě rozdělen mezi zbraslavské a modřanské povstalce. Za oddílem přijel na obhlídku situace i npor. Bílek, který se na Zbraslavském mostě sešel s velitelem obrany Zbraslavi kpt. Jarošem. Podle dojednání Jaroše a Bílka byl velitel německého oddílu, který držel zbraslavský úsek vyzván ke kapitulaci. Když si důstojník vyžádal hodinu na rozmyšlenou, nechal zatím npor. Bílek zatarasit prostor před Zbraslavským mostem a na barikádu poslal své bojovníky se samopaly a pancéřovými pěstmi, aby kryli případný protiútok Němců.

V Modřanech a okolí pak již k žádným vážnějším střetnutím nedošlo. Pouze na točenské silnici u vrchu Baba I byla zachycena dvě německá nákladní auta. V jednom byl oddíl wehrmachtu, který se okamžitě vzdal. Druhé vozidlo byla cisterna s benzinem. Na ten pak jezdila průzkumná a kurýrní vozidla modřanských bojovníků po celou dobu bojů. Odpoledne došla zpráva, že ve škole na Libuši je skladiště zbraní SS. To pak hlídalo několik vojáků SS. Ihned bylo vysláno osobní auto, ve kterém byl pplk. Lazar s jedním zajatým německým důstojníkem, který měl hlídce rozkázat, aby se vzdala. Auto bylo doprovázeno nákladním vozem obsazeným ozbrojenými dobrovolníky. Po kratším jednání hlídka šesti esesmanů kapitulovala, ale kromě jejich zbraní nebyly získány další, neboť Němci před povstáním sklad vyklidili a zbraně odvezli do Prahy.

Po celý den se obcí šířily poplašné zprávy. Lidé se dozvídali, že od Plzně na Prahu míří Pattonovy tanky, které musí předměstí hlavního města dosáhnout každým okamžikem. Krýt je mají letky spojeneckého letectva, spolu s československými stíhači, kteří prý již přistávají na ruzyňském letišti. Další dezinformací bylo, že oddíly zbraní SS z Hradiščka vyhodily do povětří Štěchovickou přehradu a na Prahu míří záplavová vlna. Lidé, kteří uvěřili, pak raději utíkali do výše položených míst v Modřanech. Večer hlásil Český rozhlas výzvu ke stavění barikád proti postupujícím tankům. V rozkaze místního vojenského velitelství Modřany byla sice družstvům,

¹²⁵ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 80

kteřá byla vysílána na ohrožená místa, uložena povinnost stavět barikády, ale rozhlasové vysílání pochopitelně tuto povinnost ještě zdůraznilo a barikády byly horečně stavěny po celou noc, zvláště pak v oblasti Komořan, kde byl očekáván hlavní nápor Němců.

První barikáda byla zbudována na komořanské silnici, těsně nad Zbraslavským mostem. Byla postavena na rozkaz npor. Bílka hned odpoledne 5. května po bojích u zbraslavského nádraží. Další zátaras stál pod první zatáčkou točenské silnice v místech, kde dnes stojí pomníček na památku padlých bojovníků. Bylo zde poraženo 6 smrků na jedné straně a velký dub na straně druhé. Další barikáda byla postavena naproti vile stavitele Miloty v Komořanech. Směrem k Modřanům byla postavena další barikáda u místa, jemuž se říká *U sosny*. Nejpevnější barikáda byla zbudována u cukrovaru, a to na přejezdu vlečky do cukrovarské zahrady. Jako její zajištění byla postavena další formou záseku nad odbočkou k nádraží. Ve vnitřních Modřanech byla postavena barikáda na Komořanské ulici nad rozcestím s ulicí Cholupickou směrem k cukrovaru. Modřanští porazili lípu a ze silnice vytrhali dlažební kostky. Mnoho lidí přinášelo i své osobní věci, postele, skříně či prádelníky.

Před podnikem Chirana vznikla barikáda bránící přístup od Prahy. K její výstavbě byly použity klády a prkna ze Schwarzenberské pily a z továrny Srb a spol. Aby se zamezilo proniknutí německých oddílů do obce po lhotecké a libušské silnici, byla postavena další barikáda na křižovatce obou silnic nad sokolovnou a potom záseky na Lhotecké silnici u můstku přes lhotecký potok a na libušské silnici u Obecních domů. Směrem na Cholupice byla postavena barikáda na Cholupickém vrchu blízko transformační stanice. U okrajových záseků a barikád byla stanoviště povstaleckých oddílů, odkud vycházely do okolí průzkumné hlídky. Palebná obrana barikád však byla velmi nízká. Těžké zbraně nebyly k dispozici vůbec, Panzerfaustů bylo pouze několik a ty se měly šetřit na hlavní nápor tanků. Nedostatek byl i ručních zbraní, pušek, karabin a samopalů. Šetřit se mělo i střelivem a granáty.

5.5 6. květen 1945

Noc z 5. na 6. května proběhla v Modřanech klidně. Nervy povstalců a občanů byly i tak napjaté. Každý věděl z rozhlasu o nebezpečí, které se na Modřany valilo údolím Vltavy. Celou noc byla slyšet dělostřelba a kulometná palba od prostoru Kunratic a Krče. Modřanští bojovníci pochopili, že předvoje bojových skupin SS právě dosáhly prvních předměstí Prahy a ráno je bude možné očekávat i před obcí.

Situace v Praze vypadala v noci z 5. na 6. května opravdu kriticky. Němci se přes překvapení vyvolané povstáním začali koordinovat, přeskupovat a vyčkávali na pomoc mimopražských oddílů, které jim posílali maršál Schörner spolu s SS-Brigadenführerem Karaschem. K tomu Němci v Praze drželi městské čtvrti: Dejvice, Bubeneč, Letná, Hradčany, Malá Strana, Petřín a Ruzyně. Zvláště strategická byla pro Němce Letná, Petřín a Ruzyně. Na Letné a na Petříně byla umístěna děla, která ostřelovala Prahu a z letiště na Ruzyni operovaly moderní proudové letouny Messerschmitt Me-262 „Schwalbe“, Čechy pro svůj vzhled přezdívané „turbína“. Messerschmitty patřily k formaci komodora kpt. Rudolfa Abrahamczika, jež byla součástí peruti KG(J). Ruzyněskému letišti velel fanatický nacističtí plk. Hermann Hogeback. Na jeho rozkaz „švalbovky“ ostřelovaly z palubních kanónů povstalce po celé Praze. Mimo hlavní město pak napadaly vozidla českých bojovníků a vojáků ROA, jedoucích Praze na pomoc.

I přes deštivou noc vzniklo v hlavním městě za horečné činnosti Pražanů na 1600 barikád, na jejichž výstavbě se podílelo přes 100 000 lidí a spotřebováno bylo přes 300 000m² městské dlažby.¹²⁶ V brzkých ranních hodinách byly vojenskému veliteli Velké Prahy generálu Karlu Kutlvašrovi předloženy ultimativní požadavky SS-Gruppenführera Pücklera: „*Propustit všechny zajatce se zbraněmi, okamžitě uvolnit všechny obsazené objekty a všechny zbraně odevzdat na Staroměstském náměstí.*“¹²⁷

Německé velitelství vysílalo prostřednictvím rozhlasové stanice Praha I výzvy českému obyvatelstvu: „*Pražané, ještě můžete volit mezi bojem, ničením,*

¹²⁶ Uhlíř, Jan B. : Praha ve stínu hákového kříže, Praha 2005, str. 163

¹²⁷ tamtéž, str. 164

*zbytečným proléváním krve a klidem a pořádkem. Volbu máte ve vašich rukou. Musíte zvolit mezi zajištěním vašeho majetku, jistotou zásobování a bezpečnou dopravou, nebo mezi chudobou, bídou, hladem, ničením a nesmyslným proléváním krve.*¹²⁸ Kritickou situaci a špatnou náladu Pražanů a České národní rady změnila v poledne 6. května povzbuzující zpráva. Plzeň právě dobyly jednotky 3. americké armády gen. George S. Pattona. Z Plzně mohly být tanky v Praze za pár hodin.

Povstalecký vysílač okamžitě žádal Američany o pomoc: *„Praha volá americkou armádu. Spojenecké armády u Plzně ! Pošlete tanky a letadla ! Pomozte nám zachránit Prahu!*“¹²⁹ Situace povstalců byla hodinu od hodiny horší a horší a jedna výzva rozhlasu střídala druhou. Tato patřila armádě sovětské: *„Rudá armádo, Praha volá, zde je česká Praha, pošlete nám pomoc, potřebujeme tanky, letadla ! Nenechte nás zahynout ve zbytečném boji. Pomozte rychle, rychle, rychle !“*¹³⁰

Ale jak od Američanů, tak od Sovětů rychlá pomoc nepřicházela. Tankisté US Army, nemohli ke zlosti generála Pattona, postupovat kvůli americko-sovětské dohodě o sférách vlivu a svazky 2. ukrajinského frontu maršála Ivana Štěpanoviče Koněva, určené pro Pražskou operaci se právě přeskupovaly k útoku v prostoru Drážďan a Chotěbuzi. Vše nasvědčovalo tomu, že Praze nepomůže nikdo a bojující město brzy padne. Stal se však zázrak. Měl jméno Andrej Andrejevič Vlasov.

5.6 Nečekaný spojenec

Pro někoho zrádce, pro někoho hrdina. To byl generálporučík Andrej A. Vlasov. Nepřehlédnutelný, skoro dvoumetrový, hubený šlachovitý muž s inteligentním výrazem v obličeji, jež mu dodávaly i silné brýle. Generál Andrej A. Vlasov byl jednou z mnoha tragických postav druhé světové války, do jejichž života krutě zasáhla dobovačská politika nacistického diktátora Adolfa Hitlera a neschopnost a sadismus bolševického vůdce SSSR Josipa V. Stalina.

¹²⁸ Stróbing, Rudolf: Poker o Prahu, Olomouc 1997, str. 76

¹²⁹ tamtéž, str. 76

Generál Vlasov přežil stalinské čistky v Rudé armádě, jelikož v letech 1938-1939 působil jako poradce generála Čankajška v Číně. Po napadení Sovětského svazu hitlerovským Německem v létě 1941 Stalinovi chyběli schopní velitelé typu maršála Tuchačevského¹³¹. Diktátor byl nucen povolat na frontu všechny generály, které ve 30. letech nestačil zlikvidovat. Vedle Georgije K. Žukova, Andreje Jeremenka, Ivana S. Koněva, Nikolaje F. Vatutina či Konstantina K. Rokossovského byl velením pověřen i Andrej Andrejevič Vlasov. Ten pomohl v srpnu 1941 organizovat obranu Kyjeva a následně jako velitel 20. armády v prosinci 1941 zastavit postup německých vojsk na Moskvu. V létě 1942 byla Vlasovovi svěřena 2. úderná armáda, se kterou dostal za úkol prolomit rok trvající blokádu Leningradu. V těžkých bojích však byla 2. úderná armáda obklíčena a hrozilo jí zničení. Stalin, který ji mohl zachránit však vydal rozkaz: „*Neustoupit*“ ! a poslal tak tisíce rudoarmějců na smrt a desetitisíce do německého zajetí.

Do německého zajetí padl v bažinatých lesích oblasti Volchov i gen. Vlasov, který zde konečně pochopil Stalinovu zřůdnost a bezohlednost a stal se jedním z jeho nejzarytějších nepřátel. Němci Vlasovovy deziluze obratně využili a s postupujícími porážkami wehrmachtu se rozhodli jeho názorů a osobnosti zneužít. Nabídl mu funkci velitele nově vznikající armády, složené ze sovětských zajatců a emigrantů, ochotných bojovat se zbraní v ruce po boku Němců. Wehrmacht poslal Vlasova agitovat do sovětských zajateckých táborů v nové funkci vůdce ROA.

5.7 Ruská osvobozenecská armáda

ROA (Ruská osvobozenecská armáda) byla ozbrojenou složkou výboru KONR (Komitétu pro osvobození národů Ruska). Toto sdružení vzniklo pod dohledem wehrmachtu a SS na podzim 1944 v Praze. Nacisté se zde úspěšně pokusili sjednotit sovětské emigranty a přeběhlé či zajaté vojáky Rudé armády a ozbrojit je pod heslem společného boje proti bolševismu. Spolu se

¹³⁰ tamtéž, str. 77

¹³¹ Maršál Michail Tuchačevskij, velitel Rudé armády ve 30. letech, snažil se o její modernizaci ve 30. letech, popraven při čistkách v armádě roku 1937

štábem KONR a generálem Vlasovem pak wehrmacht v zimě 1944-1945 vycvičil a vyzbrojil dvě divize ruských dobrovolníků.

Divizí, která nás zajímá, jelikož aktivně zasáhla do květnových bojů v Praze je 600. (ruská) divize wehrmachtu či 1. divize Ruské osvobozené armády. Početní stav divize byl 20 000 mužů¹³² a velitelem byl jmenován prchlivý, avšak statečný generál Sergej Kuzmič Buňačenko. Divize byla do bojů s Rudou armádou poprvé nasazena až na samotný konec války. Dne 13. dubna 1945 se měla zmocnit sovětského předmostí na řece Odře, jižně od města Fürstenberg ve východním Německu. Útok byl ale neúspěšný a divize utrpěla těžké ztráty. Na konci dubna 1945 byli vlasovci posláni do prostoru protektorátu Čechy a Morava. Zde sídlící výbor KONR¹³³ uvažoval, že divizi přesune na jih do Rakouska, kde již operovala 2. divize ROA. Obě uskupení by se pak v prostoru Alp vzdala postupujícím Američanům.

V protektorátu měla být podle rozkazu OKW¹³⁴ divize k dispozici skupině armád Střed polního maršála Ferdinanda Schörnera, který rozhodl využít vlasovců v bojích proti Sovětům na Moravě. Poslal proto Buňačenkovi rozkaz k přesunu do Brna. Vlasovci se však náhle vymkli německé kontrole. Tušili brzký konec války, měli hrůzu ze sovětského zajetí a proto odmítli přesun na východ. Vojáci se nekontrolovaně opijeli, vyměňovali zbraně za potraviny, dezertovali a vyvolávali konflikty s vojáky wehrmachtu a jednotek SS. Na nádraží Lešany (okr. Rakovník) se dokonce dostali do přestřelky s esesmany, při níž bylo na obou stranách několik mrtvých. Divizi k poslušnosti nepřesvědčil ani náčelník štábu skupiny armád Střed generál Oldwig von Natzmer a dokonce ani samotný Schörner, který za Vlasovem přiletěl letounem *Storch*¹³⁵ ze svého štábu Lázně Velichovky.¹³⁶

V době vypuknutí povstání se vlasovci právě přesunovali na jih Čech do amerických linií a jejich dlouhé kolony se nacházely nedaleko Prahy, na Berounsku a Kladensku. Zde také štáb divize zaslechl volání Českého rozhlasu o pomoc. Velitelství ROA v Suchomastech¹³⁷ vyhledal se stejnou

¹³² Auský, Stanislav A.: *Vojska generála Vlasova v Čechách*, Praha 1992, str. 64

¹³³ KONR sídlil v hotelu Imperial v Karlových Varech

¹³⁴ OKW- Oberkommando der Wehrmacht, vrchní velení německé branné moci

¹³⁵ Fi Storch (čáp), lehký průzkumný letoun

¹³⁶ Obec u města Jaroměř ve východních Čechách, roku 1945 zde byl umístěn štáb skupiny armád Střed

¹³⁷ Obec u Berouna, kde měli na počátku května 1945 štáb gen. Vlasov a gen. Buňačenko

žádostí i kapitán Jaroslav Rendl ze strážního oddílu vládního vojska, které v nedalekých Lánech střežilo prezidenta Emila Háchu. Rendl žádal pomoc bojující Praze a byl úspěšný. Vlasov i Buňačenko měli silné důvody, proč Pražanům pomoci. Doufali, že tím napraví svoji reputaci zrádců a Američané, o nichž se domnívali, že urychleně na Prahu míří, by je pak spíše vzali do zajetí a nepředali Rudé armádě.

Od brzkého rána 6. května 1945 se tak podle rozkazu gen. Vlasova do Prahy přesunují vojáci 1. divize. První transport jel po plzeňské státní silnici od Berouna přes Loděnici a Zličín, druhá vlna se přesunovala přes Mořinu, Ořech, Řeporyje do Jinonic a poslední konvoj, 1. pluk plk. Archipova postupoval od Řevnic, Radotína a Černošic směrem na Velkou Chuchli a Smíchov. Před Zbraslaví u zámku se pluk náhle ocitl v palbě roty „Schmidt“ SS-Untersturmführera (poručík) Hanse Schmidta z Kampfgruppe Klein¹³⁸. Ta měla obsadit pozice před Zbraslaví a provést průzkum bojem ve směru ku Praze. Nejspíše byla posílena i o zbraslavskou posádkou zbraní SS.

Archipov však ještě přesně neznal situaci na jižním okraji Prahy a proto na Zbraslav nezaútočil. Nechal prostor zámku ostřelovat z děl a kulometů. Do obrazu jej po chvíli uvedl až major Kostěnko ze 1600. průzkumné roty, která byla z Jinonic na Zbraslav vyslána gen. Buňačenkem, aby na naléhání ČNR pomohla těžce zkoušené obci. Než však vlasovci dorazili, Zbraslav v 8.20 hodin kapitulovala a velitel obrany, generál Mejstřík byl esesmany brutálně zavražděn¹³⁹.

Archipov proto po dohodě s Kostěnkem a místními povstanci přichystal protiútok. Ten začal před 10. hodinou ve směru od Radotína a Lahovic. V tu dobu však na Zbraslav dorazily hlavní síly bojové skupiny Klein, spolu s tanky a dělostřelectvem SS-Sturmbahnführera (major) Siegfrieda Brosowa a SS-Standartenführera (plukovník) Karla Schlamelchera. Útok vlasovců byl proto odražen, a to za cenu dvou mrtvých a dvou raněných vojáků.

Ráno 6. května znamenalo i podstatné zhoršení situace v Modřanech. Průzkumné hlídky, střežící přístup na Zbraslavský most již od rána hlásily vojenskému velitelství do Modřan o postupu obrněných vozidel zbraní SS. Ta

¹³⁸ Kokoška, Stanislav: Praha v květnu 1945, Praha 2005, str. 144

¹³⁹ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 82

přijížděla v nekonečných kolonách od Štěchovic, Vraného nad Vltavou a Dolních Břežan a postupně si nutila průchod barikádami. Jeden oddíl samohybných děl se po 8. hodině stočil i na Zbraslavský most, prorazil zátaras a zaútočil na zbraslavské nádraží. Vyděšení bojovníci ustoupili ke komořanské silnici a alarmovali velitelství v Modřanech, že Němce je možné v obci očekávat každým okamžikem, neboť Zbraslav již kapitulovala a esesmani spolu s tanky útočí na druhý břeh.

5.8 Zbraslav

Na Zbraslavi se přitom situace od rána 5. května vyvíjela stejně slibně jako v Modřanech. Po euforii a nadšení vyvolané Českým rozhlasem zde byl v dopoledních hodinách na náměstí slavnostně oznámen vznik revolučního národního výboru. Povstalcům se po jednáních podařilo stejně jako v Modřanech odzbrojit a zajmout místní jednotku wehrmachtu sídlící v měšťanské škole. Kapitulaci ovšem odmítla jednotka SS mající štáb na Zbraslavském zámku, která v předtuše brzkého vysvobození Kleinovými granátníky a po posílení o průzkumnou rotu SS střílela jak po zbraslavských parlamentářích, tak i po přijíždějících vlasovcích.

Vojenské velení Prahy vědělo o strategické důležitosti Zbraslavi a proto sem již 5. května odpoledne vyslalo generála Mejstříka¹⁴⁰, aby zařídil obranu obce. Ten však druhý den kolem 6. hodiny ranní zjistil, že situace je naprosto beznadějná a dal rozkaz ke kapitulaci a ústupu mužů za lahovický most. Při odchodu z města byl Kleinovými muži zákeřně střelen do hlavy a jeho tělo zohaveno. Poté co SS dostala pod kontrolu celou obec, vyslal Klein jeden oddíl na průzkum bojem k Radotínu a Lahovicím a druhý přes Zbraslavský most. Zde esesmani obsadili nádraží, zahnali k ústupu slabou hlídku z Modřan a ve dvou proudech se vydali na rekognoskaci terénu. Jedna skupina postupovala Břežanským údolím na Dolní Břežany, Cholupice a Točnou. Zde se setkala s další kolonou Kampfgruppe Klein, v níž postupovalo i několik tanků a samohybných děl. Kolona táhla od Hradištka po pravém břehu Vltavy přes obce Jílové, Okrouhlo a Zvole.

Druhá hlídka esesmanů postupovala podél komořanské silnice směrem na Modřany. Spojka pak Kleinovi, který byl plně zaměstnán těžkými boji s povstanci u lahovického mostu, hlásila, že je zde možnost postupovat na Prahu i přes Modřany a Braník. V případě zničení lahovického mostu povstalci se také nabízela alternativa spojení a společného postupu Kampfgruppe Klein a Kampfgruppe Jörchel. Jörchelovi muži totiž již obsadili Kunratice a Krč a postupně se propracovávali na Braník a Pankrác.

5.9 Boje v Modřanech

Klein poslal přes most početnou jednotku s těžkou technikou, která narazila mezi Komořanským zámkem a křižovatkou Zbraslav-Točná na první modřanské bojovníky držící prvosledovou barikádu U sosny. Vypukl boj. Esesmani útočili na modřanské povstalce ve dvou směrech. Jedna skupina postupovala podél zbraslavské silnice na Komořany a druhá šla lesem podél vrchu Točná. Oddíl 30 modřanských bojovníků, držící linii před Křečkovou cihelnou zpozoroval na točenské silnici německé kulometné hnízdo. Mladý bojovník Bedřich Pacholík se proto k palpostu připlížil a hodil na něj granát. Protože neměl se zbraněmi žádné zkušenosti, neodhadl interval iniciace výbuchu a esesman mu granát stačil hodit nazpět. Detonace ihned zabila 3 bojovníky a další 3 pak zkosila kulometná palba. Ostatní muži se proto rychle stáhli a zanechali u silnice několik raněných. Ty esesmani dobili pažbami a bajonety.

Další skupina narazila na Němce u prvního ohybu silnice vedoucí od Zbraslavského mostu. S esesmany zde postupovaly i 3 stíhače tanků. Krytí jim pak poskytovaly minomety rozmístěné na mostě a ostřelovač na věži zbraslavského kostela. Skupina modřanských proto raději ustoupila. Z boku však byla napadena kulometem, který zatím Němci stačili nainstalovat ve zbraslavské cihelně na druhé straně řeky. Část mužů proto od řeky utekla zpět na komořanskou silnici. Zde se muži opět dostali do křížové palby tanků a střelce ze zbraslavského kostela. Těžce raněn byl i velitel bojovníků kpt.

¹⁴⁰ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 86

Schmidt.¹⁴¹ Ten se snažil vyjednat příměří, byl však jedním esesmanem zákeřně střelen do nohy. Silně zdecimované skupiny povstalců se pak stáhly do Komořan a ke statku Šulcova kolonie, aby se zde připravily další nápor.

Klein však na své velitelství na Zbraslavi dostal v dopoledních hodinách zprávu o posílení pozic v Lahovicích vojáky divize ROA a příslušníky vládního vojska. Generální útok proto prozatím odvolal. Nebyl si totiž jist, zda se do Modřan nepřeplavily z Velké Chuchle posily. Další důvod byl, že hlídky od lahovického mostu hlásily protiútok povstalců a také, že vlasovci v Chuchli zaměřili své dělostřelectvo přes řeku a na komořanské silnici přibíli k zemi postupující pancéřové granátníky.

V 11.45 hodin vysílal Český rozhlas toto oznámení: *„Pozor, pozor. Od jihu a jihozápadu postupují ku Praze sbory gen. Vlasova, bojující proti Němcům. Pozor, mají německé uniformy a budou li napadeni, budou se bránit.“*¹⁴² Ve 12.25 hodin pak rozhlas vysílal varování, které bylo i nadějí pro osamocené modřanské bojovníky: *„Sovětští piloti! Pozor! Od Zbiroha a Berouna postupují ku Praze vojska generála Vlasova, která se spojila s jednotkami české armády a bojují proti Němcům. Piloti pozor! Nestřílejte do svých lidí! Vyzýváme letce, aby nestříleli na vojáky Vlasovovy armády, kteří jsou na silnici Beroun- Zbraslav.“*¹⁴³

Mezi 14. a 15. hodinou se nad křižovatkou Zbraslav-Točná opět rozhořely tvrdé boje. Esesmanům se zde podařilo zaskočit skupinu bojovníků a ve vzniklé přestřelce a boji muž proti muži zvítězil výcvik a lepší výzbroj granátníků. Ti zde zabili na 20 modřanských mužů. Mrtvých bylo opravdu hodně. Modřanští totiž při zběsilém ústupu zanechali na místě několik raněných a ty pak rozběsnění esesmani dobíjeli pažbami a okovanými botami. Surově zavraždili i zdravotníka Jiřího Hubičku, který zůstal na bojišti, aby pomohl raněným. Nezachránilo jej ani to, že nebyl ozbrojen a na rukávu měl znak Červeného kříže.¹⁴⁴

Kolem 15. hodiny se boje přesunuly i do obce Lhotka, která leží mezi Modřany a Krčí. Esesmani se tudy snažili Modřany obejít a spojit se

¹⁴¹ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 87

¹⁴² tamtéž

¹⁴³ Stróbing, Rudolf: Poker o Prahu, Olomouc 1997, str. 93

¹⁴⁴ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 88

s bojovou skupinou Jörchel, která si Krčí právě prorážela cestu na Pankrác a Braník. Postup Kleinových mužů zde krylo i několik samohybných děl. Ta na Lhotce a v Krčí odstřelila několik domů, z nichž byla vedena palba povstalců. V prostoru Krčského divadla (prostor sídliště Novodvorská) se obě bojové skupiny setkaly a domlouvaly na společném postupu přes Braník a Pankrác.

V podvečer, právě když měli modřanští povstalci plné ruce práce s ošetřováním raněných a s přípravou na nadcházející boje, přišla kolem 19. hodiny další rána. Klein dal rozkaz k palebnému přepadu obce. Zasaženo bylo nádraží, cukrovar a několik domů. Palba zabila 3 modřanské občany, z toho dvě mladé dívky. Pplk. Lazar proto vyslal do Braníka naléhavou žádost o posily a munici. Braničtí však měli starostí více než dost, neboť od Krče očekávali útok Jörchelových tankistů. Lazar dostal poslední spásný nápad, který 6. května zachránil Modřany.

5.10 Vlasovci v Modřanech

Za soumraku byl přes řeku vyslán por. Macoun s důležitým úkolem. Měl se spojit s velitelem vlasovců v Chuchli a požádat jej o pomoc. Macoun měl úspěch, vlasovci přislíbili pomoc a pramice převozníka Jana Borovičky převážela mezi 20. a 21. hodinou do Modřan rotu příslušníků 1. pluku ROA v počtu 120 mužů.¹⁴⁵ Před školou se vlasovci setkali s vděčnými pplk. Lazarem a npor. Bílkem. Ten vojákům poděkoval a okamžitě podal zprávu o kritické situaci v obci. Vlasovci se rychle rozdělili do čet, nasedli na připravená nákladní auta a vyrazili do pozic. Většina vojáků se přesunula do Komořan, kam odpoledne ustoupily zbytky přeživších a zdecimovaných bojovníků. Ti nevěřicně a srdečně přivítali své nové spojence a okamžitě je informovali o situaci.¹⁴⁶ Vlasovci naplánovali protiútok a modřanští bojovníci, povzbuzeni nečekanou a vítanou posilou vyrazili po jejich boku na zteč proti pozicím SS.

Stala se neuvěřitelná věc. Překvapení Němci se dali na útěk až ke Zbraslavskému mostu. A to za velkých ztrát, neboť velitel dělostřelectva 1.

¹⁴⁵ Nepodařilo se mi zjistit, zda se jednalo o pravidelnou rotu ROA či o oddíl vlasovců sestavený ad hoc

pluku ROA rozmístěného před Chuchlí nechal do ustupujících esesmanů pálit. Ohnivému infernu napomáhala i útočící pěchota ROA palbou ze svých těžkých kulometů, minometů a Panzerfaustů. Morálka a nálada modřanských povstalců po útoku prudce stoupla. Bojovníci se s vlasovci podělili o cigarety, potraviny a velmi žádaný alkohol. Ti modřanští muži, kteří hovořili alespoň částečně rusky pak s vojáky besedovali a děkovali jim za záchranu.

Kolem 22. hodiny však přišel šok v podobě rozkazu ke stažení roty zpět do Velké Chuchle. Vlasovci se mezi 22. a 24. hodinou přeplavili na druhý břeh. Vše proběhlo za přísného utajení, aby mezi občany Modřan nevznikla panika ze ztráty posil. I nadále po celou noc pak pplk. Lazar a por. Pazdera žádali vlasovské velitele o další kontingent bojovníků. Důstojníci ROA se však báli poslat vojáky na druhý břeh bez přímého rozkazu generálů Vlasova či Buňačenka. Druhý den pak Buňačenko další akce svých lidí v Modřanech zamítl, neboť je potřeboval na lahovické barikádě.

5.11 7. květen 1945

Jestliže 6. květen byl pro pražské povstání dnem krizovým, pak den následující by se dal nazvat dnem kritickým. I přes pomoc vlasovců se Němcům dařilo postupovat stále blíže do centra Prahy a likvidovat veškerá ohniska odporu. Američané přes naděje České národní rady zůstali ve svých pozicích v západních Čechách a Rybalkovy a Lejušenkovy tanky byly podle posledních zpráv teprve na úrovni Krušných hor. Na pomoc povstání nepřilétli ani českoslovenští piloti 312. stíhací perutě RAF, kterým nebyl pro zamítavý postoj Sovětů vzlet povolen.¹⁴⁶ Nadále však bojovali vlasovci, ač jejich velitelům přes den došlo, že Američané nedorazí a bude nutné se z bojů v Praze odpoutat a rychle ustoupit na západ.

Zatímco 7. května 1945 ve 2.41 podepisoval náčelník operačního oddělení OKW generál Alfred Jodl v Remeši bezpodmínečnou kapitulaci

¹⁴⁶ Podle Modřanské kroniky se stávaly i trapné okamžiky, kdy nic netušící bojovníci vítali vlasovce se slovy: „Ať žije Rudá armáda“ či „Ať žije Stalin“, Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 85

¹⁴⁷ Uhlíř, Jan B. :Praha ve stínu hákového kříže, Praha 2005, str. 166

německé armády¹⁴⁸, Pücklerovy bojové skupiny, pevně zachycené v pražských předměstích koordinovaně plánovaly generální útok na centrum města. Od prostoru Chabry začal dopoledne soustředěný nápor Weidingerových granátníků. Ti hnali před tanky civilní obyvatelstvo, které muselo rozebírat barikády. Z prostoru Trojského kopce pak esesmani spustili na holešovické nábřeží silnou dělostřeleckou palbou, díky níž pluk „*Der Führer*“ po 16. hodině postoupil přes Trojský most a kryt kulometry a mìnometry zdolal i poslední „*Němou barikádu*“.¹⁴⁹ Poté esesmani povraždili civilisty, kteří pro ně zátarasý rozebírali.

Se zabíjením bezbranných lidí měl tento „elitní“ pluk velkou praxi. „*Vyznamenal se*“ zvláště v létě 1944 ve Francii, kdy v městečku Oradour sùr Glane upálil v kostele na 642 jeho obyvatel, včetně žen a dětí.¹⁵⁰

Obdobně barbarsky si vedly i skupiny gen. Reimann a Milovitz, které před svou obrněnou technikou tlačily neozbrojené Pražany jako živé štíty. Tímto způsobem se Němcům podařilo zdolat Karlín, Žižkov, Malešice a Hrdlořezy a propracovat se až na Staré Město, na úroveň Hybernské, Celetné a Dlouhé ulice, kdy některé stíhače tanků Hetzer a samohybná děla Stug pronikla na Staroměstské náměstí a na náměstí Republiky. U barikády na Hlávkově mostě se nacistům taktika živých štítů vymstila. Rozhořčení povstalci poslali Němcům vzkaz, aby od této „*strategie*“ okamžitě upustili, nebo budou na barikády přivazovány německé ženy a děti.¹⁵¹

Do útoku odpoledne na široké frontě vyrazila i skupina Jörchel. Ta se propracovala přes Horní Krč, Spořilov, Chodov a Záběhllice na až Pankrác. Celou osu útoku pak doprovázely neuvěřitelně kruté masakry civilního obyvatelstva. Bez nadsázky se dá říci, že postup bojové skupiny Jörchel pražskými čtvrtěmi jde dodnes rozpoznat podle pomníčků padlých a zavražděných Pražanů. Těch nejhorších zvěrstev se esesáci dopustili

¹⁴⁸ tamtéž, str. 166

¹⁴⁹ Boje o Trojský most zfilmoval podle knihy Jana Drdy Otakar Vávra roku 1948 ve stejnojmenném filmu *Němá barikáda*

¹⁵⁰ Kokoška, Stanislav: *Praha v květnu 1945*, Praha 2005, str. 154

¹⁵¹ Williamson, Gordon: *SS, Praha 1996*, str. 240

v pankrácké kolonii Zelená liška a v Úsobské ulici (Obětí 6. května) v Horní Krči. Zde v domě č.p. 255 povraždili 16ti a 17ti letí rekruti zbraní SS ze 17. výcvikového a náhradního praporu¹⁵² na 37 osob včetně 10 malých dětí.¹⁵³ Některé oběti nesly známky zabiti střelami *dum-dum*, což se dá označit jako absolutní vrchol barbarství.

Útok Jorchelových pancéřových granátníků zastavili povstalci s vydatnou podporou vlasovců až na úrovni Soudního náměstí, Děkanky a Jezerky. Zde protiútok roty ROA dokonce donutil esesmany ustoupit za těžkých ztrát zpět na Pankrác do prostoru Družstevních domů.

Velký význam pro obranu Prahy měla i činnost 3. pluku ROA pod vedením pplk. Rjabceva. Tomu se odpoledne podařilo postoupit od Bílé Hory a Hostivic až k ruzyňskému letišti. Vlasovci tak konečně mohli ostřelovat přistávací dráhu z pušek a kulometů. Od rána ji sice nepřetržitě bombardovalo Rjabcevovo dělostřelectvo, ale fanatický plk. Hogeback nechal i tak „*turbíny*“ startovat proti povstalcům a vlasovcům přicházejícím Praze na pomoc. „*Švalbovkám*“ se tak u Chráštan podařilo raketami a kulomety zcela zdecimovat kolonu vlasovců a mimopražských povstalců. Nyní byla situace pro Luftwaffe opravdu kritická. Hogeback nechal plochu raději vyklidit a poslal zbylé funkční stroje na letiště VIII. leteckého sboru generála Seidemana do Žatce.

Od ranních hodin byli pod silným tlakem i muži 1. pluku ROA plk. Archipova, kteří drželi pozice v Radotíně a Lahovicích. Klein po ranním neúspěšném útoku pěchoty poslal na most 5 stíhačů tanků Hetzer. V 11 hodin Hetzery prorazily barikády a zahnal obránce na ústup. Stejně jako všude po celé Praze doprovázela i zde postup esesmanů brutalita. V Lahovicích povraždili Kleinovi muži na 21 neozbrojených občanů, mezi nimiž bylo i několik dětí.¹⁵⁴ Ze Smíchova byl proto povstalci urychleně na pomoc vypraven obrněný vlak. Hetzery jej však ve Velké Chuchli na úrovni dostihového závodiště rozstřílely a stejně dopadla i lokomotiva, která byla poslána, aby zničenou soupravu odtáhla. Situaci zachránil až 2. pluk ROA

¹⁵² Kokoška, Stanislav: Praha v květnu 1945, Praha 2005, str. 154

¹⁵³ Zámečník, Stanislav: Český odboj a národní povstání v květnu 1945, Praha 2006, str. 111

¹⁵⁴ Kokoška, Stanislav: Praha v květnu 1945, Praha 2005, str. 166

pod vedením pplk. Artěmjeva, který kolem 16. hodiny zastavil Kampfgruppe Klein na úrovni Velké Chuchle.

5.12 7. květen v Modřanech

To, že 3. den povstání bude dnem kritickým pocítili modřanští muži již 6. května večer, kdy byli jejich zachránci z ROA povoláni zpět za řeku. Všem zasvěceným teď bylo jasné, že bez pomoci vlasovců Modřany dalšímu náporu SS neodolají. Por. Pazdera neustále bombardoval velitelství v Braníku se žádostmi o lidi, munici a hlavně o výborné „ruské válečníky“. Žádné zbraně však velitelství neposlalo a naopak modřanské upozornilo, že v prostoru Zbraslavského mostu se opět k útoku formuje silný oddíl granátníků SS. Celé dopoledne se ale na modřanské straně nestalo nic. Bojovníci z pozorovatelů v prostoru cukrovaru a modřanského nádraží naopak napjatě sledovali první neúspěšný útok pěchoty SS proti barikádě v Lahovicích a po chvíli i příjezd 5 stíhačů tanků.

Zdá se to opravdu neuvěřitelné, ale podle zápisu v Modřanské kronice sledovaly těžké boje u mostu i houfy modřanských zvědavců¹⁵⁵. Přes den se prý na nábřeží před cukrovarem shromáždilo mnoho lidí a ti odsud pozorovali boje, jakoby šlo o nějaké divadelní představení. Lidé se rozprchli až poté, co jeden z Hetzerů zaměřil svou palbu přes řeku a mezi občany začaly vybuchovat granáty. Podle kronikáře je prý opravdu zázrak, že palba nikoho z nerozvážných lidí nezabila.

Modřanští bojovníci se snažili svým kolegům na mostě pomoci. Proto začali na Němce přes řeku pálit z pušek a kulometu, avšak pouze s tím výsledkem, že na sebe upozornili Kleinovo dělostřelectvo na Zbraslavi. To začalo kolem 13. hodiny z prostoru zbraslavského zámku ostřelovat prostor modřanského nábřeží a cukrovaru, odkud se bojovníci ve spěchu stáhli.

Barikáda na lahovickém mostě po chvíli padla a jednotky SS postoupily na Velkou Chuchli, Lahovice a Zlíchov. V Modřanech byl však stále klid. Nervy všech ale byly napjaté k prasknutí, neboť bojovníci věděli, že proražením lahovické barikády a dobytím Kunratic, Krče, Lhotky a Libuše

jsou Modřany obklíčeny. Poslední naděje pro modřanské povstalce zhasla po 17. hodině, kdy z Braníku dostali zprávu, že místní bojovníci ustupují k Podolí a krčským údolím se k Vltavě valí 20 stíhačů tanků spolu s pěchotou. Poté bylo spojení přerušeno. Muži na barikádě u Chirany však slyšeli od Braníku „štěkot“ kulometů a dělostřelbu a proto postup Němců modřanskému velitelství potvrdili. Pplk. Lazarovi i npor. Bílkovi bylo jasné, že Modřany jsou obklíčeny.

V 19 hodin přiběhla na velitelství do školy spojka z Komořan a vyděšeně hlásila, že Němci právě obsadili prostor Pánkovy továrny, Šulcovy kolonie a Křečkovy cihelny. Jejich velitel pak žádal o bezpodmínečnou kapitulaci Modřan. Tu ale převezme pouze z rukou uniformovaného důstojníka československé armády a ne od „banditů“.¹⁵⁶ Na velitelství začala vzrušená debata za účasti všech vojenských velitelů Modřan, starosty Marka a předsedy národního výboru Kolmana. Ta se po chvíli rozhořela v hádku, neboť pplk. Lazar nechtěl jako nejvyšší velitel odevzdat esesmanům kapitulaci. K cestě do německých linií se neměli ani por. Macoun, por. Pazdera a npor. Dragoun. Potupného aktu se nakonec ujal muž, který jako první velel modřanským povstalcům, npor. Josef Bílek. K němu se ještě přidal jako doprovod četnický strážmistr Douda. Oba měli bílé prapory a samozřejmě byli neozbrojeni. Před Komořany je zastavila hlídka SS, která oba muže odvedla za velitelem v hodnosti kapitána.¹⁵⁷ (tj. SS-*Hauptsturmführer*). Ten si zatím zřídil štáb ve vile rodiny Seykorových¹⁵⁸ č. p. 1372. Velitel SS s Bílkem a Doudou jednal arogantně a hrubě. Bílkovu prohlášení, že v Remeši byla právě gen. Jodlem podepsána kapitulace Německa se vysmál s tím, že SS žádnou kapitulaci neuznává a hodlá bojovat dál. Jedinou kapitulaci, kterou SS očekává je kapitulace Modřan. Velitel SS dal Bílkovi lhůtu jedné hodiny. Do té doby musí všichni „bandité“ odevzdat zbraně a veškerou munici.

¹⁵⁵ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 91

¹⁵⁶ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 92

¹⁵⁷ tamtéž

¹⁵⁸ Jednalo se o vilu člena revolučního národního výboru v Modřanech odbojáře I. jubomíra Seykoru

5.13 Internace Modřanských mužů

Všichni muži z Modřan ve věku 16-60 let se měli shromáždit na nějakém rozlehlém prostranství, kde budou internováni. Bílek i Douda se této podmínky zalekli. Měli zprávy, co postupující esesmani dělali po celé Praze i mimo ni s civilním obyvatelstvem. Bílek proto SS-Hauptsturmführerovi oznámil, že on sám zajal před dvěma dny v Modřanech na 900 Němců a ke všem se choval slušně a podle mezinárodního práva. Očekává tedy dodržování konvencí i od jednotek SS.

SS-Hauptsturmführer se tedy zavázal slovem důstojníka, že nikomu, u něhož jeho vojáci nenajdou zbraň se nic nestane. Po propuštění spěchal Bílek na velitelství, aby zdejšími důstojníkům oznámil, že se mají okamžitě začít shánět po svých mužích, odzbrojit je a poslat na hřiště SK Modřany u cukrovaru. Toto místo Bílek vybral po dohodě s SS jako dostatečně velké pro internaci, neboť v Modřanech se právě v tuto chvíli podle Bílkova odhadu nacházelo až 3000 mužů. Jednalo se jak o modřanské občany, tak i o povstalce z celého okolí, kteří přišli modřanským bojovníkům pomoci. Bylo zde však i velké množství mužů, kteří do Modřan utekli se svými rodinami před řáděním postupujících esesmanů z okolních obcí.

Spojky okamžitě začaly obíhat barikády a hlídková stanoviště, aby muže informovaly o ultimátu velitele SS. Bojovníci pak plni obav pomalu přicházeli na hřiště, které zatím obklíčili ozbrojení esesmani. Nikdo z mužů moc nemluvil, všichni se podezíravě dívali kolem sebe a s hrůzou očekávali střelbu. Muži totiž od uprchlíků věděli, jak esesmani vraždili na Zbraslavi, v Krči a na Pankráci. Na hřiště po chvíli přišli i starší muži a mladí chlapci, kteří se bojů v obci neúčastnili a spojky je musely hledat v úkrytech, sklepích či v zabarikádovaných domech. Hřiště se pomalu naplnilo a čím více mužů přicházelo, tím větší byly obavy npor. Bílka. Na klidu mu nepřidala ani zpráva o „*podivném chování*“ pplk. Lazara. Ten se totiž převlékl do civilu, schoval pistoli, spálil veškeré písemnosti a rozkazy a v tichosti se vytratil z obce.

Jeden z občanů Modřan, Jiří Výborský, který v úseku továrny Chirana velel oddílu bojovníků o tom do Modřanské kroniky podal tuto zprávu: „Na

silnici z Modřan, kde končí lesík sem se srazil s pplk. Lazarem. Šel v civilu ještě se dvěma Vlasovci. Na můj dotaz, zda odchází z obce mi řekl: Ano, volám od neděle večer o pomoc a nikdo nám pomoc dát nemůže, protože se musí držet rozhlas. Já utíkám proto, protože sem podepisoval veškeré rozkazy a víš co by to znamenalo, kdyby mě dostali. Dönitz už kapitulaci podepsal a tak schází vydržet den nebo dva. Hlásil sem tedy Lazarovi, že mám v úseku ještě celé družstvo a jeho odpověď zněla: Snaž se ty chlapce zachránit, protože jak Němci uvidí někoho se zbraní v ruce okamžitě ho zastřelí.“¹⁵⁹

Veškerá odpovědnost teď tedy ležela na ramenou npor. Bílka. Muži na hřišti se jej proto neustále ptali, zda má nějaké informace od velitele SS a zda budou esesmani provádět popravu. Bezradnému Bílkovi náhle poskytl pomoc člověk, od kterého by to rozhodně nikdo z Modřan nečekal. Modřanský Němec a fanatický nacista Karl Schottek, jehož bojovníci ihned první den povstání internovali spolu s ostatními Němci v měšťanské škole byl nyní esesmany osvobozen a nabídl npor. Bílkovi, že promluví s jejich velitelem. Bílek věděl, že již nemá co ztratit a ke schůzce svolil. Schottek se tedy u hřiště sešel s kapitánem SS, potvrdil mu Bílkovo dobré zacházení s modřanskými Němci i s místní posádkou wehrmachtu a požádal jej, aby SS upustili od domovních prohlídek a poprav. Velitel se mu ještě jednou zaručil, že nehodlá nikoho střílet a slíbil, že upustí i od domovních prohlídek a rabování. Šťastný Bílek tuto novinu okamžitě oznámil mužům na hřišti, jimž se velmi ulevilo. Ovšem ne nadlouho, neboť lhůta jedné hodiny právě vypršela a na hřišti stále nebyli všichni muži z obce. Přítomní, kteří toto věděli, doufali, že již nikdo ze sousedů nepříjde. Znamenalo by to pro něj i pro ostatní rozsudek smrti.

Odpověď na to, proč na hřišti chybělo několik modřanských mužů je jednoduchá. Spojky totiž nestačily v určeném termínu oběhnout všechny pozice povstalců. Ti se o shromažďování na hřišti dověděli až druhý den, když přes své zvědy zjišťovali, proč je nikdo nepřišel vystřídat. Jedním z těch, kteří se na hřiště nedostavili byl i velitel barikády na Cholupickém vrchu rtm. Vasil Surmaj. Ten se o kapitulaci Modřan dověděl až druhý den. Dal proto raději svým mužům rozkaz opustit postavení, zakopat zbraně a ukrýt

¹⁵⁹ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 94

se v lesích. Stejně postupovalo ještě několik dalších velitelů, kteří se báli poslat své muže do obce.

Podivná se mi zdá být výpověď Jiřího Voborského, který uvedl, že dne 7. května viděl vedle ustupujícího pplk. Lazara i dva příslušníky ROA. Je jisté, že pokud vlasovští velitelé nechali v Modřanech nějaké vojáky jako spojky či jako pozorovatele, museli se tito muži z obce po příchodu SS urychleně stáhnout. Hrozilo jim totiž velké nebezpečí popravky za zradu. Nechápu však, proč by vlasovci ustupovali v civilních šatech. Podle mé domněnky se nejednalo o vlasovce, ale o Sověty, kteří byli na počátku povstání vysvobozeni z Ukrajinského gymnázia a měli proto stále civilní šaty. Hovořili samozřejmě rusky a pan Výborský se tak mohl domnívat, že se jednalo o převlečené vlasovce.

Po uplynutí lhůty, ve 21 hodin byli všichni modřanští muži v kordonu stráží SS odvedeni z hřiště do Pánkovy továrny. Zde byli zavřeni na dvoře a hlídáni několika esesmany vyzbrojenými kulometem. Po celou noc pak Modřany procházely skupiny esesmanů ze Zbraslavi, mířící do bojů v Braníku. Zákaz vycházení měly i modřanské ženy. V obci platilo stanné právo, všechny obchody byly uzavřené a ulice procházely hlídky SS. Od Braníku a Chuchle se neustále ozývala silná palba, která ostře kontrastovala se vysíláním rozhlasu o oslavách konce druhé světové války.

K ránu přišel do prostoru Pánkovy továrny vysoký německý důstojník, jehož jméno ani hodnost prameny neuvádí. Podle mne se mohlo jednat i o Emila Kleina. Důstojník oznámil, že všichni práceschopní muži budou odvedeni na odklizení barikád. Shromážděným mužům pak pohrozil, že pokusí-li se někdo o útěk, bude zastřelen a s ním i 20 dalších. Muži pak po celé dopoledne odklízeli pod dohledem SS zátarasy. Po skončení práce byli velitelem propuštěni, s podmínkou, že se uzavřou do svých domovů a nebudou vycházet a ani se vyskytovat v oknech. Jako rukojmí pak v továrně zůstanou starosta Marek a npor. Bílek.

Kolem 11. hodiny Modřany projížděly tanky a těžká technika ze Zbraslavi. Poté byl v obci klid, který přehlušovala pouze vzdálená střelba, řev motorů projíždějících vozidel, dusot holínek esesmanů a hlasité povely jejich velitelů. Po celé odpoledne a večer byly na druhé straně řeky vidět ustupující

kolony německých vojáků a civilistů, kteří po dohodě generála Toussainta¹⁶⁰ s ČNR ustupovaly před Rudou armádou k americkým liniím. Podle svědectví bylo mezi Němci velmi mnoho těch, kteří šli pěšky či tlačili povoz s osobními věcmi. Motorizované byly často pouze vojenské oddíly.

Němci podle kapitulací dohody měli za městem složit těžké zbraně a lehké si ponechat až k americkým liniím. V Praze pak zůstávaly jen izolované skupinky příslušníků SS, pro které byla smrt v boji lepší alternativou než zajetí Rudou armádou. Ti nadále vedli zběsilou palbu a zlikvidováni byli až druhý den za pomoci Sovětů.

5.14 9. květen 1945

První sovětské tanky se na pražském předměstí Liboc objevily před 3. hodinou ranní. Jednalo se o 62. a 63. gardovou tankovou brigádu 4. gardové tankové armády generála Dimitrije D. Leljušenka. S hodinovým zpožděním pak do Kobylis a Tróje vstoupila 69. mechanizovaná brigáda a 50. motocyklový pluk 3. gardové tankové armády generála Pavla S. Rybalka.¹⁶¹ Ve 4.30 hodin přejížděly první tanky T-34 Trojský most a přes Holešovice a Dejvice začaly pronikat do centra města. Na Malou Stranu se Chotkovou ulicí dostal jako první tank č. 24 od 63. tankové brigády, jemuž velel poručík Ivan G. Gončarenko. Na Klárově tank najel před hlavně dvou stíhačů tanků Hetzer, které kryly ústup zbytků německé armády. Tank č. 24 se tak stává jediným zničeným tankem Rudé armády v Praze a poručík Ivan Gončarenko je jedním z přibližně 20 sovětských vojáků¹⁶², kteří při osvobození Prahy položili život.

Již v 10 hodin dopoledne měli rudoarmějci pod kontrolou centrum Prahy, po němž se díky davům jásajících Pražanů jejich vozidla pohybovala velmi pomalu. Ač centrum Prahy vítalo a objímalo své osvoboditele, v okrajových čtvrtích na jihu se stále bojovalo. Až do pozdních odpoledních hodin vedla boj předsunutá tanková jednotka skupiny Klein v prostoru

¹⁶⁰ Gen. Rudolf Toussaint, vrchní velitel německé branné moci v protektorátu Čechy a Morava

¹⁶¹ Uhlíř, Jan B.: Praha ve stínu hákového kříže, Praha 2005, str. 176

¹⁶² Kokoška, Stanislav : Praha v květnu 1945, Praha 2005, příloha 7

Zlíchova.¹⁶³ Na druhé straně řeky se Jörchelovi a Kleinovi muži k večeru pomalu začali stahovat z Braníku, Krče a Pankráce a mířili na seřadiště ke Zbraslavi, Lhotce, Písnici a Modřanům.

Zde se vozidla řadila do kolon a odjížděla po strakonické silnici směrem na jih do amerických linií. Nadále však zůstávaly izolované skupinky esesmanů, pro něž zajetí znamenalo potupu či nestihly žádný z transportů na jih. Na Zbraslavi nadále zůstal silný oddíl SS, který byl z věže kostela kryt ostřelovačem. Ten terorizoval místní obyvatelstvo až do příjezdu Rudé armády. Ve večerních hodinách se Němci začali stahovat i ze Zlíchova a Velké Chuchle. Při ústupu zapálili stáje zdejšího dostihového závodiště, které podle svědectví Modřanské kroniky osvětlovaly Velkou Chuchli a modřanské nábřeží až do pozdních nočních hodin.¹⁶⁴

Pražské povstání končí. Z 31 300 povstalců, kteří se aktivně zapojili do boje s nacisty a do obrany města, jich padlo 1694. Boje poškodily na 3074 objektů, z nichž bylo naštěstí zcela zničeno pouze 51 a 314 poškozeno velmi těžce. V boji padlo přibližně 1000 německých vojáků.¹⁶⁵

5.15 Osvobození Modřan

Modřanští obyvatelé strávili 9. květen zcela odlišným způsobem než celý svět. Zatímco v pár kilometrů vzdálené Praze se od rána zpívalo a tančilo v ulicích, v Modřanech bylo ticho a liduprázdno. Všichni obyvatelé byli zavřeni ve svých domech, měli zatažené rolety a s hrůzou poslouchali rámus těžké techniky, která se neustále přesunovala z Prahy na Zbraslav. Němci již od 7.30 vyklízeli pozice v Braníku a Krči. Přes Lhotku a Modřany pak vedla i jedna z ústupových tras Kampfgruppe Jörchel. Z prostorů Branické skály a Dobešky byl stále slyšet štěkot kulometu a od Zlíchova a Barrandova dunělo rychlopalné dělo.

¹⁶³ Předvoje Kampfgruppe Klein bojovaly v Praze na Smíchově až do odpoledne 9. května. Následně byly francouzskými zpravodajci od 5. americké pěší divize odvedeny přes Řevnice k demarkační čáře v prostoru Čimelice. Část jednotky stačila přejít do amerického zajetí, část nikoliv a je velmi pravděpodobné, že se zúčastnila i bojů u Milína a Březnice 11. a 12. května, kde zbytky bojového svazku Wallenstein pod vedením hraběte Pücklera sváděly boj s Rudou armádou a partyzány. (dostupné na <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/126>)

¹⁶⁴ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 93

¹⁶⁵ Kol. autorů, Dějiny Prahy II., Praha 1998, str. 413

Mezi 8. a 11. hodinou byl obyvatelům Modřan povolen nákup potravin, lidé se však raději vrátili do svých příbytků již v 10 hodin, neboť v tuto dobu začaly obcí pochodovat silné formace rozzuřených esesmanů, ozýval se řev a občas i střelba. Kolem 11. hodiny žádali modřanští Němci projíždějící esesmany, zda by je nevzali sebou do amerických linií. Ti však prosby odmítli z důvodu přeplnění svých vozidel. Velitel SS v Modřanech pak pomoc místním Němcům zakázal úplně, s odůvodněním, že při dobývání obce měli více spolupracovat a ne nečinně čekat na vysvobození.

V ranních hodinách byl z internace propuštěn i poslední rukojmí, npor. Bílek. Ten šel ihned za velitelem SS a požádal jej, zda by mohli být pod hlavičkou Červeného kříže odneseni ranění a padlí z barikád. Velitel SS mu akci striktně zakázal. Bílek a několik zdravotních sester i tak odpoledne tajně vyrazili na místa bojů, všude však nacházejí pouze mrtvé. Většina těl byla zohavená pažbami pušek, bajonety, okovanými holinkami a někteří muži nesli i známky mučení a upálení za živa.

Do Modřan se začínaly dostávat další kruté zprávy. Několik bojovníků, kteří se vrátili do obce z barikád a úkrytů v lesích prostoru Cholupického vrchu, hlásilo, že Němci podpálili obec Točná, kde drancují a popravují. Na Lhotce je pak velké seřadiště jednotek SS. Je tam množství techniky a přibližně 3000-4000 mužů. Děla z polí mezi Lhotkou a Modřany prý stále ostřelují Prahu.

Podobná zpráva se dostala i na velitelství do Braníku a zněla: „*Prostor Nouzov u Točné- Zjištěno 4000 SS a dělostřelectvo - v činnosti. Palba řízena na Modřany.*“¹⁶⁶ Velitelství v Braníku hlásilo do Prahy, že situace v Modřanech je skutečně napjatá a žádalo, aby Rudá armáda přijela obci okamžitě na pomoc. Ještě v 18 hodin procházely Modřany oddíly SS, které střílely do oken, objevilo se i rabování. Večer se velení v Modřanech opět ujal pplk. Lazar, který se zde objevil po své „*dvoudenní absenci*“, díky níž měl, podle Modřanské kroniky, úřadům po válce co vysvětlovat a nebyl navržen ani na vyznamenání za vedení bojů.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 93

¹⁶⁷ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 95

V 8.30 hodin pak Lazar dostal zprávu, že do obce jede z Vršovického nádraží obrněný vlak. Podplukovník si zprávu vyložil tak, že se jedná o vlak Rudé armády. Nařídil proto slavnostní přivítání na modřanském nádraží. K překvapení všech se však nejednalo o vlak sovětský, ale o povstalecký vlak *Orlík*. Ten na nádraží ale nedorazil, neboť zůstal ukryt v průmyslové zástavbě mezi budovami továren Srb a spol., RUPA a Chirana. Vlak se dal opět do pohybu kolem půlnoci a zamířil přes opuštěné modřanské nádraží na Vrané nad Vltavou a Dobříš. Lazar až do půlnoci telefonoval na velitelství Bartoš se žádostí o vojáky Rudé armády. Také žádal naléhavou pomoc pro obec Točná, která stále hořela a byla drancována jednotkami SS.

5.16 10. květen v Modřanech

Květnové boje v Modřanech začaly o den dříve a o den později i skončily. Definitivní konec nejistotě a strachu z dalšího příchodu vraždících esesmanů učinil 10. května v 1.45 hodin ráno příjezd prvních vozidel Rudé armády. Modřanští s nejistotou naslouchali zvuku motorů, který se blížil od Braníku. Jásot a radost začala ve chvíli, kdy lidé ve tmě rozpoznali robustní siluety tanků T-34 a zaprášené uniformy sovětských vojáků.

Do obce přijelo celkem 5 tanků T-34 a 2 neidentifikované obrněné vozy.¹⁶⁸ Lidé po celé obci okamžitě propukli v jásot a ukazovali svým, v pořadí druhým, ale velmi dlouhou dobu definitivním „*slovanským zachráncům*“, kudy vede cesta na Zbraslav, Točnou a na Břežany. Sovětský velitel poté zavolal rádiem o posily a vyrazil se svými tanky na Zbraslav. Tam zjistil, že poslední kolona zbraní SS odjela pouze před několika minutami. I tak zajal po krátkém boji několik přeživších a nejfanatičtějších esesmanů a zlikvidoval „*snajpra*“ na věži kostela. Část jednotky se poté přesunula Břežanským údolím na Točnou, kde rudoarmějci zlikvidovali poslední zbytky odporu. V odpoledních hodinách se celá jednotka stáhla přes Modřany zpět na Prahu a byla vystřídána raketometnou rotou o síle 100 mužů. Ti do Modřan přivezli i slavné mobilní raketometry „*Katúša*“, které umístili ve dvoře cukrovaru. Zde byla posádka i ubytována. Důstojníkům bylo nabídnuto

ubytování v soukromých bytech. Jednotka pak v Modřanech zůstala posádkou a odjela za velké slávy až 5. února 1946.¹⁶⁹

V Modřanech tento den také slavnostně vznikly Revoluční národní gardy, které byly složeny převážně z bývalých bojovníků. Gardisté pak měli na starost ostrahu sběrného tábora pro Němce. Ten byl zřízen v prostorech továrny RUPA. Dne 10. května 1945 modřanské RG hlásily, že v zajetí mají 140 německých vojáků, mezi nimiž je i řada SS a 60 civilistů. Dne 13. června 1945 sem policejní ředitelství v Praze poslalo dalších 1000 Němců.¹⁷⁰ Dne 3. července převzalo tábor od Národních gard pod vedení ředitelství SNB Praha. Tábor zanikl v polovině roku 1946, kdy byli poslední Němci odsunuti z Československa.

5.17 Rekapitulace

Během květnových bojů padlo 30 modřanských občanů a bojovníků¹⁷¹, kteří přišli obci na pomoc. Mezi mrtvými byly i 2 čtrnáctileté dívky, Květa Štefanová a Eva Wasserbauerová, které zahynuly při bombardování Modřan. V Modřanech položili život také 3 ruští bojovníci, vojín Churnajev, Imov a Kravčenko.¹⁷² Bohužel se mi nepodařilo zjistit, zda se jednalo o vojáky ROA či o sovětské zajatce, kteří se přidali k modřanským bojovníkům. Raněných bylo celkem 45, z toho většina při dělostřeleckém bombardování, neboť z bojů s esesmany se ranění většinou nevraceli.

Všem modřanským padlým byl 11. května 1945 vystrojen slavnostní pohřeb za účasti celé obce. V kostele za ně byla sloužena mše a na hřbitově měl nad jejich rakvemi projev starosta obce Rudolf Marek spolu s předsedou RNV Františkem Kolmanem. Všechny rakve byly obloženy věnci a kyticemi a na závěr tryzny se zpívala státní hymna a zazněla slavnostní salva.

Od roku 1952 stojí na počest modřanských bojovníků u školy TGM pomník, kde jsou vyryta jména všech padlých. Každý rok se zde koná pietní

¹⁶⁸ Výpověď škpt. Pazdery o květnových bojích v Modřanech, příloha Modřanské kroniky, 14. díl

¹⁶⁹ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 94

¹⁷⁰ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 94

¹⁷¹ Modřanská kronika, 14.díl, Modřany v odboji a revoluci, str. 95

¹⁷² Úmrtí oznámení Revolučního národního výboru ze dne 10. května 1945, archiv MČ Praha 12 Modřany

akce za účasti zástupců Svazu bojovníků za svobodu, představitelů obce a armády ČR. Smutnou skutečností je, že v letošním roce se akce poprvé koná bez přímých účastníků květnových bojů v Modřanech. Poslední bojovník z modřanských barikád totiž zemřel roku 2007.¹⁷³

Závěr

Nápad na volbu tématu mé diplomové práce začal otázkou. Ptal jsem se, kdo to byl architekt František Kolman. Myslím si a doufám, že nyní odpověď již mám. Studiem mnoha materiálů a díky rozhovorům s pamětníky se mi podařilo vytvořit částečný obraz jednoho neuvěřitelného lidského osudu. Částečný píši záměrně, neboť jsem se zaměřil na velmi krátký úsek Kolmanova života. František Kolman nebyl hrdinou, bojovníkem a dobrým člověkem pouze v letech 1939-1945. Svou statečnost a nezlomnou vůli prokázal i později, v letech komunistické diktatury. Místo, aby Modřany odbojáře Kolmana po osvobození oslavovaly jako hrdinu, byl ihned v květnu 1945 zostuzen, křivě obviněn a perzekvován. Za tím vším stál člověk, který Kolmanovi a jeho ženě vděčil za záchranu života. Předseda modřanské organizace KSČ Karel Šárka, člověk, jehož Helena Kolmanová zachránila z vězení gestapa, po válce projevil svůj charakter a „vděčnost“. Ještě v květnu 1945 nechal Kolmana kvůli nepodloženým obviněním vyloučit z Národního výboru. V 50. letech pak nezapomněl „poděkovat za záchranu“ ani jeho ženě. V době, kdy byl Kolman ve vězení za údajnou přípravu protikomunistického povstání se Šárka „postaral“, aby Helena Kolmanová pracovala pouze v podřadných dělnických profesích a aby jejich děti nemohly studovat.

Dne 15. března 1948 byl František Kolman vyloučen z výboru Svazu osvobozených politických vězňů a roku 1949 obviněn z přípravy protikomunistického povstání. Státní bezpečnost jej odvezla do vyšetřovací vazby na Pankrác a roku 1950 jej lidový soud odsoudil na 25 let odnětí svobody. František Kolman si z nich odseděl více než polovinu. Pobýval ve

¹⁷³ Tuto informaci mi poskytla archivářka místního úřadu Praha 12 Mgr. Marie Průšová

věznicích ve Valdicích, na Borech a v Opavě, propuštěn byl roku 1963. Věznění se mu podařilo zvládnout hlavně díky optimismu a vitalitě a také díky profesi architekta. V 50. letech byl často zván jako poradce k projektování „*staveb komunismu*“, podílel se např. na výstavbě pražské Sportovní haly v Holešovicích.

Po propuštění Františku Kolmanovi pomohli jeho přátelé. Ti mu našli místo projektanta ve Stavebním podniku Praha - západ v Kunraticích. Zde Kolman pracoval až do roku 1987, do svých 85 let! František Kolman se dočkal i *Sametové revoluce* a nejen pro něj bylo velkým zadostiučiněním, že hlavní ulici, kterou dlouhé roky chodil do práce, přejmenoval magistrát roku 1990 z *Šárkova* na *Převoznickou*. Zdá se mi velmi nepochopitelné, že ani 19 let po pádu komunismu nebyl úřad naší městské části schopen pojmenovat po Františku Kolmanovi jednu z modřanských ulic. Svě ulice zde již mají např. dr. František Karas či gen. Alois Šiška. Já sám bych radnici navrhl přejmenování ulice, ve které bydlím. Jmenuje se totiž Mádřova, po funkcionáři KSČ Karlu Mádřovi.

K dokreslení charakteru poválečného předsedy Národního výboru *soudruha* Karla Šárky přidávám výpověď přítelkyně Františka Kolmana a členky jeho odbojové skupiny Jany Kubálkové, jejíž písemnou podobu mi poskytla Mgr. Průšová. Když Kubálková přišla po válce za Karlem Šárkou, aby mu oznámila, kdo mu roku 1942 dopomohl k propuštění z vězení gestapa, Karel Šárka ji prý zcela odzbrojil otázkou: „*Kde na to ty peníze Kolman asi vzal!*“

Při sepisování práce o Františku Kolmanovi mi nejvíce pomohla jeho pozůstalost. Díky pečlivě zpracovaným vzpomínkám a rozhovorům s kolegy z odboje, které si Kolman zaznamenával, jsem získal ucelený obraz jeho odbojové činnosti v letech 1939-1945. Velmi cennými pro mne byly také jeho záznamy výpovědí po zatčení gestapem v roce 1942 a 1945. Kolman podrobně vylíčil své zážitky z Petschkova paláce a pankrácké věznice a okolnosti kolem uplacení komisaře Galluse a svého seznámení s pplk. Zatřepálkem. Stále zde však zůstává řada nejasností a otazníků. Například: znal se František Kolman s vydavatelem ilegálního časopisu *V boj* Josefem Škaldou a Irenou Bernáškovou? Kdo skutečně udal Františka Kolmana a

pplk. Zatřepálka v březnu 1945 ? Kdo z obecní rady stál za likvidací konfidenta Ernsta Živnůstky v létě 1942 ? Kdo napsal udání na dr. Františka Karase a Františka Kolmana v květnu 1945 ? Byl to sám Karel Šárka ? Měli být členové Kolmanovy skupiny skutečně popraveni 20. dubna 1945 ?

Otázek je stále mnoho a obávám se, že řadu z nich nebude možné zodpovědět, neboť všichni aktéři odbojové činnosti v Modřanech již zemřeli a nikdo z nich své vzpomínky, na rozdíl od Františka Kolmana, nese-psal. Doufal jsem, že záhadu kolem zatčení Kolmana v březnu 1945 rozkryje spis pplk. Miloslava Zatřepálka uložený ve Vojenském historickém archivu. Díky spolupráci VHA a AMV mi ochotní pracovníci badatelny AMV Na Struze pomohli a vyžádali ve VHA informace o pplk. Zatřepálkovi. Bylo nám však sděleno, že spis byl roku 1967 odeslán na MNO a již nebyl vrácen. Nepříjemné překvapení mne čekalo i u spisu pplk. Lazara, který v květnových dnech velel modřanským mužům a který po obsazení obce esesmany dezertoval. I jeho spis se totiž z fondů VHA „ztratil“.

Velké štěstí jsem naopak měl u skupiny sovětských zpravodajců. Pracovníci VHA do badatelny Na Struze zaslali složku *Přehled paravýsadků* z fondu 308. Ve složce jsem našel cenné informace o složení skupin, o jejich úkolech v protektorátu, spolu s daty seskoků a krycími jmény zpravodajců. Ve složce byly přiloženy i výpovědi samotných parašutistů. Archiv MV mi také pomohl objasnit aféru Ernsta Živnůstky z léta 1942. Ve složce 305-703-5 jsem objevil výpovědi velitele pražské SD SS-Obersturmbahnführera Walthera Jacobiho z roku 1946. Informace o Živnůstkovi samotném pak obsahoval svazek 301-81-5, kde jsem našel i protokoly z jeho výslechů na státní bezpečnosti z roku 1946. Živnůstka se po osvobození pokusil i s rodinou utéct do americké zóny. V Rakousku byl však odhalen a převezen do Prahy. Soudem v Hradci Králové byl roku 1946 odsouzen k trestu smrti. O své činnosti v Modřanech se Živnůstka při výslechu zmiňuje „raději“ pouze okrajově.

Při zpracování tématu květnových bojů v Modřanech jsem se musel spolehnout převážně na Modřanskou kroniku, díl 14. *Modřany v odboji a revoluci*, psanou s odstupem desítek let. Několik informací jsem použil i

z Knihy o Praze 12, ta však většinou také čerpala z Modřanské kroniky. V kronice je připojeno i několik svědectví přímých účastníků bojů, kteří své vzpomínky nadiktovali kronikáři PhDr. Vlčkovi buď hned po válce, nebo je postupně doplňovali v 60. a 70. letech. Vzpomínky staršího data jsou samozřejmě poněkud tendenčně zbarvené.

V kapitole o květnových bojích jsem se záměrně snažil ukázat i situaci v Praze a v okolních obcích, ležících na postupových trasách jednotek SS. Mojí snahou bylo ukázat význam Modřan v kontextu celého Pražského povstání, neboť boje v obci byly pro celkovou situaci v Praze velmi podstatné. Modřanským barikádníkům se podařilo alespoň na jeden den zadržet silné svazky bojové skupiny Klein. Ta se po neúspěchu na lahovickém mostě snažila probít do hlavního města po břehu druhém, kde by Klein mohl postupovat společně s bojovou skupinou Jörchel, což by bojovníkům na jihu Prahy přineslo ještě větší těžkosti.

Modřanským barikádníkům pomohli v rozhodující chvíli vojáci 1. divize ROA generála Andreje A. Vlasova, kteří se po žádosti vojenského velení do obce přeplavili z Velké Chuchle. Nepodařilo se mi však dohledat, zda se jednalo o pravidelnou rotu či o ad hoc sestavenou jednotku z vojáků 1. pluku ROA. Zjistil jsem ale, že vlasovci byli dobře vyzbrojeni, neboť do Modřan přivezli i pancéřové pěsti a několik kulometů. Vlasovcům se spolu s modřanskými muži podařilo 6. května večer překvapivým protiútokem zatlačit Kleinovy pancéřové granátníky zpět na Zbraslav, čímž byla obec pro tento den zachráněna. V kronice bohužel nejsou zmínky o tom, zda někteří vojáci ROA v obci zůstali, či se přes řeku opět stáhla celá rota.

Podle výpovědi jednoho z modřanských bojovníků několik vlasovců v obci zůstalo. Jiří Výborský byl 7. května svědkem ústupu několika vojáků ROA společně s pplk. Lazarem. Domnívám se, že se nejednalo o vlasovce, ale spíše o osvobozené sovětské zajatce, kteří spolu s Lazarem prchali z Modřan před jednotkami SS. Vedle výpovědi Jiřího Výborského je o Lazarovi v kronice ještě zmínka, která uvádí, že po osvobození měl kvůli své dezerci problémy v armádě a nebyl ani navržen na vyznamenání, které ostatní vojenští velitelé povstání získali.

Moje práce začala otázkou a mnoha otázkami končí. Neobjasněná místa v odbojové činnosti Františka Kolmana a nejasnosti ve dnech květnových bojů v Modřanech bych se rád pokusil osvětlit při svém dalším bádání. Myslím si, že téma *Modřany v odboji a květnovém povstání* si tuto pozornost zaslouží.

Prameny a literatura

Archivní prameny:

Archiv Českého rozhlasu (A ČRo)

-dostupný na <http://www.rozhlas.cz/archivy>

Archiv Ministerstva vnitra (AMV ČR)

-fond 301-81-5
-fond 305-639-2

Vojenský historický archiv (VHA ČR)

-fond 308 – *Přehled paravýsadků*
fond je po domluvě dostupný i v badatelně AMV ČR, Na struze 3, Praha 1

Archiv obecního úřadu MČ Praha 12

-Modřanská kronika, díl 14, *Modřany v odboji a revoluci*
-Modřanská kronika, díl 15, 1945-1964

Osobní archiv Mgr. Marie Průšové

-pozůstalost Františka Kolmana

Vydané prameny

V boj, edice ilegálního časopisu, I.- III. Díl, Praha 1993

Literatura:

Andrejs, Jaroslav: Smrt boha smrti, Brno 1997

Auský, Stanislav A.: Vojska generála Vlasova v Čechách, Praha 1992

Bartošek, Karel: Pražské povstání 1945, Praha 1960

Brandes, Detlef: Češi pod německým protektorátem, Praha 1999

Čapka, František: Dějiny zemí Koruny české v datech, Praha 1999

České země v evropských dějinách, IV. díl, Praha 2006

Český antifašismus a odboj, Praha 1988

Čvančara, Jaroslav: Akce atentát, Praha 1991

Čvančara, Jaroslav: Někomu život, někomu smrt, I-III. díl, Praha 2007

Deschner, Günther: Reinhard Heydrich, Praha 2002

Dějiny Prahy, II. díl, Praha 1998

Gebhart, J., Kuklík, J.: Dramatické i všední dny protektorátu, Praha 1996

Grünberg, Karol: Hitlerova černá garda, Praha 2007

Hamšík, D., Pražák, J.: Bomba pro Heydricha, Praha 1963

Keegan, John: Kdo byl Kdo ve II. světové válce, Brno 1995

Kniha o Praze 12, Praha 1995

Kokoška, Stanislav: Praha v květnu 1945, Praha 2005

Koněv, Ivan S.: Čtyřicátý pátý, Praha 1985

Lang, Jochen von: Gestapo, Praha 2001

Macdonald C., Kaplan, J.: Praha ve stínu hákového kříže, Praha 1995

Martin, Ondřej: Štěchovická past, Praha 1993

Pernes, Jiří: Až na dno zrady, Praha 1997

Richter, Karel: Dobývání domova, II. část, Praha 2005

Richter, Karel: Osudový omyl generála Vlasova, Praha 2003

Ströbinger, Rudolf: Poker o Prahu, Olomouc 1997

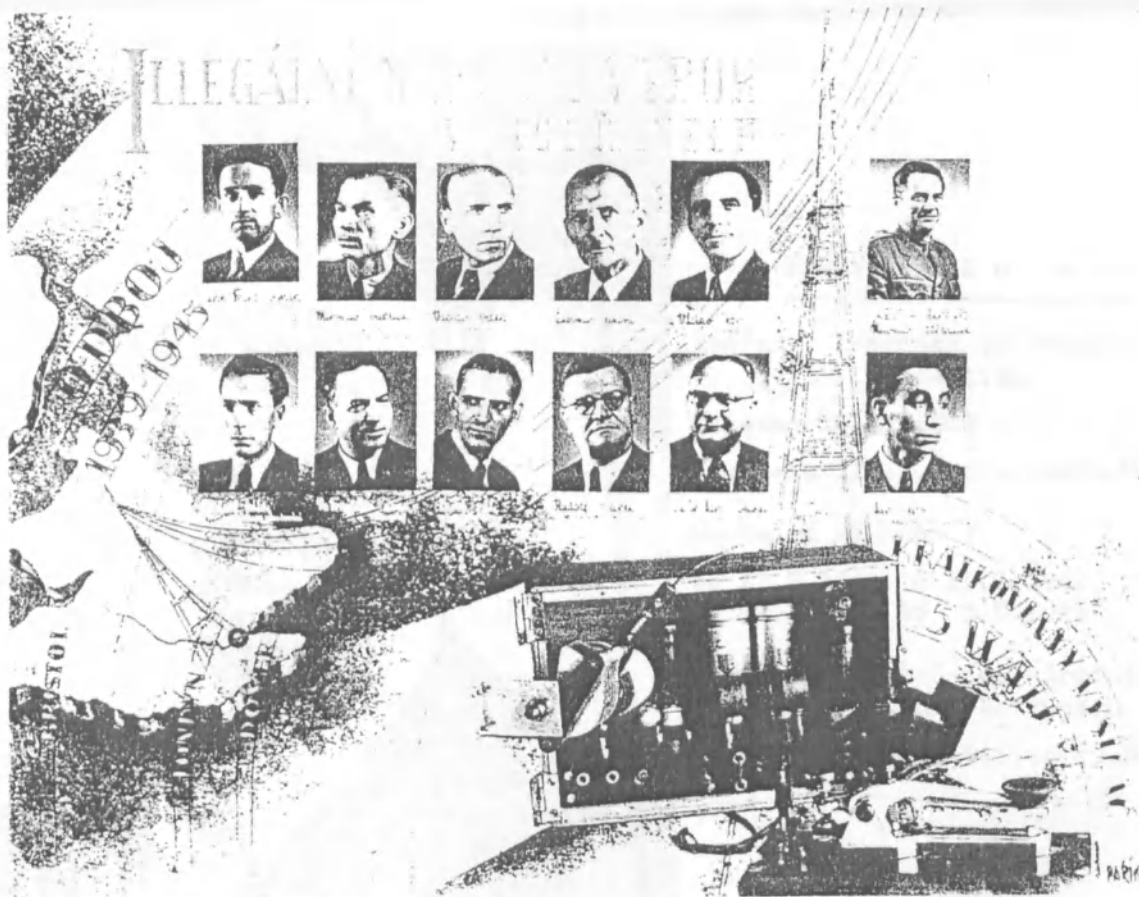
Uhlíř, Jan B.: Protektorát Čechy a Morava v obrazech, Praha 2007

Uhlíř, Jan B., Kaplan, J.: Praha ve stínu hákového kříže, Praha 2005

Williamson, Gordon: SS, Praha 1996

Zámečník, Stanislav: Český odboj a národní povstání v květnu 1945, Praha 2006

Žáček, Pavel: Kasárna na levém břehu, Cheb 2003

Illegální národní výbor v Modřanech byl ustaven v únoru 1944 na výzvu čsl. vlády z Londýna a z Moskvy.

Pracoval v pravidelných týdenních schůzích konaných v domku č.p. 680 v Modřanech až do zatčení F.Kolmana a Václava Hodka 22.3.1945 a dalších členů výboru začátkem dubna 1945.

Výbor byl zapojen na vyšší složby odboje / Obrana národa / prostřednictvím illeg.žijícího špkt.gšt. Mil. Zatřepálka od března 1944 až do zatčení Zatřepálka 20.3.1945 .

V létě 1944 zhotovil člen výboru V. Hodek pro Zatřepálka 2 vysílačky a další aparáty . Vysílání se provádělo od podzimu 1944 do 16.3.1945 . Přístroje byly ukryvány v domku č.p. 680 .

Radiotelegrafistou skupiny byl Jan Červ, bývalý letecký radiooperátor z Prahy a jedno vysílání provedl Ing.Křížek z Modřan.

V únoru 1945 navázali členové výboru Ljub.Seykora a František Kolman, spojení s paradesantní skupinou R.A. , jejímž velitelem byl I.Šuliga / Kuzilowitz/ ubytovaný v Točné u Olivy, který měl vysílačku v Mechanicích u Hluchých, kterou obsluhoval parašutista Stefan Šahur / Kollár /

Zatčení členové illeg. N.v. byli 5.5.1945 osvobozeni z vězení v Praze a ještě ten den v 11 hod. v noci se dostavili voj. velitelství v Modřanech a ráno 6.V.1945 ustavili Revoluční výbor v Modřanech

František Kolman

Modřany, Lysinská čp. 680/20
stavitel

narozen 16.IX.1903

předseda illeg. Nár.výboru Modřany

Gestapem vězněn :

od 11.5.1942 do 16.7.1942

od 22.3.1945 do 5.5.1945

předseda Revolučního národního
výboru v Modřanech

od 5.5.1945 do 29.5.1945

Již koncem března 1939 po okupaci se zúčastnil hledání cest k rozvinutí odboje v redakčním kroužku "Modřanského obzoru", kde mezi čl.legionáři a jejich přáteli byla půda nejpříznivější. První odpor se projevil šířením "řetězových" dopisů a záhy konkrétnější činností - letákovými akcemi a konečně šířením odboj.časopisu "V BOJ", který do Modřan nosil F.Pařízek a Jar. Kotek přímo od Škaldovy skupiny, jejímž členem byl Pařízek.

V červnu 1939 založil s Miroslavem Boubelíkem a Jaroslavem Kotkem odbočku "V BOJ" v Modřanech při schůzce v domě čp. 680 za účasti Al.Pechouše, Ant. Horkého, Jany

Kubálkové, F.Janoty a Dr St.Mimry. K založení odbočky dal podnět člen ústředí

V BOJE František Pařízek, který již před tím založil odbočku v Komořanech.

Kolportoval i často tiskl ilegální letáky na cyklostylu Františka Richtra. Časopis

V BOJ, různé letáky a též Rudé Právo dodával M. Boubelík z Melantricha. V Modřanech

též vydal řadu výtisků časopisu V BOJ v počtu až 500, při jejichž tisku pomáhal F. Ryska a hlavní kolportérkou byla Jana Kubálková.

Dne 11.5.1942 byl zatčen Gestapem na udání, vyšetřován a vězněn na protikomunistickém oddělení a po úplatku komisaře Káluse byl s pěti dalšími zatčenými z Modřan

dne 16.7.1942 propuštěn. V únoru 1944 založil s Mir.Boubelíkem illeg. Národní výbor

v Modřanech, který pracoval až do zatčení skupiny 22.3.1945. Zprostředkoval pro špkt. gšt. Zatřepálka postavení 2 vysílaček a 3 přijímaček a tyto přístroje ukrýval ve

svém bytě a pomáhal při vysílání. Na jaře r. 1945 navázal prostřednictvím Lj.Seykory

styk a parašutisty RA (Suliga, Šahur) a byl spojkou pro doručování zpráv.

Dne 22.III.1945 byl po odhalení vysílaček zatčen Gestapem a po osvobození 5.5.1945 se vrátil k práci do Modřan, kde byl od 5.5.1945 předsedou Revolučního národního výboru do zvolení nového N.V. 29.5.1945.

Pplk. gšt.

Miloslav Zatrěpálek " K E J "

zpravodajský důstojník z Prahy

narozen 7.II.1908

zemřel v r. 1956 - domněle

sebevraždou v Praze, Na Kampě.

Od dubna 1939 pracoval ve voj. skupině gen. Homoly, spolupracoval se skupinou důstojníků : Balabán-Mašín-Morávek v letech 1939 - 1941.

Při zatýkání unikl Gestapu 24.VII.1941 a od té doby žil a pracoval pro vojenský odboj OBRANA NÁRODA v ilegalitě pod jménem Jan Novák až do zatčení 20.III.1945.

V září 1941 se sešel se špkt. Morávkem a plk. Srstkou, kteří mu opatřili doklady pro přechod do ilegality a od 15.IX.1941 se stal Janem Novákem, úředníkem ministerstva.

V té době při přechodu do ilegality bydlel u rodiny Jabůrkových v Modřanech, kde získal potvrzení o odhláše ze zásobování a v polovině listopadu 1941 se usadil v Praze.

V polovině března 1942 se sešel se špkt. Morávkem, který jej informoval o přistání parašutistů z 27. na 28.XII.1941 a měl s nimi vejít ve styk, nedošlo však k tomu, Morávek byl 25.III.1942 u Prašného mostu Gestapem zaskočen a zastřelen.

Dne 17.IX.1942 byla zatčena jeho manželka Eliška.

V době okolo Slov.nár.povstání v roce 1944 byl vyzván prof. Dolejškem a akad. malířem Šourkem o vybudování radiotel.spojení. V té době došla zpráva od Drtiny z června 1944.

V březnu 1944 se sešel s Františkem Kolmanem z Modřan, který jej seznámil s Václavem Hodkem, který v druhé polovině roku postavil pro Zatrěpálka 2 vysílací stanice, s nimiž se pracovalo až do 16.III.1945. S modřanskou skupinou pracoval až do zatčení.

Spolupracoval s Arnoštem Heidrichem, R.Vackovou, Dr Vl.Tůmou a j. Dne 2.III.1945 se prostřednictvím F.Kolmana sešel s parašutistou I.Suligou v Komořanech u Seykorů a potom pro ně předával zprávy.

Zatčen byl 20.III.1945 při schůzce s Dr Bednaříkovou-Turnealdovou a z vězení byl vysvozen 5.V.1945. Po revoluci v r. 1945 byl u audience u pres. Dr E.Beneše, kterému podal zprávu o Domácím odboji.

Jana Kubálková

Modřany 1457

úřednice MKV

narozena 24. 6. 1897

Odvážná a obětavá odbojová pracovnice .

V květnu 1939 prostřednictvím Františka Pařízka člona "Družstva v prvním sledu - V BOJ" z Prahy se zapojila do odbojové skupiny V BOJ v Komořanech jako spojka pro odbojovou skupinu v Modřanech . Zde pracovala až do zatčení 1.2.1940 .

Po založení odbočky "V BOJ" v Modřanech v červnu 1939 stala se hlavní kolportérkou ilegálních letáků a časopisu V BOJ .

V listopadu 1939 po zásahu Gestapa v ústředí skupiny "V BOJ" v Praze po zatčení J. Škaldy, J. Sejkory a dalších vydavatelů časopisu V BOJ ukrývala ve svém bytě v Modřanech ohrožené členy této skupiny - Františka Pařízka, J. Doležala a Josefa Mana, kteří spolu s ní organizovali útěk přes hranice , který se podařil jen F. Pařízkovi, který došel přes Cizineckou legii do Francie, kde se zapojil do tvořící se čal. armády v exilu. J. Doležal a Man byli zatčeni v Maďarsku a předáni Gestapu .

Prvního února 1940 byla zatčena spolu s redaktorem Ladislavem Kuntem . Při výsleších na Gestapu neprozradila žádného z četných spolupracovníků z Modřan a Komořad , kteří zůstali doma u své odbojové práce .

Německým soudem byla odsouzena na 1 rok 16.12.1940 spolu s redaktorem L. Kuntem a Jar. Kotkem .

Dr František K a r a s

Modřany, Lysinská 493.

narozen 18.X.1902

zemřel 18.I.1957

člen illeg.Nár.výboru Modřany

Gestapem zatčen : 6.4.1945

osvobozen : 5.5.1945

člen Revolučního Národního vý-
boru v Modřanech

od 5.5.1945

do 29.5.1945

Po okupaci se rozhodl soustavně zaznamenávat domácí události o odporu národa a jeho odboji proti okupantům. Sledoval denně zahraniční rozhlas, stenografoval důležité zprávy a projevy čsl.vlády v Londýně, zprávy z Moskvy, Ameriky, Francie, cizojazyčné zprávy překládal, se svou manželkou Marií Karasovou denně stenografické záznamy přepisovali. Shromažďoval a zařazoval různé ilegální letáky a tiskoviny, různá nařízení Protektorátní vlády, tajné pokyny zaměstnancům ministerstva a vše, co souviselo s odbojem. Z důvodu utajení před nežádoucím čtenářem psal z počátku polsky. Zápisy jsou zpracovány pro vydání tiskem, jsou rozříděny do mnoha kapitol na nejméně 3000 stranách.

V této práci pokračoval dokonce i ve vězení Gestapa, kde na lístcích toaletního papíru ukryvaných pod podšívku obleku prováděl stenografické záznamy, které jsou součástí těchto zápisů.

Úvodem k vydání zápisů napsal :

"Vše co vytrysklo v mém srdci z lásky k vlasti a z bolesti nad jejím ponížením, vkládal jsem do těchto zápisů, které nyní věnuji panu X, jakož i jeho spolupracovníkům. Kniha, kterou čtenáři předkládám, nechce být historickým dokumentem, nýbrž musí být chápána jako pokus zobraziti náladu čes.lidí za chmurných dnů poroby a dusného ticha mezi Velkým pátkem a nedělním Vzkříšením ! Proplétají se tu zprávy domácí s cizími, skutečnost s smyšlenkami a vtipy, které kolovaly v naší veřejnosti živily co chvíli hasnoucí naději."

Zápisky dosud nebyly zveřejněny.

Dr Karas byl členem illeg. N.V. od února 1944, zúčastnil se veškeré jeho práce, opatřoval potřebné informace a zúčastnil se též střežení při vysílání. Byl persek-
vován, z ministerstva poslán na manuální práci do Schwarzenberské pily v Modřanech.

Václav H O D E K

Modřany 1509

narozen 25.4.1907

tech.úředník

člen 11.Nár.výboru
Modřany

konstruktér 2 vysílaček
pro " Obranu národa "

Vězněn Gestapem
od 22.3.1945 do 5.5.1945

V letech 1939 až 1943 byl účasten kolportáže časopisu V BOJ a jiných letá - kových akcí.

V úneru 1944 byl spoluzakladatelem illog. Nár.výboru v Modřanech, jehož čin - nosti se zúčastnil až do zatčení 22.3.1945.

Skpt. gšt. M.Zatřepálkem byl pověřen zhotovením 2 vysílacích krátkovlnných stanic, které v rekordně krátké době uvedl do provozu. Při jejich konstrukci spolupracoval s Jaroslavem Šenkem, při zkoušení s br. Heissigerem z Modřan a při vysílání s Ing Křížkem a Janem Červem. Při konstrukci krátkovl.přijímače s Ing Kavanem z Hodkoviček. K prvnímu vysílání došlo 7.XI.1944 z bytu Lj. Soykory, k poslednímu 16.III.1945 z bytu JUDr Röschla. Prováděl s F.Kolmanem přonášení vysílacího zařízení na určená místa v Modřanech a též do Prahy a instaloval antény. Připravoval stavbu dalších 4 vysílaček, které však pro zat - čení nedokončil a z jedné byla zachována jen kovová skříňka.

S dr. Ludikarem, Janem Červem, Josefem Křabákem a F.Kolmanem se zúčastnil vy - hledávání míst pro vysílání, z nichž poslední na 24.3.1945 ve Slivenci v ob - jektu jednoho dopravce nemohlo být využito pro zatčení skupiny 22.3.1945 - K spolupráci jako druhého radiotelegrafistu získal v r. 1945 Ing Křížka z Modřan, který 1.II.1945 odvysílal z bytu Soykory 1 relaci vysílačkou o vý - konu 10 W.

Křím vysílaček zhotovil za spolupráce s J.Šenkem 2 krátkovlnné přijímací sta - nice na sluchátka, které používal Jan Červ k zachycení vysílání z Londýna určené pro skupinu "KEJ" (krycí název M.Zatřepálka).

Dřevěné skřínky pro 2 vysílačky zhotovil V.Kračmar, truhlář a člen Sokola v Modřanech.

Ljubomír Seykora

Modřany - Komořany 1372

narozen 17.8.1891 v Niši

zemřel v r.1960

člen II.Nár.výboru Modřany

Důvěrník pro přijetí
parašutistů R.A.
registrovaný u I.Ukr.Frontu
pod heslem Milada

Ěstapem zatčen 29.3.1945

členem Revolučního nár.vý-
boru v Modřanech
od 5.5.1945 do 29.5.1945

Po revoluci obdržel od
pplk. Soboleva potvrzení
o pomoci R A při postupu
při osvobozovacích bojích
datované 7.6.1945

Od r. 1939 do 1943 drobná odbojová činnost, kolportáž časopisu V BOJ a dalších letáků a tiskovin.

S Miroslavem Boubelíkem založil v roce 1939 odbočku skupiny V BOJ v Točné, jejímiž členy byli Zdeněk Junek, Alois Anděl a Josef Oliva a dodávali jim výtisky časopisu V BOJ.

Po založení illeg. Nár.výboru v Modřanech na jaře 1944 se stal jeho členem a zúčastnil se všech jeho akcí až do zatčení-březen 1945.

Od listopadu 1944 do března 1945 propůjčoval svůj byt v čp. 1372 k instalování vysílačky a při vysílání prováděl střežení okolí. Dne 1.10.1944 navázal spojení s odboj.skupinou brig. gen. Bláhy v Hradci Králové, kterážto skupina pracovala s parašutistou škpt. Šanderou (Velký Josef).

Dne 6. ledna 1945 vešel prostřednictvím J.Olivy a Z.Junka z Točné ve styk s kurýrem parašutistů Vavřincem Kerčičem za účelem zajištění ubytování a přijetí parašutistického výsadku. Byla dohodnuta příslušná hesla (Milada vás pozdravuje a Čekáme vás).

Dne 20.II.1945 dostavil se k Seykorovi parašutista Ivan Šuliga, s nímž sjednal schůzku se škpt.gšt. M.Zatřepálkem prostřednictvím předsedy N.V. F.Kolmanova, která se uskutečnila 2. března 1945 v jeho bytě.

Byl spojkou pro doručování zpráv mezi Modřanskou skupinou a parašutisty prostřednictvím J.Olivy z Točné.

Miroslav Boubelík

Komořany - Modřany

stroj.sazeč v tiskárně
Melantrich

narozen 27. I.1895
zemřel 28.III.1968

místopředseda
il.Nár.výboru Modřany

člen odbočky V BOJ
Komořany a Modřany

člen odb.org. "Černý lev"

Vězněn Gestapem

od 6.IV.1945
do 5. V.1945

člen Revolučního Nár.výboru
v Modřanech

od 5.V.1945
do 29.V.1945

V odboji pracoval od března 1939 do zatčení 6. dubna 1945.
Založil řadu odboček skupiny V BOJ :

1. v Komořanech s Františkem Pařízkem a Vaněčkem
2. v Modřanech s Františkem Kolmanem a Jar. Kotkem
3. ve Vraném s br. Křišťůfkem
4. v Krči s br. Konšelem z Krče a br. Hyklm z Komořan
5. v Praze-Libni, Pod Bulovkou s br. Vojáčkem
6. v Lysé nad Labem s J. Rambouskem
7. v Točné u Zbraslavi s br. Seykorou
8. v Litovli
9. v Nebuželých s br. Petrželkou
10. v tiskárně Melantrich s Karlem Snopkem, Brodinou a dalšími

Kolportoval ve velkém rozsahu časopis V BOJ, Rudé Právo, "RČS", "Detektivky" a jiné odbojové tiskoviny.

Prováděl spolu se Snopkem, Rambouskem, Kustošem a j. sazbu Rudého práva v tiskárně Melantrich v r. 1941-42 do zatčení skupiny některých sazečů v červenci 1942. S F.Kolmanem založil il. Nár.výbor v únoru 1944 a pracoval v něm až do zatčení jeho členů v březnu 1945.

Pro skupinu parašutistů RA opatřoval prostřednictvím skupiny "Černý lev" rozsáhlé zprávy, které byly doručovány I.Šuligovi přes Lj. Seykoru. V tiskárně Melantrich pracoval v odboji s Dr Hrubanem, F.Melounem a j. a ve skupině V BOJ v Komořanech s redaktorem Ladislavem Kuntem.

JUDr. Jaroslav Rössner

Modřany 939

starosta Sokola Smíchov

narozen 14.IV.1896

zemřel 11. 8.1953

č l o n

odbojové sokolské
organizace J I N D R A

z ill. Nár.výboru Modřany

Vězněn Gestapem
od 29.3.1945 do 5.5.1945

člen

Revolučního nár. výboru
v Modřanech

od 5.5.1945 do 29.5.1945

V letech 1940 - 1941 pracoval v odboj. sokolské skupině JINDRA s Bohuslavem Volfem z Modřan.

Po ustavení illeg. Nár. výboru v Modřanech byl v r. 1944 přizván ke spolupráci jako právní poradce.

V této práci setrval až do zatčení skupiny v březnu 1945.

Svůj byt v domku čp. 939, ul. Nezastavěná, propůjčil pro instalaci vysílačky, odkud se vysílalo 16.III.1945 za účasti Václava Hodka, Jana Červa a Františka Kolmana.

2859

J a n Č E R V

Leninova 98, Ústí n/Labem

narozen 11.XI.1915

telegrafista I.let. pluku
T G M

- pracovník fy Kulík
Praha-Karlín.

Radiotelegrafista pro práci s vysílačkami illeg.
N.V. Modřany.

Zatčen a vězněn Gestapem
od 22.III.1945 do 5.V.1945

K závažné odbojové činnosti byl získán Dr prof. Růženu Vackovou, která jej seznámila s profesorem Hutterem, kde byl získán pro pozdější činnost radiotelegrafisty vojenské skupiny "Obrana národa" jak dále uvedeno. V létě 1943 jej prof. Hutter seznámil s ředitelem Richtrem a se špkt. gšt. Miloslavem Zatřepálkem.

Začátkem listopadu 1944 převzal od Václava Hodka a F.Kolmana právě dokončenou 5 w vysílací stanicí za přítomnosti Zatřepálka a již 7.XI.1944 vysílal ze skladu fy Kulík v Karlíně.

V krátké době byla dokončena 10W vysílačka, s kterou potom pracoval. Další vysílání se provádělo většinou z Modřan, jednou z Dejvic - z Výzkumného ústavu a několikrát z Karlína z jeho bytu. K Vysílání dojížděl večer autobusem do Modřan. Šifrování zpráv prováděl Zatřepálek.

Z Londýna bylo v sobotu večer vysíláno pro "KEJ" šifrovaně (Zatřepálek).

Zprávy přijímal Červ ve svém bytě a doručoval je následující den Zatřepálkovi na pravidelných schůzkách. Vysílání bylo omezeno na maximum 20 minut, aby stanice nemohla být zaměřena. Po skončení vysílání někdy chodil pěšky z Modřan do Prahy, při pozdějších relacích přespal v Modřanech u Seykory nebo Kolmana, aby nebyl náhodou na cestě v noci prověřován odkud jde.

Po jeho zatčení se Gestapo pokoušelo o protihru a pozvalo Červa do Pečkárny, aby zaznamenal depeši. On však stanicí rozladil a z dalších pokusů již sešlo.

Václav S k á l a

Modřany, Pertoldova 907
úředník Zemské banky

narozen 9.9.1897
zemřel v r. 1958

člen illeg. Nár. výboru Modřany

zatčen 29.3.1945 Gestapem
osvobozen 5.5.1945

člen Revolučního nár. výboru
v Modřanech

Sokolský cvičitel, po zatčení a persekuci Sokolů v roce 1941 organizoval ve prospěch jejich rodin sbírku v Zemské bance.

Po okupaci v r. 1939 do rozpuštění Sokola v roce 1942 zúčastnil se jako člen výboru letákových skcí v Modřanech a kolportoval časopis V BOJ.

V únoru 1944 vstoupil do utvořeného illeg. Národního výboru v Modřanech a byl pověřen funkcí referenta pro zásobování, kteroužto činnost vykonával po revoluci v Revolučním národním výboru a zasloužil se o plynulé zásobování obyvatelstva v kritických dnech po 5. květnu 1945.

V roce 1944 založil v Pyšelích illeg. Národní výbor, jehož vedoucím byl Dr Kamil Cziviš.

Pro získávání zpráv o vojenských pohybech na hlavní trati Praha-Kolín získal pomocí Václava Dezorta, člena výboru Sokola z Modřan informátora-předsedu stanice Klučov. Získané zprávy byly dodávány škt.gšt. Zatřepálkovi a později skupině parašutistů R.A. spolupracujících v illeg. N.V. Modřany.

Po návratu z vězení v noci 5.5.1945 se dostavil s ostatními členy illeg. N.V. na Obecní úřad k voj. velitelství k převzetí řízení obce Revolučním národním výborem, který byl ustaven 6.5.1945 ráno a pracoval do zvolení nového Nár. výboru 29.5.1945.

Václav P E T R

Modřany 565

účetní Z.Ú. Praha

narozen 20.X.1900

člen il. Nár.výboru
Modřany

Gestapem

zatčen - 6.IV.1945

osvob. - 5. V.1945

Od 5.V.1945 členem
Revolučního národního
výboru v Modřanech

do 29.V.1945.

V době okupace od r. 1939 do r. 1942 byl členem výboru Sokola v Modřanech, kde spolu s V. Skálou, F.Kolmanem rozšiřovali různé ilegální tiskoviny.

V březnu 1944 byl přizván do ilegálního výboru v Modřanech s určením organizovat vojenské záležitosti, které se ve výboru projednávaly. Navázal za tím účelem v roce 1944 styk s pplk. Lazarem a kpt. Ing Marcellem Ube-lackerem z Modřan, kteří byli zapojeni do voj. org. Obrana národa

Po návratu z vězení v noci 5.V.1945 se dostavil s ostatními členy il.Nár. výboru na vojenské velitelství, které již bylo ustaveno a činilo přípravy na obranný boj. Po oficiálním ustavení Revolučního nár. výboru ráno dne 6.V.1945 se stal jeho členem a konal spojovací službu při bojích v okolí Modřan mezi voj.velitelstvím a Rev. nár. výborem.

Pplk. Lazar pracoval na zmíněném voj.velitelství v dívčí škole v Modřanech.

V době navázání spolupráce s parašutisty R.A. spolupracoval v rámci il.N.V. při získávání zpráv pro ně.

Gestapem byl zatčen 6.4.1945 a osvobozen 5.5.1945

Karel Král

Modřany 1197

dílovedoucí fy Srb a spol Modřany

narozen 13.11.1893

zemřel 16. 4.1959

člen illeg. Nár.výboru Modřany

člen KSČ

Legionář-Rudoarmějec

člen Revolučního nár.výboru

5/5 - 29/5 1945

Gestapem zatčen 6.4.1945

osvobozen 5.5.1945

Po osvobození z Gestapa 5.5.1945 se již v noci dostavil s ostatními členy illeg. Národního výboru na Obecní úřad v Modřanech k zahájení činnosti. Revoluční nár. výbor byl ustaven 6.5.1945 ráno a svoji funkci skončil 29.5.1945 po zvolení nového Nár.výboru.

V Revolučním N.V. v illeg. N.V. zastával funkci referenta pro místní továrny.

Dne 22.3.1945 po zatčení V.Hodka v továrně, šel ihned varovat F.Kolmana, nevěda, že i on byl téhož dne zatčen a že v jeho bytě je Gestapo. Tak padl do léčky a byl zatčen, ale dohodnutou výmluvou přesvědčil Gestapo, že jde za obchodní záležitostí a byl propuštěn.

Podruhé byl zatčen 6.4.1945 a vězněn do osvobození 5.5.1945.

Za první světové války byl v roce 1914 zajat na ruské frontě, od 3. srpna 1917 do 11.12.1917 byl v čsl.legii v Rusku, od 1.února 1918 do 15.ledna 1919 v Rudé armádě v SSSR.

Pro illeg. Nár. výbor opatřoval zprávy o výrobě válečného materiálu u fy Srb a spol v Modřanech, které byly dále předávány špkt.gšt. Zatřepáčkovi a skupině parašutistů R.A.

V illeg. N.V. pracoval od února 1944 do zatčení skupiny 22.3.1945.

Schůzka členů odboje s parašutisty v květnu 1945
u A. Klapky, Modřany č.p. 4 .

Z leva do prava :

František Kolman, předseda ill.N.V. v Modřanech
parašutista R.A. OTA z Brdských lesů

Antonín Klapka - spolupracovník partyzánů v Brdech a ill.N.V.
v Modřanech -

parašutista Zenon Czech / JURA / ze skupiny I. Šuligy, zatčený
7.4.1945 u Chladů na Závistí .

šcpt gšt /pplk./ Miloslav Zatřepálek, člen Obrany národa,
žil v illegalitě od 1941- 20.3.1945, organizátor
spojení a práce s vysílačkami .

parašutista Štefan Šahur / Kolár / ze skupiny I. Šuligy,
radista ,pracoval s vysílačkou v Nechanicích
u Jílového, kde byl 3.4.1945 zatčen se Šuligou .

sl. Turinková z Prahy-Nuslí, snoubenka parašutisty Z. Czecha

Václav Hošek, člen illeg.nár.výboru v Modřanech , konstruktér
vysílaček

ZENON C Z E C H , parašutista RA, krycí jméno "JIRKA", vysazený u Nechanic koncem března 1945 jako posila skupiny Šahur-Suliga, ubytovaný v domku Františka a Jany Chladových na Závisti č.p. 60 u Zbraslavi s vysílačkou, kterou odesílal zprávy dodané též prostřednictvím ill. Národního výboru v Modřanech/ Zatřepálek-KEJ / .

Zatčen po obklíčení oddílem SS spolu s manželi Chladovými dne 7.4.1945 . Při zatýkání byl F.Chlad postřelen .

Dne 5.5.1945 byli všichni z vězení Gestapa na Pankráci vysvobození .

Jaroslav Kotek

Modřany

typograf tiskárny Melantrich

narozen 30.1.1902

zemřel 16.10.1952

Spolupracovník odbojové skupiny "V BOJ", družstvo v prvním sledu v Praze. Spolupracoval s Josefem Škaldou, Josefem Sejkorou a Františkem Pařízkem. Spojka skupiny V BOJ s odbojovou skupinou v tiskárně Melantrich v Praze.

Zakládající člen odbočky odbojové skupiny "V BOJ" v Modřanech, založené v červnu 1939.

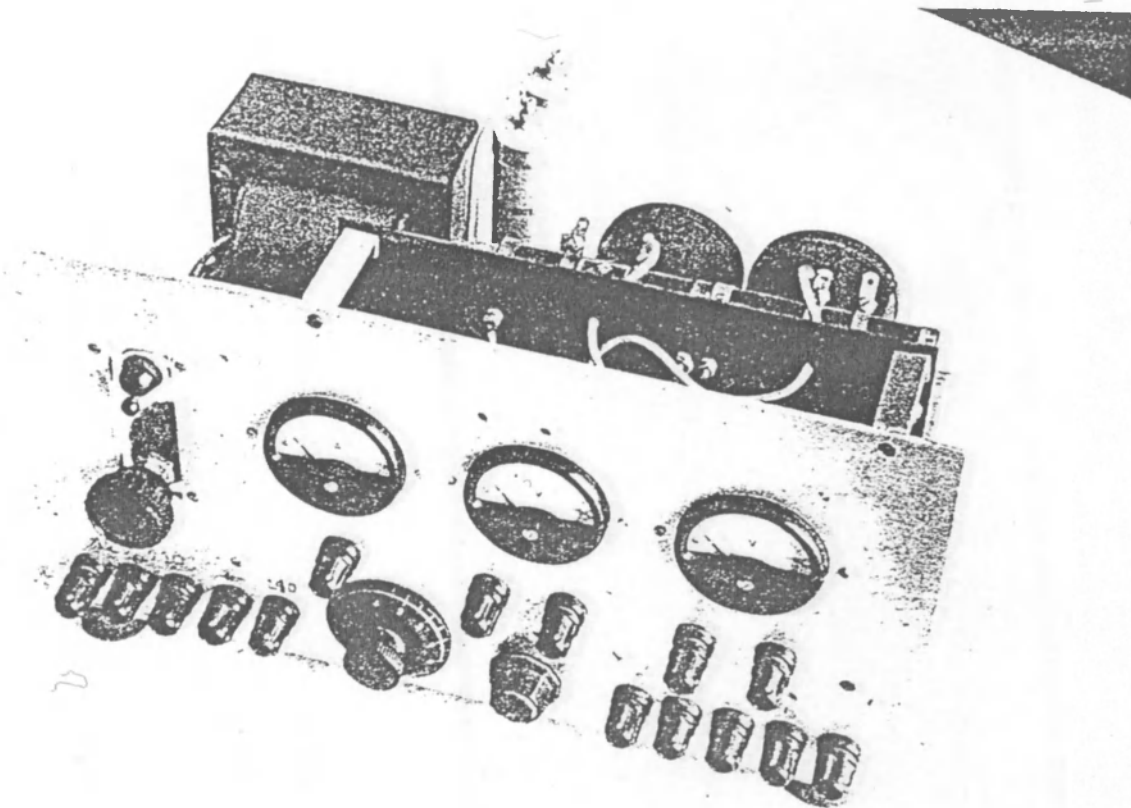
Gestapem zatčen 2. února 1940, odsouzen německým soudem 16.12.1940 k 7 letům, káznice a z vězení byl osvobozen v květnu 1945. Při věznění utrpěl těžkou újmu na zdraví a dlouhou dobu byl ve vězenské nemocnici na Mírově. Domů se vrátil s podlomeným zdravím a v roce 1952 na následky utrpal zemřel.

Byl jedním z hlavních kolportérů časopisu V BOJ. Rozšiřoval týdně průměrně 60 výtisků po dobu 30. týdnů. Několik výtisků přinášel do modřanské skupiny V BOJ.

Zhotovil též pro skupinu V BOJ několik nepravých razítek potřebných pro klamání při šíření výtisků V BOJ poštou. Zásilky byly posílány i pod jménem německých úřadů.

Byl aktivním členem odbojové skupiny v tiskárně Melantrich.

286

E l i m i n á t o r

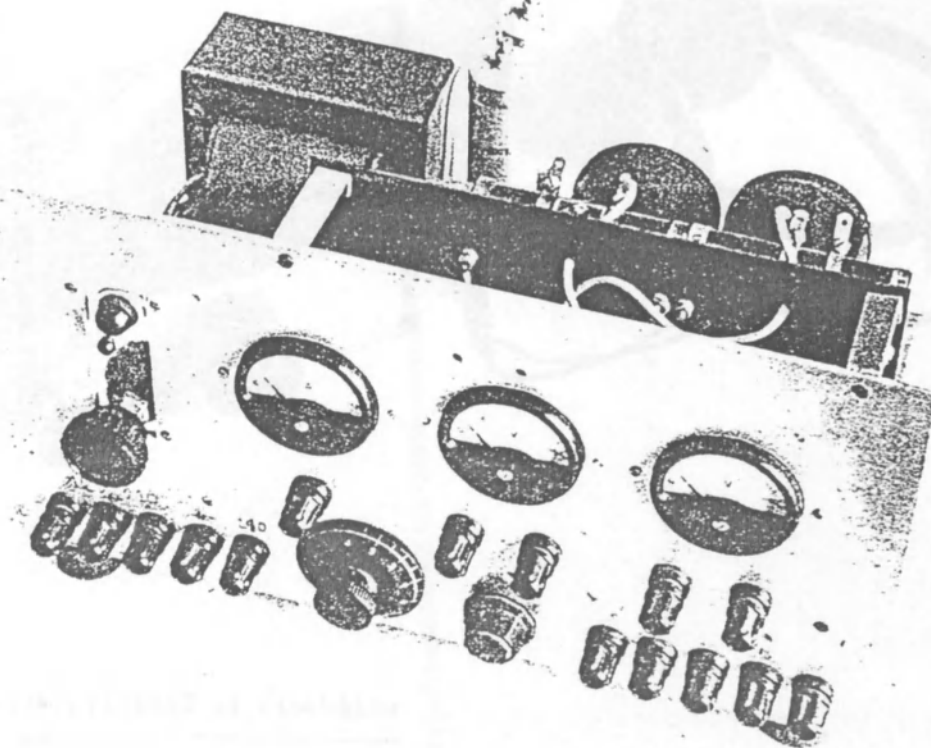
Přístroj byl doplňkem k druhé 10 watové vysílací stanici.

Postavil jej Václav Hodek, člen illeg. Národního výboru v Modřanech v roce 1944.

Přístroj byl spolu s vysílačkou zabaven při zatčení F.K. v Modřanech čp. 680 dne 22.III.1945.

Po revoluci dne 25.V.1945 byl s ostatními přístroji nalezen v budově pražského Gestapa.

S ostatními nalezenými přístroji byl v květnu 1945 vystaven ve výloze fy Baťa v Modřanech a v listopadu 1945 na výstavě skupiny V BOJ v Umělecko-průmyslovém muzeu v Praze.

E l i m i n á t o r

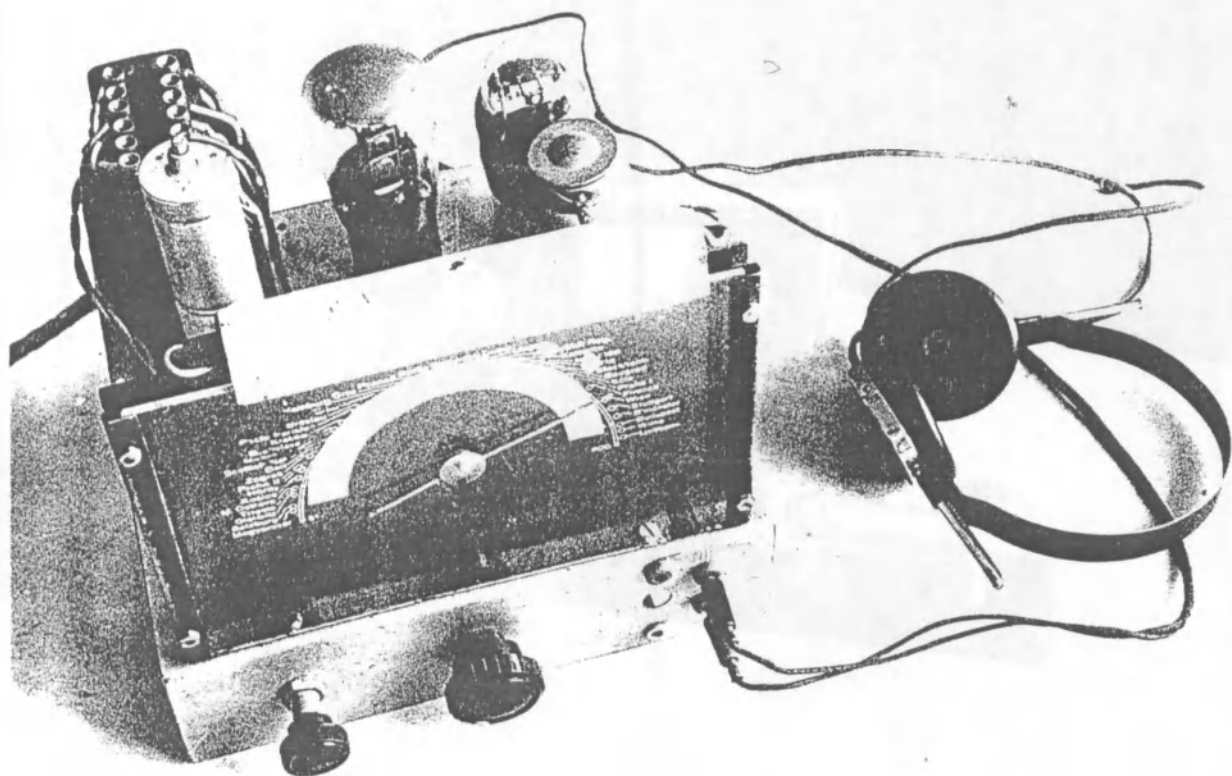
Přístroj byl doplňkem k druhé 10 watové vysílací stanici.

Postavil jej Václav Hodek, člen illeg. Národního výboru v Modřanech v roce 1944.

Přístroj byl spolu s vysílačkou zabaven při zatčení F.K. v Modřanech čp. 680 dne 22.III.1945.

Po revoluci dne 25.V.1945 byl s ostatními přístroji nalezen v budově pražského Gestapa.

S ostatními nalezenými přístroji byl v květnu 1945 vystaven ve výloze fy Baťa v Modřanech a v listopadu 1945 na výstavě skupiny V BOJ v Umělecko-průmyslovém muzeu v Praze.

Krátkovlnný radiopřijímač na sluchátka

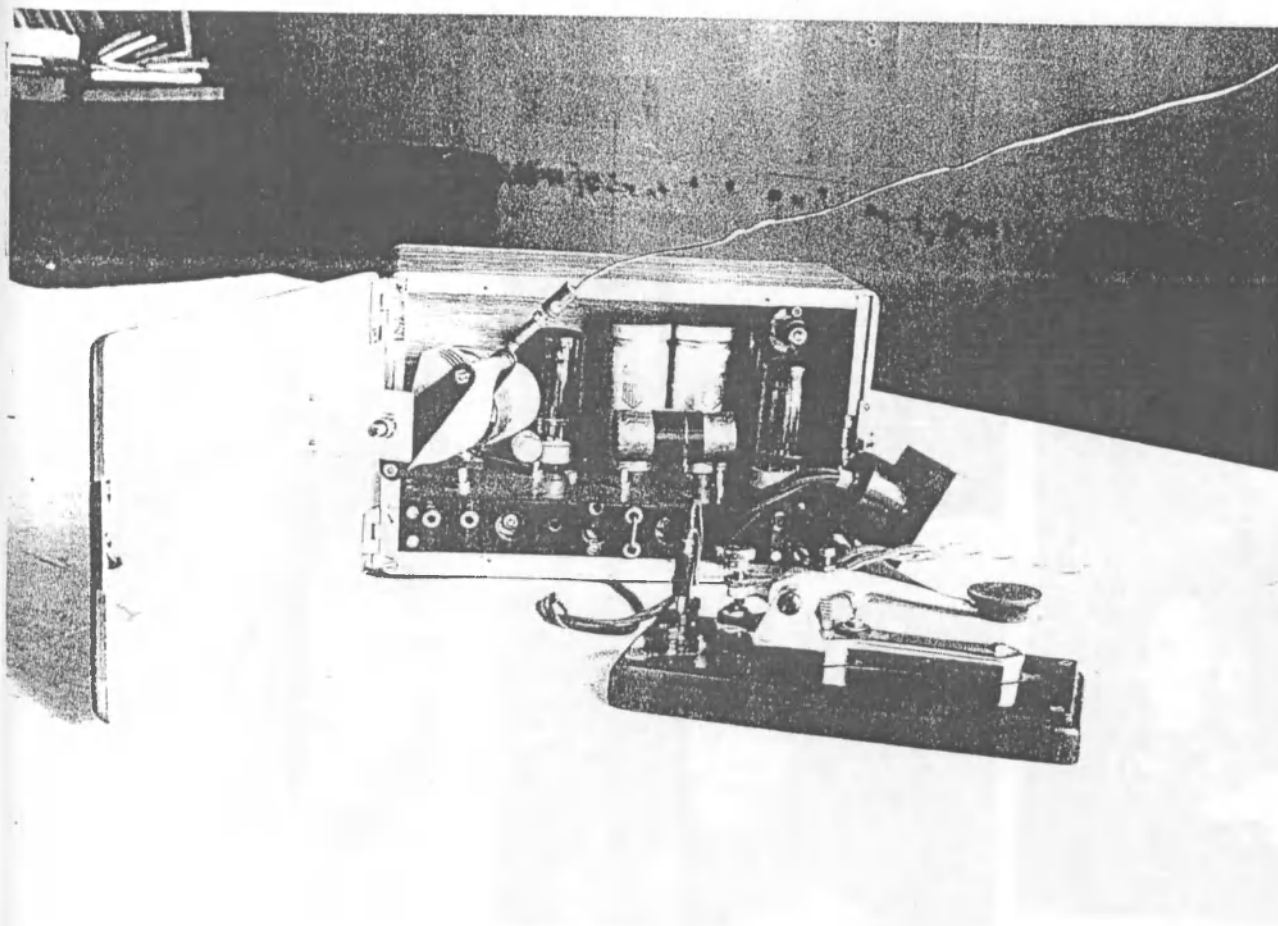
byl používán pro účely modřanské odbojové skupiny od roku 1941. Jím byla přijata všechna očekávaná hesla pro šept.gšt. M.Zatřepálka obvykle hlášená v odpoledním nebo večerním českém vysílání z Londýna, na příklad :

prvním heslem "ČAS DOBRÝ" vysílaným 2.XI.1944 byla dána smlíbená kódovaná odpověď a pokyn k zahájení vysílání naší nově postavenou vysílačkou na 7.XI.1944. Heslo bylo odpovědí na kurýrní zprávu zaslou M.Zatřepálkem do Londýna za účelem navázání radiotelegrafního spojení.

Dalším heslem "JAN NERUDA" vysílaným z Londýna 23.I.1945 byla dána kódovaná odpověď Zatřepálkovi na kurýrní zprávu tam zaslou 2.XI.1944. Ve dnech 1., 18. a 19. ledna 1945 byly přijaty "Zvláštní zprávy pro KEJ", rovněž jako odpovědi na kurýrní zprávy KEJ 1, KEJ 2 a KEJ 3. Potom přijato heslo "VOLAME č. 18", které bylo výzvou k odvysílání zprávy. Heslem "SOUHLASÍME S ALFOU ALE NE Q 2" byla dána záporná odpověď Zatřepálkovi, zda Londýn souhlasí s provedením připravovaného atentátu na K.H.Franka.

Dne 26. ledna 1945 byla v odpoledním a večerním vysílání z Londýna hlášená celostránková šifrovaně "ZVLÁŠTNÍ ZPRÁVA PRO KEJ". Hlášena ještě další hesla - Erben a jiná.

Přístroj byl ukrýván v tajné skrýši v domě čp. 630, kde z pověření M.Zatřepálka soustavně sledoval zahraniční relace a zaznamenával zprávy a hesla pro "KEJ" František Kolman. Používal jej též Dr F.Karas pro stenografický záznam důležitých projevů čsl. státníků, které pak byly rozmnoženy a rozšiřovány illog. Nár.výborem.

První modřanská krátkovlnná vysílačka 5 watová.

V létě 1944 žádal šéft.gšt. M.Zatřepálek F.Kolmana o prověření Ing Zdenka Kovana, Hedkovičky č. 21, zda by byl ochoten postavit vysílačku. S Kovanan jednal Václav Hedek, který jej znal, nespěl však, Kovan byl již Gestapem vyšetřován a patrně dále sledován.

V Hedek po poradě s Jaroslaven Šenkem, který měl potřebné měřicí přístroje se nabídl, že vysílačku s jeho pomocí postaví.

Koncem října 1944 byla vysílačka dokončena a předána Zatřepálkovi a radiotelegrafistovi Janu Červovi z Prahy, který již 7. listopadu 1944 zahájil vysílání ze skladu fy Kulík v Praze.

O získání vysílačky usiloval Zatřepálek již v roce 1943, když před tím po zastřelení jeho spolupracovníka šéft. V.Morávka bylo spojení s Londýnem přerušeno.

Zatřepálek byl zapojen v odboj.voj.skupině "Obrana národa" a od jara 1944 spolupracoval s modřanským illeg. Nár.výberem.

Krátko po předání první vysílačky postavil Hedek se Šenkem druhou, silnější, 10 wattovou vysílačku, s kterou se potom nejčastěji vysílalo.

Poslední vysílání se uskutočnilo 16.III.1945 z bytu JUDr J.Röschla v Modřanech.

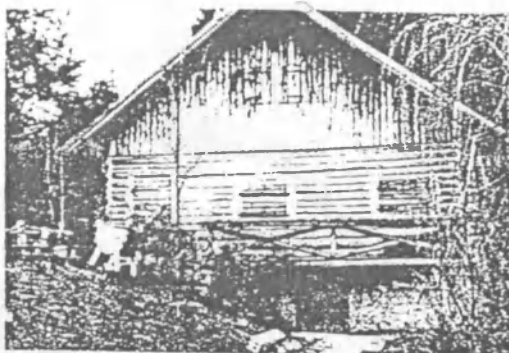
Nejčastěji se vysílalo z bytu Lj.Seykory čp. 1372 v Modřanech. Vysílání stanovené na 24.III.1945 z jedné dílny ve Slivenci, kde již byla instalovaná anténa, se po zatčení některých členů modřanské skupiny neuskutočnilo.

Všechny radiopřijímače, vyjma 107 vysílačky byly 25.V.1945 nalezeny v budově pražského Gestapa a vystaveny v Modřanech a v listopadu 1945 na výstavě V BOJ v Uk.průn.muzeu v Praze.

Přístroje byly Gestapem zabaveny po zatčení F.Kolmana v domě čp. 680 v Modřanech. Skřínky na vysílačky zhotovil truhlář Kračmar z Modřan.

Pozoruhdná je konstrukce ladění antény otáčecím dvířkem vysílačky.

2872

Chatka plk. Filipa v Psářích, kde byl ubytován
parašutista R.A. Pavel Zujkiewicz

Parašutista R.A. Pavel Zujkiewicz, který se s ženou "Karlík" vysadil v březnu 1945 se ženou Zenonem Czechem v chatě plk. Filipa v Psářích. Snímek tento byl získán z policejního archivu pražské policie.

Parašutista R.A. Pavel Zujkiewicz, polské národnosti vysazený v březnu 1945 v okolí Mchanic u Jílového z letadla R.A. spolu se Zenonem Czechem byl ubytován v chatě plk. Filipa v Psářích. Po obklíčení chaty dne 7.4.1945 Gestapem se pokusil o útěk oknem do lesa, byl palbou SS zastřelen. Vysílačka, kterou někde ukryl nebyla nalezena. Snímek tento byl získán z policejního archivu pražské policie.

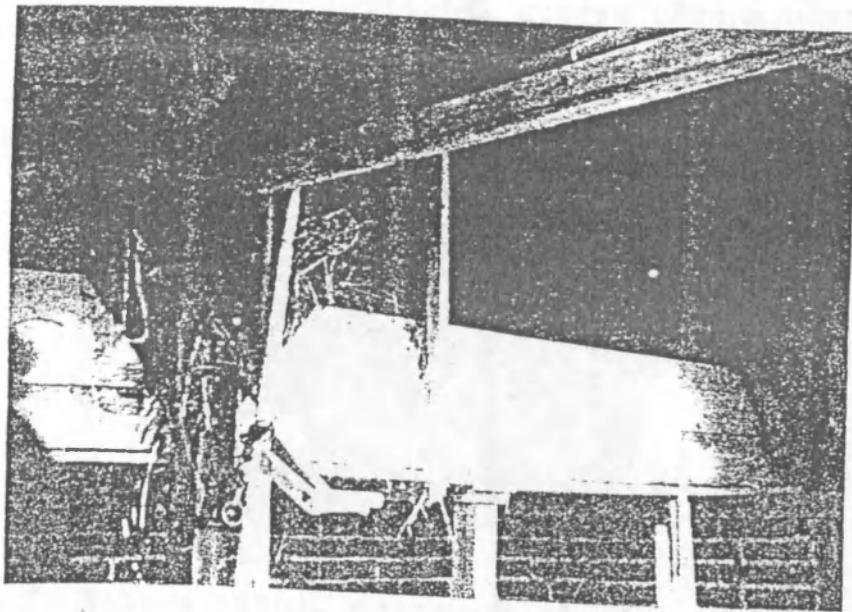
V místě tragické události u silnice v Psářích byl postaven pomník. Zujkiewicz měl krycí jméno KARLÍK.

Pplk Filip s manželkou byli též zstčeni a při revoluci 5.5.1945 osvobozeni z vězení Gestapa v Praze.

Zujkiewicz patřil k parašutaní skupině I. Suligy a Šahura, kteří byli vysazeni dříve a navýzali spojení s illeg. řád.výborem v Kodřanech prostřednictvím Olivy-Ševkovy a F. Kolmana.

Vnitřek chaty manželů Chludových na Závisti, ve které se ukrýval parašutista Zenon Czech. Odtud vysílal do štábů maršála Kopceva zprávy dodané též prostřednictvím illeg. nár. výboru v Modřanech. Zprávy od pplk. gen. št. M. Zetrepálky.

Ze schůzky modřanských odbojářů s parašutisty
v květnu 1945 u Klapků v Modřanech š.p. 4

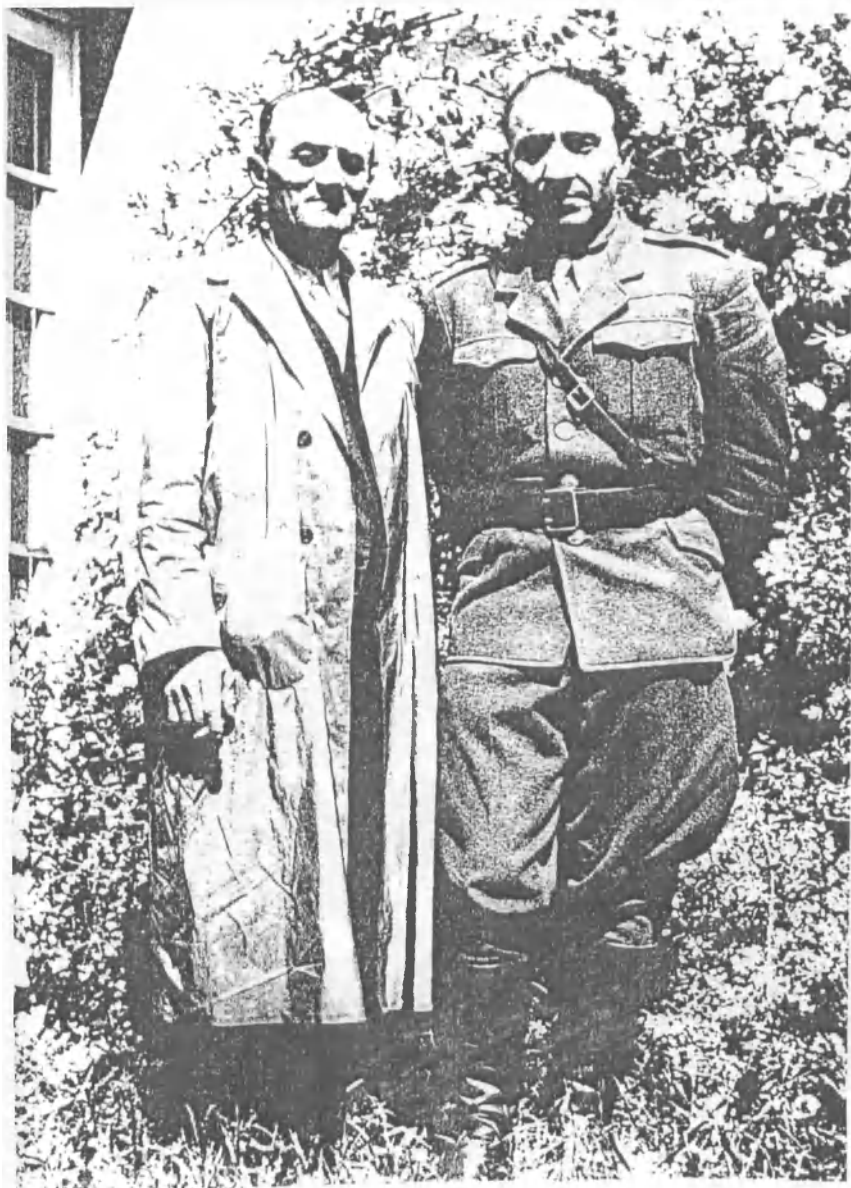
Zleva : Parašutista R.A. - OTTA ze skupiny - Brdy - ubytovaný u
odboj. skupiny v Krči /

parašutista Štefan Šahur / Kollár/ radiista ze skupiny
Šuligovy, pracoval s vysílačkou v
Mechanicích u Jílového u roč. Hluchých .

parašutista Zenon Czech / Juraj/ ze skupiny Šuligovy,
přistál koncem března, ubytován a
zatčen u Chladů na Závisti u Zbraslavi .

Antonín Kladka, odboj. pracovník a pomocník partyzánů
vlevo parašut. Z. Czech, vpravo parašut. Štefan Šahur

Štefan Š a h u r

parašutista R.A .

pseudonym:

Jan K o l á r

V levo v civilu:

František C h l a d
autodrožkár

Závist č.60 u Zbraslavi

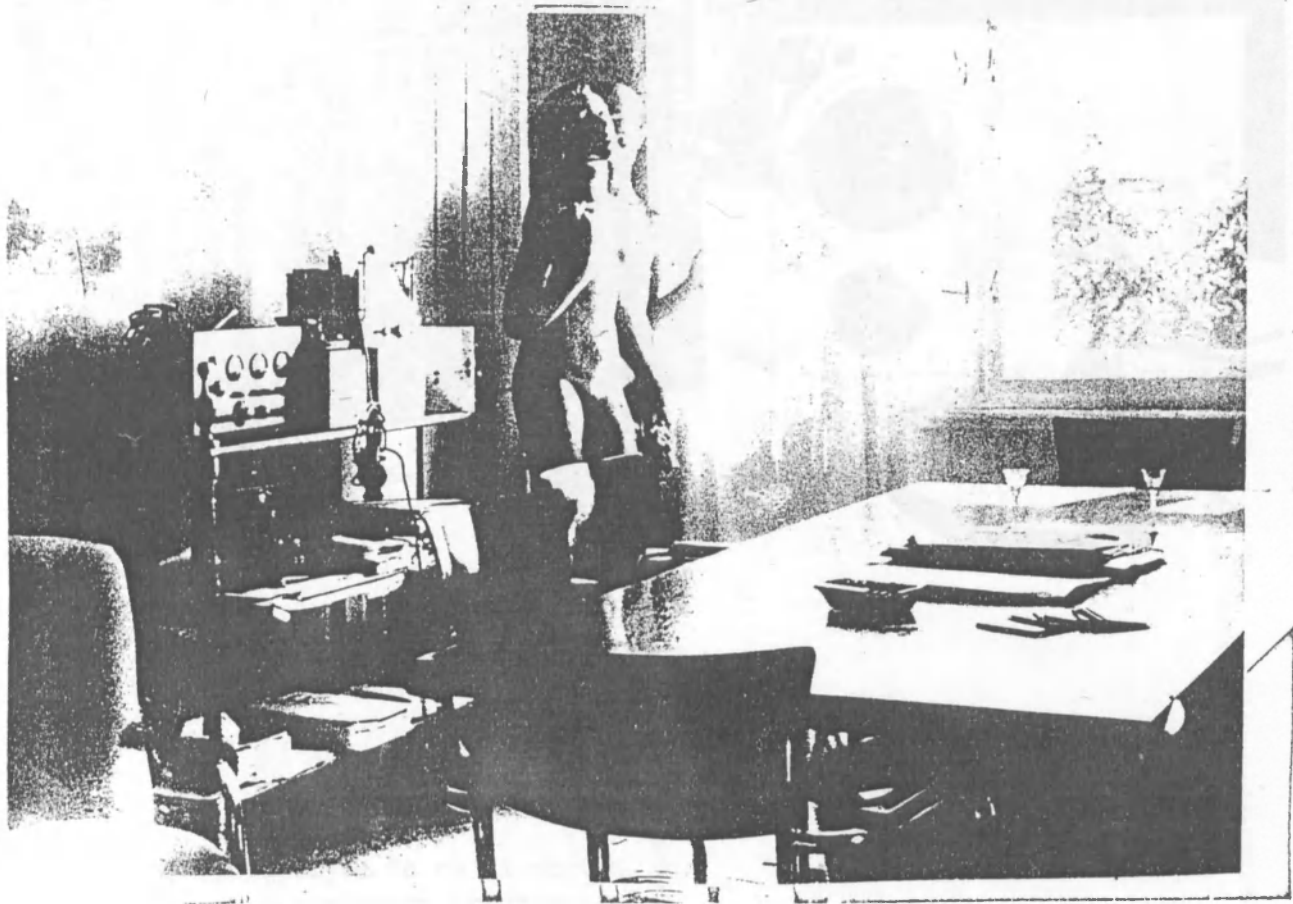
spolupracovník a
ubytovatel parašutisty

Parašutista R.A. Štefan Šahur, radista, ubytovaný s vysílačkou v domku rodiny Hluchých v Nechanicích u Jílového .

Vysazen byl spolu s druhým parašutistou Štefanem Suligou sovětským letadlem v noci 18.února 1945 u Průhonic. Druhý den, 19.2.1945 po dlouhém pochodu neznámým krajem se dostali k místu ubytování - do Nechanic . Suliga se ubytoval u Josefa Olivy v Točné a již 20.2.1945 se dostavili do Modřan k Ljubomíru Soykorovi, členu illeg.N.V. Modřany za účelem navázání zpravodajské činnosti .

Třetího dubna 1945 byli oba parašutisté po radiolokačním zaměření obklíčení oddíle SS a Gestapem zatčeni . Po krutém mučení dočkali se díky rychlému spádu válečných událostí osvobození 5.května 1945 .

Šahur ,československý občan, původem z Podkarpatské Ukrajiny, přešel po obsazení Československa do SSSR, kde bojoval v Československé armádě a v r. 1945 byl vyslán ze štábu I.Ukr.frontu do okupované vlasti jako parašutista.

Pracovna v domku čp. 680 v Modřanech

Snímek zachráněných radiopřístrojů a vysílačky nalezených v budově pražského Gestapa a dopravených do Modřan 25.V.1945.

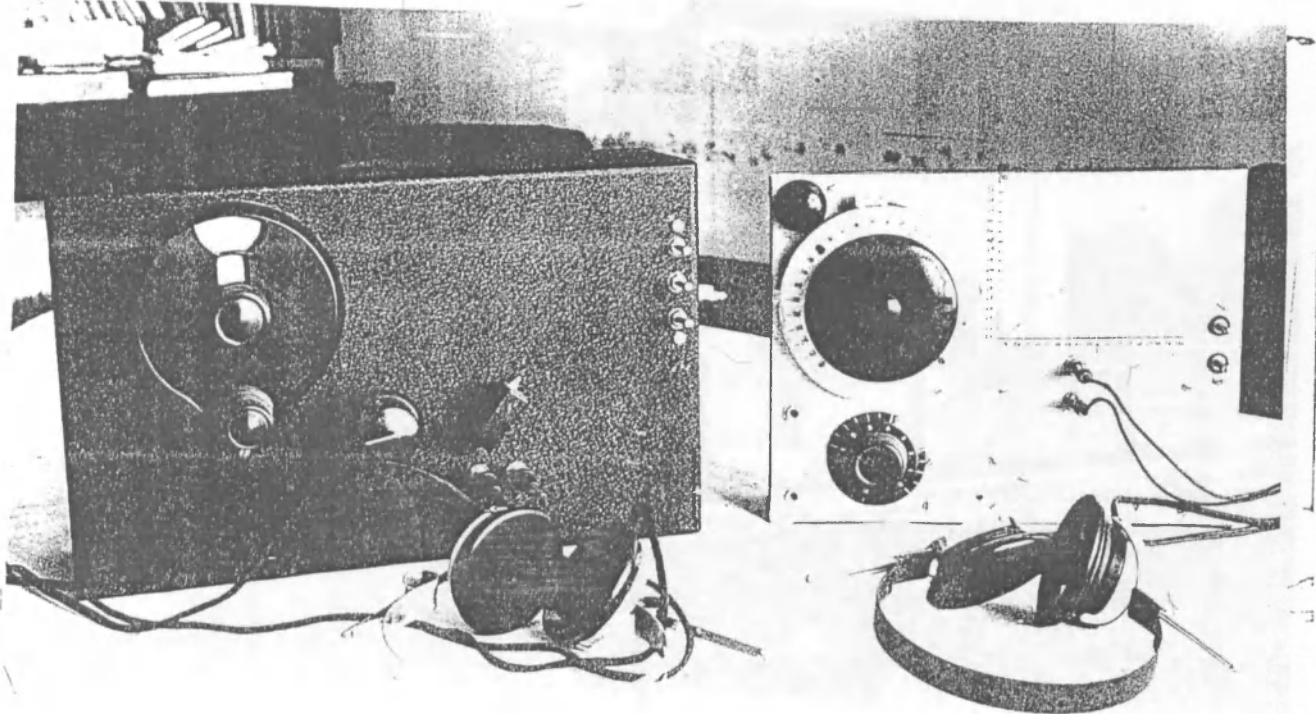
Před zatčením členů illeg. Nár.výboru v Modřanech byly přístroje ukryty ve skrytí nad zazděnými skříněmi v této místnosti.

Zde byla v červnu 1939 založena odbočka skupiny "V BOJ", která se zde scházela de začátku roku 1942 a po likvidaci všech tří vydavatelských skupin V BOJE (skup. Škaldova, Vojenský V BOJ a Preissigova skupina (organizovanou činnost zastavila a z důvodů konspirace dále pracovali jednotlivci (Boubelík a Kolman). V roce 1940 byla 1.II.1940 zatčena členka modřanského V BOJE a hlavní kolportérka Jana Kubálková a 5.II.1940 též člen skupiny Jaroslav Kotek, který byl spojkou mezi skupinou Škaldovou a odbočkou v Modřanech.

Jejich statečností nebyla skupina prozrazena a mohla pracovat dále.

V únoru 1944 zde došlo k založení illeg. Národního výboru, který pracoval až do začátku zatýkání členů 22.III.1945. Schůze výboru se zde konaly týdně nebo čtrnáctidenně. Poslední schůze se konala v noci 21.III.1945, den před zatčením Kolmana, Hodka a Červa.

Zde občas nalézal úkryt ilegálně žijící pracovník "Obrany národa" špkt.gät. Miloslav Zatrěpálek do dubna 1944 do března 1945.

Krátkovlnná radiopřijímače na sluchátka

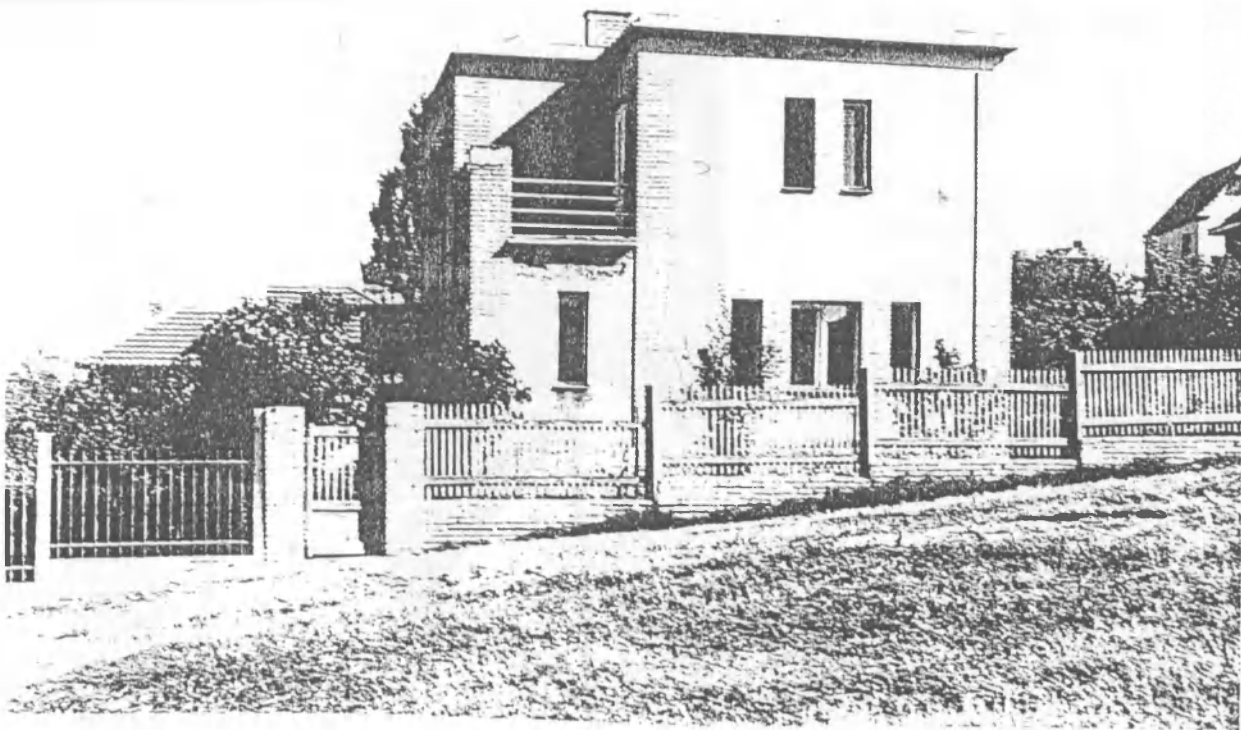
amatérsky zhotovené v roce 1944 pro illeg. Národní výbor v Modřanech. Superhot /vlovo/ zhotovil Ing Zdeněk Kavan, druhý Václav Hedek člen ill.N.V. Přístroje používal Jan Červ k odposlechu šifrovaných depeší vysílaných pro šept. M.Zatřepálka z Londýna (dvakrát týdně o 11. hodině v noci každou středu a sobotu od konce roku 1944 do zatčení).

Přístroje byly Gestapem zabaveny 22.III.1945. 25. března 1945 byl Červ odvezen z pankráce do Počkárny, kde v noci byl připraven na stole druhý (světlý) radiopřijímač se třemi sluchátky a byl vyzván, aby zaznamenal šifrovanou zprávu z Londýna. Při ladění aparátu se mu podařilo aparát trochu rozladit, takže slyšitelnost byla velmi malá. Naštěstí místo zprávy byla vyslána skupina značek QRU, která značí, že vysílací stanice pro nás nemá žádnou zprávu. Tím skončila Gestapu naděje, že získají zprávy pro Zatřepálka. Pro blížící se konec války se již o další odposlech nepokoušeli.

Po revoluci byly přístroje 25.května 1945 nalezeny v budově Gestapa v Pečkárně a převezeny do Modřan, kde byly vystaveny s ostatními přístroji ve výloze fy Bata.

Současně s ostatními přístroji byla v Pečkárně nalezena vysílačka parašutisty Zenona Czecha, kterou Gestapo zabavilo po jeho zatčení s manželou Chladovými na Zbraslavi-Závisti.

Byla též vystavena a potom předána CZECHOVI, který ji odevzdal voj.orgánům R.A.

Domok čp. 907 v Modřanech, Portoldova ul. - III. Baba

Z bytu člena illeg. Nár.výboru Václava Skály bylo uskutečněno v únoru 1945 vysílání 10 w. vysílačkou, za účasti Jana Červa, Václava Hodka a F.Kolmana. V. Skála prováděl střežení okolí.

Domok čp. 839 v Modřanech, Nezastavěná ul. (Na krejčárku).

Z bytu JUDr Jaroslava Röschla, člena illeg. Nár.výboru bylo vysíláno dne 16.III.1945. Byla to poslední rolace před zatčením skupiny. Vysílalo se kolem půlnoci za účasti Červa, Hodka, Kolmana a Röschla.

Antonín Klapha

Modřany č.p. 4

narozen 17.1.1900

zemřel 16.1.1969

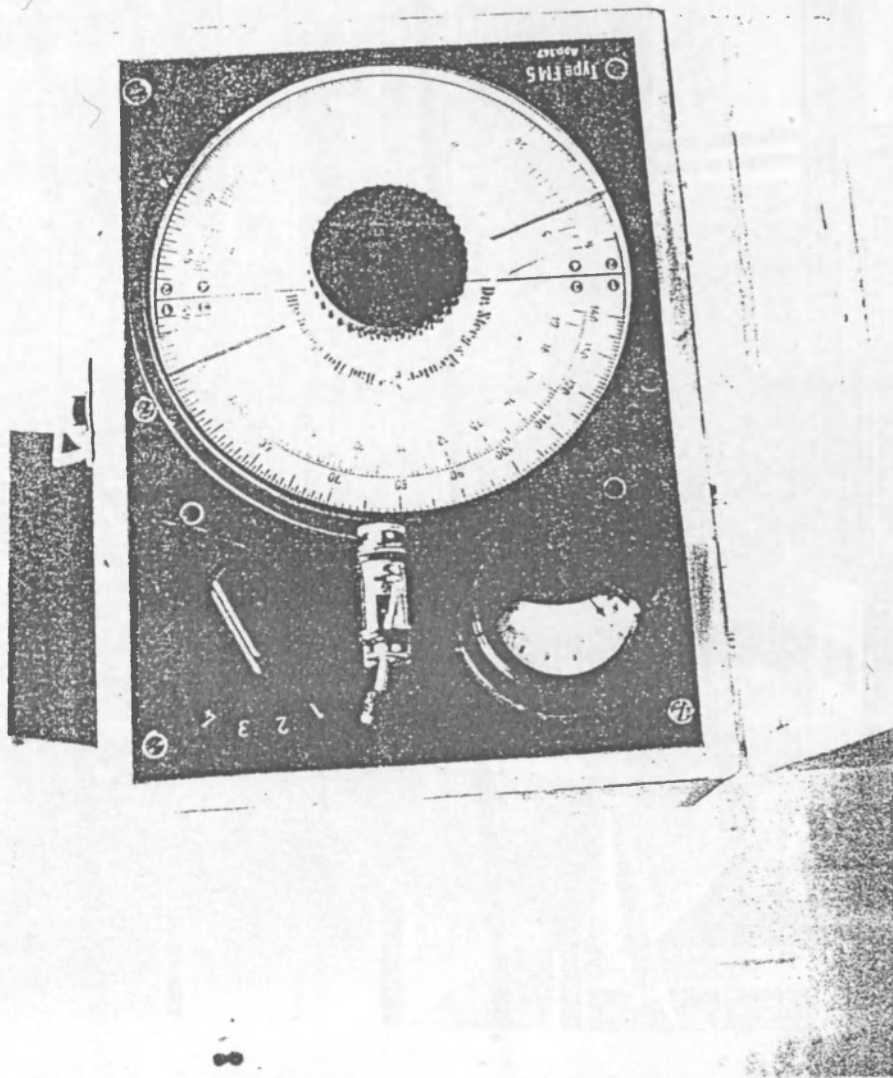
Od druhé poloviny roku 1944 spolupracoval s partyzánskou skupinou ZÁPOROŽEC v Brdských lesích v prostoru Slapy - Knín. Partyzány zásoboval potravinami dováženými nákladním autem do hájovny Josefa Průchy na Kocábě.

S členem této skupiny "PEPÍKEM" podnikl začátkem roku 1945 akci na vyhození trati pod Rcvnicemi.

Začátkem dubna 1945 podnikl směle akci na záchranu spolupracovníků parašutisty Zenona Czecha ubytovaného v domku manželů Frant. a Jany Chladových na Závisti u Zbraslavi, odkud odvezl z obklíčení oddílem SS Josefa Olivu a Ciryňa do myslivny J.Průchy na Kocábě a uchránil je před zatčením.

Spolupracoval s illeg.Národním výborem Modřany a po zatčení ukrýl krátkovlnný radiopřijímač této skupiny a obětavě podpořoval rodiny zatčených.

V den revoluce 5.května 1945 dal podnět o odzbrojení německé posádky v měšťanské škole v Modřanech a této akci se aktivně zúčastnil mezi 12.a 13. hodinou.

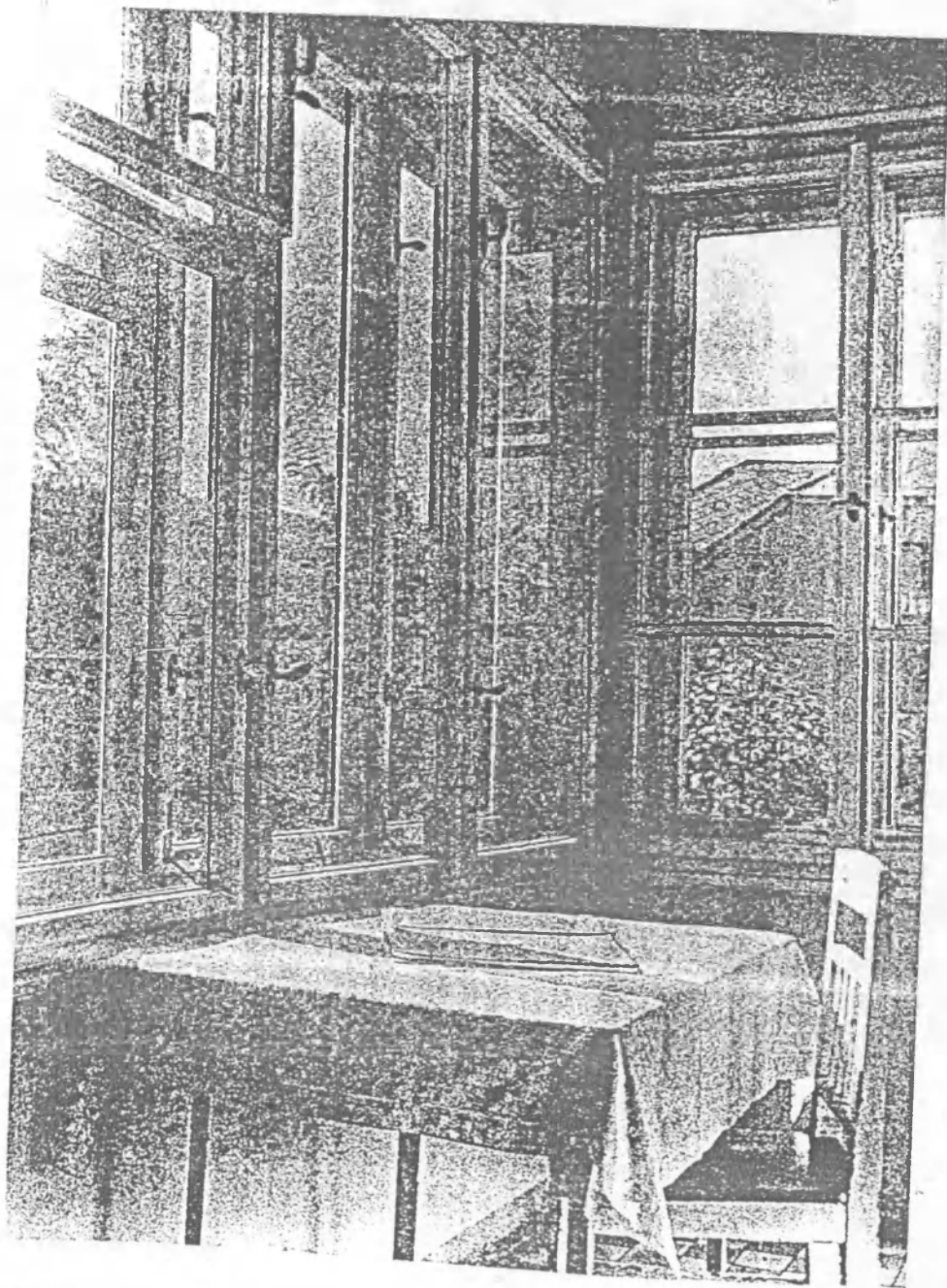

V l n o m ě r

Přístroj objednal z Berlína Jaroslav Šenk domněle pro potřebu zbrojního podniku Vinopal v Modřanech, kde byl zaměstnán a předal jej na podzim roku 1944 ileg. Národnímu výboru v Modřanech pro postavení 2 krátkovlnných vysílaček, které s Václavem Hodkem konstruovali.

Obvyklé křemenné krystaly pro stabilizování kmitočtu vysílaček nebyly k dispozici a jediný krystal tajně získaný za 25 000 Kč při zkoušení vysílačky praskl. Proto bylo použito pro nastavení potřebné délky vlny fixování kondenzátoru, jehož nastavení bylo provedeno pomocí vlnoměru.

Přístroj byl ukrýván v čp. 680 v Modřanech, kde byl po zatčení F.K. zabaven Gestapem. Po revoluci 25.V.1945 byl nalezen s ostatními přístroji v budově Gestapa a v Modřanech s ostatními přístroji vystaven u fy Baťa. V listopadu 1945 byly všechny přístroje vystaveny na výstavě V BQJ v Umělecko-prům.muzeu v Praze.

Veranda domku čp. 1372 v Modřanech - Komořanech.

Nad stolem je u okna viděti přívod od vysílací antény, která byla na zahradě trvale instalována. V době vysílání byla všechna okna pečlivě zastřena.

U Chladů na Závisti-Zbraslavi, č.p. 90 v létě 1945

Nahoře od prava do leva:

Jana Chladová , v její chatě na Závisti byl ubytován parašutista Zenon Czech . Zatčena spolu s ním 7.V.1945

Zenon Czech, parašutista ze skupiny Šuligovy /krycí jm. JURA / zatčen 7.5.1945 v Chatě na udání pí Olivové .

pí Mašková, matka Jany Chladové . Po zatčení Chladových zůstala v domku sama a po robování bytu gestapáky je musela obsluhovat jídlem .

František Chlad, bývalý motocyklový závodník, legionář, spolupracovník parašutistů- manžel Jany Chladové , při zatýkání 7.5.1946 postřelen . Bez ošetření byl ve vazbě Gestapa do 5.5.1945 .

sl. Turinková, snoubenka Z.Czecha

V.Chlad, bratr F. Chlada

Dole z prava do leva :

Partyzánský rozvědčík Vavřinec Korčíš , který v roce 1944 přešel frontovou linií z SSSR na Slovensko a dále do Čech do Točné k rolníkovi Junkovi, kterého znal z doby, kdy zde jeho matka pracovala a s Junkem jednal o možnosti ubytování parašutistů, jejichž výsaden se připravoval na jaro 1945 . Junek jej seznámil s Olivou, dále s Círýnem a též s členem illeg.nár.výboru Ljubomírem Seykorou z Modřany, s kterým se dohodli o ubytování parašutistů u něho. Sjednali heslo . Korčíš se potom vrátil do SSSR a v únoru 1945 se přihlásil parašutisté .

Druhý z prava : neznámý

Dále ruský voják CHURNAJEV Aschur, nar. 1919, jakož i dva vojíní, jejichž totožnost nemohla být zjištěna.

Jména těchto nejudačnějších z nás budou navždy spjata s nehynoucí památkou našeho odboje, který byl korunován slavným vítězstvím.

Budiž čest jejich památce, nechť jejich obětavost a odvaha jest vzorem nám všem i příštím pokolením.

Zveme a žádáme všechny spoluobčany, aby se co v nejhojnějším počtu dostavili k tryzně, která se bude konat k uctění jejich památky v neděli 13. května 1945 o 15. h. na místním hřbitově.

Národní výbor v Modřanech.

Program:

1. V 9 hodin: Slavnostní mírová mše a pietní vzpomínka za naše padlé v římskokatolickém kostele v Modřanech.
2. V 10.30 hod.: Mírové slavnostní bohoslužby církve Československé a Českobratrské, spojené s pietní vzpomínkou na naše padlé, na prostranství před hlavní školou v Modřanech.
3. V 15 hodin: Tryzna na místním hřbitově, při níž
 - a) dechová hudba zahraje chorál,
 - b) smíšený sbor zazpívá „Anděl lásky...“
 - c) předseda Národního výboru František Kolman prosloví rozloučení,
 - d) dechová hudba zahraje píseň „Čechy krásné, Čechy mé“,
 - e) starosta obce Rudolf Marek prosloví pietní vzpomínku za padlé,
 - f) dechová hudba zahraje národní hymny.

Nezemřeli ti,
kdož dali své životy za otčinu.

Podáváme truchlivou zprávu, že na oltář vlasti, za její volnost a štěstí položili v pohnutých dnech 5. - 9. května 1945 obětavě při bojích na zdejší půdě své životy títo naši spoluobčané.

Padli jako vojáci:

1. BAYER Josef, Modřany, nar. 4.X. 1911
2. DOSTÁL JIŘÍ, Modřany 1518, nar. 5.VII. 1921
3. DRBAL Alois, Modřany, Čechova čtvrť č. 369, nar. 27.VI. 1921
4. GISSÜBEL Radoslav, Modřany - Baba I. č. 1104, nar. 31.VIII. 1919
5. HORKÝ Ladislav, Modřany č. 1502, nar. 23.VI. 1910
6. HŘEBÍK Antonín, Modřany, Libušská č. 1143, nar. 6.VI. 1914
7. HUBIČKA Jiří, Modřany - Baba III. č. 1126, nar. 26.II. 1926
8. HUDEC Josef, Točná č. 3, nar. 27.VIII. 1929
9. PACHOLÍK Bedřich, Modřany č. 444, nar. 7.VII. 1904
10. PANCÍŘ Jaroslav, Praha - Hodkovičky č. 19, nar. 1900
11. PEKÁREK Václav, četn. strážm. Modřany č. 573, nar. 3.IX. 1895
12. PETR Josef, Cholupický vrch č. 1519, nar. 8.XII. 1914
13. PLEŠTIL František, Zbraslav II. č. 205, nar. 25.VI. 1901
14. SALABA Stanislav, Modřany č. 734, nar. 2.X. 1909
15. SOUKUP Václav, Praha-Střešovice č. 701, nar. 6.IV. 1909
16. ŠEBEK František, Modřany č. 1462, nar. 9.XI. 1885
17. ŠLITR Vilém, Modřany č. 1307, nar. 31.V. 1908
18. ŠVEC Karel, Modřany č. 1087, nar. 27.IX. 1925
19. TEPLÝ Josef, Komořany, nar. 6.III. 1891
20. VĚTROVEC Josef, Modřany č. 697, nar. 18.III. 1911
21. DAVÍDEK Karel, Modřany č. 1380, nar. 19.V. 1899

Jako oběti bombardování:

1. ŠTEFANOVÁ Květa, Modřany č. 66, nar. 27.IV. 1931
2. WASSERBAUEROVÁ Eva, Modřany č. 66, nar. 22.VI. 1932
3. KOTVA Hynek, Modřany č. 258, nar. 17.VIII. 1874